

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

КИРИЛЕНКО В.Г.

КЛІНІЧНА ПСИХОДІАГНОСТИКА

РОБОЧИЙ ЗОШИТ З КУРСУ «Клінічна психодіагностика»

**для самостійної аудиторної та позааудиторної підготовки до
практичних занять**

Здобувач(а)/ки вищої освіти _____

(ПІБ здобувача освіти)

Групи _____

курсу _____

спеціальності _____

КИЇВ
ВИДАВНИЧИЙ ЦЕНТР КНЛУ
2026

УДК 159.9 (076)
К 43

Друкується за рішенням вченої ради Київського національного лінгвістичного університету
(протокол №6 від «22» грудня 2025 р.)

Рецензенти:

- Бондаренко О.Ф.** доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри психології і туризму Київського національного лінгвістичного університету
- Максимов Н.В.** доктор психологічних наук, доцент, доцент кафедри практичної психології та соціальних технологій факультету психології і соціальних технологій Європейського університету
- Кучеровська Н.О.** кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри психології і туризму Київського національного лінгвістичного університету

Валентина КИРИЛЕНКО

- К 43 Клінічна психодіагностика:** Робочий зошит з курсу «Клінічна психодіагностика» для самостійної аудиторної та позааудиторної підготовки до практичних занять для здобувачів вищої освіти спеціальності С4 психологія другого (магістерського рівня). Київ : Видавничий центр КНЛУ, 2026. 138 с.

ISBN 978-966-638-437-2 (Online)

Робочий зошит призначений для самостійного опанування психодіагностичним матеріалом під час аудиторної та позааудиторної роботи з курсу «Клінічна психодіагностика». У Зошиті подано тестові діагностичні методики з інструкціями для виконання, інтерпретаціями, стимульним матеріалом та рекомендаціями для обробки результатів.

Робочий зошит доцільно використовувати посібник разом з підручником, оскільки практичний матеріал в Робочому зошиті є продовженням лекційного матеріалу.

Робочий зошит рекомендований для використання студентами-магістрантами, які навчаються за спеціальністю С4 - психологія, практичним психологам та тим, хто цікавиться психологією.

ISBN 978-966-638-437-2 (Online)

© Кириленко В.Г., 2026

© Видавничий центр КНЛУ, 2026

ЗМІСТ

	Стор.
Пояснювальна записка	4
Методичні рекомендації студентам з підготовки до семінарсько-практичних занять	6
Рекомендації з вивчення курсу студентами з ООП та обмеженими можливостями здоров'я	11
Характеристика форм контролю та оцінювання знань	13
Плани семінарсько-практичних занять	15
Система модульно-рейтингового контролю з курсу «Клінічна психодіагностика»	121
Критерії оцінювання окремих видів навчальної роботи студентів	124
Система модульно-рейтингового контролю з курсу «Клінічна психодіагностика» для здобувачів освіти заочної форми навчання	132
Список рекомендованої літератури	136
Додатки	137

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Робочий зошит для семінарсько-практичних занять з курсу «Клінічна психодіагностика» розроблений відповідно до робочої програми з зазначеного курсу для здобувачів освіти за спеціальністю С4 психологія другого (магістерського) рівня вищої освіти.

Зошит призначений для підготовки до семінарсько-практичних занять. В ньому, окрім питань до такого виду занять, подано і завдання для самостійної позааудиторної підготовки.

До кожного заняття подано перелік теоретичних питань, описана практична частина заняття, завдання для самостійної підготовки: письмові відповіді, які пишуться від руки, бланки діагностичних методик, список рекомендованої літератури.

Завдання, які подані в зошиті, дозволять вирішити основні навчальні задачі та реалізувати освітню мету: сформувані у студентів професійні навички на змістовому рівні оцінити достовірність отриманих результатів; навчити здобувачів освіти правильно оцінювати реальні можливості психодіагностичних методик, навчити обов'язковим психометричним процедурам отримання валідних даних, дати можливість здобувачам освіти оцінити зміст і рівень розвитку сучасної клінічної психодіагностики.

Заняття проілюстровані рисунками, схемами і таблицями для кращого сприйняття й засвоєння навчального матеріалу.

Список необхідної для опрацювання літератури складається з основної та додаткової літератури, за якою рекомендовано готуватись до занять.

Робочий зошит складений відповідно до навчальної і робочої програми з курсу «Клінічна психодіагностика». Ведення зошита та виконання лабораторних завдань має на меті опанування практичними навичками здійснення психодіагностичної діяльності; підвищення професійної компетентності майбутніх психологів.

Метою використання робочого зошита в процесі навчання є вироблення у психологів практичних навичок проведення психодіагностики в клінічній психології. Студентам пропонується добірка психологічних методик, які найчастіше використовуються в практиці клінічних психологів та мають практичну цінність. Робочий зошит також передбачає проведення кожної з запропонованих психодіагностичних методик і заповнення відповідних аркушів. Він обов'язковий кожним студентом і є умовою допуску до складання іспиту.

ОСВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ, ЯКІ ВИКОРИСТОВУЮТЬСЯ ПРИ ВИВЧЕННІ ДИСЦИПЛІНИ

Семінарсько-практичні заняття

Семінар – особлива форма навчальної роботи, метою якої є поглиблення та конкретизація знань, розвиток самостійного аналізу питань з найбільш важливих питань та тем курсу, на якому відбувається обговорення різних аспектів клінічної психодіагностики, а практичні заняття з вивчення тестових методик, умов їх ефективного використання. *Основними різновидами проведення семінарських занять є колоквиум, практикум, семінарсько-практичне заняття.*

На семінарських заняттях відбувається конкретизація актуальних проблем, на основі самостійної підготовки апробуються, уточнюються уявлення студентів, формуються наукові позиції. В процесі обговорення семінарських питань застосовуються когнітивні методи порівняння, аналізу, класифікації, прогнозування, метод роботи з текстами; креативні методи: метод мозкового штурму, метод самоорганізації, аналіз конкретних ситуацій, рішення психологічних завдань, ділові ігри. Основним завданням семінарських занять є поглиблення теоретичних знань, отримання та удосконалення практичних навичок та умінь. Тематика семінарських занять передбачає перелік питання для обговорення, список літератури для конспектування, тематику рефератів та список літератури. Зміст практичних робіт включає конкретні методики, які студенти мають опрацювати на обраній групі досліджуваних.

Семінарські заняття проводяться в інтерактивному режимі і пропонується активна взаємодія як між студентами, так і студентів з викладачем. На семінарському занятті передбачається використання активних та інтерактивних освітніх технологій.

Адаптивне навчання – спосіб організації навчального процесу з урахуванням індивідуального рівня підготовки студентів до початку засвоєння курсу та / і в процесі навчання.

Навчальна ділова гра – (метод імітації зображення) прийняття рішень студентом (працівником) в різних навчальних (виробничих) ситуаціях, які здійснюються за заданими правилами групою людей в діалоговому режимі. Навчальна гра використовується в якості засобу активного навчання для засвоєння процесу прийняття рішення в конкретних психологічних ситуаціях.

Дискусія – форма навчальної роботи, в рамках якої студенти висловлюють свою думку з проблеми, заданої викладачем. Проведення дискусії з проблемних питань передбачає написання студентами есе, тез чи реферату з запропонованої тематики.

Метод «інциденту» - метод пошуку інформації самим студентом, метою якого є розвиток чи удосконалення умінь студентів, з одного боку, приймати рішення в умовах недостатності інформації, а з іншого – раціонально збирати та використовувати інформацію, необхідну для прийняття рішення.

Метод кейсів – технологія, сутність якої полягає в тому, що навчальний матеріал подається студентам у вигляді мікропроблем, а знання набуваються в результаті їх активної дослідницької та творчої діяльності з вироблення рішень. Метод аналізу конкретних ситуацій прищеплює практичні навички роботи з інформацією; учить вичленити, структурувати та ранжувати проблеми.

Заключна тема курсу обговорюється на останньому семінарі у вигляді круглого столу, де студенти можуть дати розгорнутий виклад кожного питання семінарського заняття у вигляді доповіді чи співповіді. На цьому ж занятті підводяться загальні підсумки з засвоєння курсу у формі тестування.

На занятті викладачем здійснюється контроль за самостійною роботою студентів, результати семінарського заняття фіксуються в журналах.

Колоквіум – (від лат. *colloquium* – розмова, бесіда) – одна з форм навчальних занять у системі ВО, метою якої є виявлення і поліпшення знань студентів (С.Гончаренко), тематична перевірка й оцінка знань студентів, мобілізація студентів на поглиблене вивчення найважливіших тем чи розділів курсу (Ф.Фіцула), активізація студентів до участі в обговоренні навчального матеріалу. Порядок проведення: слухаючи відповідь основного доповідача, студенти долучаються до активного обговорення окремого питання, розгортають відповідь, аналізують, доповнюють. Для участі в колоквіумі необхідного студенту певним чином підготуватись: а саме: опрацювати додаткову довідникову літературу, декілька разів проговорити відповідь на задалегідь заготовлені питання, конкретизуючи відповідь.

У разі необхідності студент може звернутись за консультацією до викладача з пошуку відповіді на будь-яке питання з теми семінару.

Семінарські заняття проводяться у складі учбових груп. Основним завданням семінарських занять є поглиблення теоретичних знань, отримання та удосконалення практичних навичок та умінь. В процесі підготовки до семінарсько-практичних занять слід використовувати підручники, навчально-методичні посібники, які відповідають навчальній програмі та забезпечують можливість студенту самостійно оволодіти навчальним матеріалом.

Самостійна робота (за її результатами подаються письмові роботи, практичні роботи, есе) за обраними темами та рівнями. Всі матеріали з курсу, які передбачені для самостійного опрацювання (підготовка до семінарських занять, лабораторні роботи, словники, написання есе, підбір публікацій, які відображають особливості розвитку людини в різні періоди життя) студент оформлює в папку-портфоліо та представляє двічі викладачеві: для поточної перевірки під час обговорення та напередодні екзамену для підсумкової перевірки.

Самостійна робота студентів передбачає здійснення:

- самостійної підготовки до семінарських занять за вказаною до теми літературою та конспектування наукових джерел; виконання творчих завдань (схеми, таблиці, план роботи, словник термінів, бібліографія, реферат, наукові повідомлення.)
- самостійне вивчення окремих питань з теми лекції з письмовим звітом в портфоліо;
- самостійне проведення психологічного дослідження та виконання індивідуальної навчально-дослідницької роботи з обговоренням результатів на семінарському занятті та з представленням індивідуальних звітів за підсумками роботи;
- самостійну підготовку та захист наукового повідомлення чи статті. Теми для доповідей обираються студентами самостійно. План і зміст презентації обговорюється з викладачем. Обсяг роботи 7-9 друкованих сторінок.

Безпосередня організація самостійної роботи студентів здійснюється у два етапи: перший етап – це період початкової організації студентів, другий етап – період самоорганізації, який передбачає створення особливого режиму навчальної праці, використання раціональних прийомів роботи. Для цього студент має знати правила раціональної організації розумової праці.

У процесі засвоєння змісту курсу формуються вимоги до рівня володіння студентами знаннями, уміннями та навичками, які узагальнюються у вигляді екзамену, до якого складено орієнтовні завдання - зразки тестових завдань, матеріали для розв'язання психолого-педагогічних ситуацій тощо.

Основні методи і засоби контролю за рівнем засвоєння знань. Для визначення рівня засвоєння знань застосовуються такі види робіт, як експрес-опитування (письмово), перевірка правильності виконання самостійних домашніх завдань, дискусії, картки, тестування, виконання ситуаційних психолого-педагогічних вправ. Діагностика рівня засвоєння викладеного матеріалу та самостійної роботи студентів здійснюється через:

- поточний контроль, який проводиться на кожному семінарсько-практичному занятті і включає усне чи письмове опитування (термінологічний диктант, виконання творчих завдань), виступ на семінарі,

участь у дискусії, перевірку виконання самостійної роботи (конспектування першоджерел, підготовка та захист рефератів, експрес-опитування, виконання творчих завдань);

- модульний контроль, який здійснюється після завершення вивчення модуля на основі отриманих балів під час поточного контролю або після виконання студентом тестових чи контрольних завдань (експрес-опитування), відпрацювання пропущених занять;

- модульна контрольна робота.

Відпрацювання пропущених лекційних здійснюється студентами у вигляді захисту рефератів чи наукових повідомлень з теми пропущеного заняття.

Вивчення курсу завершується іспитом.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ СТУДЕНТАМ З ПІДГОТОВКИ ДО СЕМІНАРСЬКО-ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Рекомендації до підготовки до семінарсько-практичного заняття: основною формою підготовки є самостійна робота студента над навчальним матеріалом, яка передбачає засвоєння основних понять та категорій теми, ознайомлення з дискусійними питаннями, розвиток у студентів уміння виражати та обґрунтовувати свою позицію з актуальних питань теми.

Перед семінарсько-практичним заняттям необхідно опрацювати теоретичний матеріал, бути готовим до проміжного контролю та відповідей на занятті на питання викладача. При підготовці до відповідей слід скласти короткий план відповідей на кожне питання, які подані до семінарського заняття, при цьому слід уміти співставляти думки різних авторів, добре володіти навчальним матеріалом та уміти його представити.

Самостійна навчальна робота

Для успішного засвоєння навчального матеріалу з курсу протягом семестру студенту необхідно виконати ряд теоретичних та практичних завдань, поданої до кожної теми, тобто самостійно опрацювати подані в посібнику завдання, які спрямовані на з'ясування глибини розуміння і ступеня засвоєння студентами теоретичного матеріалу, психологічних термінів і понять; завдання дослідницького характеру; психологічні задачі, розв'язування яких потребує психологічного мислення.

Ефективність цієї роботи буде залежати від правильної організації праці студента, від самостійності студента при її виконання, мотивації до її виконання, виконання завдання не за шаблоном, а з проявом оригінальності судження, логічного умовиводу.

Для самостійної підготовки до семінарсько-практичних занять пропонуються завдання трьох рівнів складності, з яких студент самостійно обирає завдання одного рівня.

Самостійна робота студентів передбачає, у першу чергу, більш детальне ознайомлення із змістом знань, що не можуть бути детально розкриті під час лекцій з огляду на обмеження академічної години фактичним її обсягом. При цьому самостійна робота означає, по-перше, опрацювання першоджерел. По-друге, самостійна робота передбачає роботу з підручниками та хрестоматіями, науковими статтями, психодіагностичними матеріалами. І, по-третє, самостійна робота відкриває практичну можливість тренування за допомогою самоконтролю засвоєння вивченого матеріалу. Функція самоконтролю є чи не найважливішою в царині самостійної роботи. Для її здійснення студенти можуть використовувати пакет контрольних завдань із дисципліни, що, безперечно, підвищує якість засвоєння поточного матеріалу.

Форми самостійної роботи студентів: В ході самостійної роботи з курсу «Клінічної психодіагностики» студентам необхідно оволодіти як традиційними формами самостійної роботи, так і специфічними формами вивчення анатомії:

- читання тексту (підручників, навчальних посібників, першоджерел, додаткової літератури, матеріалів електронних ресурсів мережі Інтернет);

- конспектування тексту;

- робота з конспектом лекцій;

- складання плану та тез відповідей на семінарі;

- аналітична обробка тексту (анотування, редагування);

- підготовка повідомлень на семінарі;

- підготовка індивідуальних навчальних (лабораторних) робіт;

- відповіді на контрольні питання;

- виконання лабораторних завдань.

Самостійна робота студентів при вивченні дисципліни «Клінічної психодіагностики» має велике значення для формування світоглядних уявлень психолога. Частина цього часу відводиться на знайомство з літературними джерелами, які пропонуються до вивчення, роботу в бібліотечних фондах університету та міста. Студентам рекомендується систематичне знайомство з науковими роботами у вітчизняній та

зарубіжній періодиці: журналах «Практична психологія та соціальна робота», використання різноманітних можливостей електронних засобів, Internet, комп'ютеру, телебачення.

Самостійна робота складається з двох видів: базової та додаткової роботи. Навчально-методичний посібник містить як базову самостійну роботу, так і додаткову, яку студент може виконати для додаткового отримання балів.

Базова самостійна робота (обов'язкова для виконання) передбачає виконання домашнього завдання до семінару (читання навчальної літератури, осмислення лекційного матеріалу, вивчення рекомендованої літератури, підготовка доповідей), підготовка до контрольних робіт та підсумкового заліку. Для цього запропонований до кожної теми список рекомендованої літератури з курсу, він є обов'язковим, але студент може обрати літературу, що подана як додаткова або яка викликає цікавість і науковий інтерес у студента. Самостійна робота передбачає і самостійний пошук літератури.

Для підготовки до семінарських занять слід розглянути всі запропоновані питання. Підготовка до семінарських занять здійснюється у відповідності до плану заняття, в якому подається список літератури для складання доповідей, відповідей. Для успішної здачі заліку необхідно вивчити теоретичну частину, оволодіти практичними навичками планування та проведення психологічного дослідження та вміти їх продемонструвати.

Графік подачі виконання завдань: Здобувачі вищої освіти мають виконувати та надавати викладачеві виконані завдання до кожного практичного заняття, в день його проведення, визначеного навчальним розкладом. Оцінюванню підлягають завдання як до практичного заняття, так і завдання для самостійної роботи. У результаті виставляється загальна оцінка з кожної теми. Максимальна оцінка за кожну тему 5 бали. У випадку, коли завдання виконуються не своєчасно без поважної на те причини, максимальна оцінка за тему знижується і складає 2 бали.

Академічна доброчесність: Політика академічної доброчесності здобувачів вищої освіти у процесі вивчення дисципліни формується на основі дотримання принципів доброчесності та з урахуванням норм і позицій зазначених у «Положенні про академічну доброчесність у Київському національному лінгвістичному університеті». Самостійні роботи здобувачів вищої освіти, які не відповідають нормам академічної доброчесності не перевіряються і оцінюються на «0» балів.

Практична (лабораторна) робота передбачає вивчення індивідуальних особливостей, формування практичних вмінь та професійної компетенції і сприяє більш глибокому, усвідомленому оволодінню психологічними знаннями. Упродовж семестру студент має виконати всі лабораторні завдання, які полягають в ознайомленні з психодіагностичними методиками.

Метою цієї форми роботи є поглиблення знань та формування сфери наукової зацікавленості студентів.

В результаті виконання практичної роботи студент має показати володіння основними вміннями вести навчально-дослідницьку діяльність та продемонструвати вміння:

- користуватись бібліографічними показниками з клінічної психодіагностики, вікової психології та інші;
- здійснювати самостійний підбір та критичний аналіз наукової літератури, статистичного та фактичного матеріалу;
- грамотно здійснювати виклад питання, яке досліджується;
- виконувати дослідно-емпіричну роботу, фіксувати результати завдання, аналізувати, інтерпретувати його;
- розробляти інструментарій психолого-педагогічного дослідження (анкету, програму, робочий план);
- грамотно оформити завдання.

Практична (лабораторно) робота представляють собою аналіз діагностичної сесії, тематика визначається темою семінарсько-практичного заняття і учбовим запитом «учбового клієнта». Студент має при виконанні творчого завдання приділити увагу описанню використаних прийомів та стадій діагностичного процесу, представити рефлексивний опис власного стану під час психодіагностики, дати суб'єктивну оцінку проведеній психодіагностиці та визначити коротко перспективу розвитку власних психодіагностичних навичок, стан «клієнта» на всіх етапах проведення психодіагностики.

Оволодіння студентами практичними психологічними знаннями є важливим чинником розвитку у них професійної компетенції, ініціативи та творчого ставлення до праці, навчання та самовиховання. Практична робота сприяє більш глибокому, усвідомленому оволодінню психологічними знаннями. Студент вчиться творчо використовувати на практиці набуті під час лекційних занять знання, вчиться виявляти та враховувати в професійній діяльності вікові та індивідуальні особливості людини

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ВИКОНАННЯ ПРАКТИКУМУ

Вивчення психологічних явищ і процесів потребує ретельної підготовки і проводиться у декілька етапів.

1. Вивчення стану проблеми, розробка програми дослідження вивчення, формулювання гіпотез, вибір методів вивчення/дослідження. Цей етап передбачає: виявлення і використання психологом результатів обстежень та досліджень за цією темою, що проводились раніше; складання програми обстеження, яка включає: формулювання проблеми/ запиту клієнта, виділення предмету обстеження, визначення цілей і завдань; попередній системний аналіз проблеми клієнта; складання плану основних процедур збору та аналізу первинних даних.

2. Збір фактичних даних. На цьому етапі психолог-діагност за допомогою обраних методик вивчає конкретне явище для того, щоб правильно розуміти сутність та своєрідність даного явища. Збір даних має відрізнятися систематичністю, послідовністю, спланованістю. Він може здійснюватись у декілька етапів, але кожний має бути чітко спланований і правильно підготовлений, також етапи мають бути взаємопов'язані та відповідати загальній меті дослідження.

3. Якісна і кількісна обробка даних. Якісна обробка передбачає попереднє визначення показників за якими можна проаналізувати конкретні особливості досліджуваного психічного явища в процесі аналізу фактичного матеріалу. Потім на їх основі можна буде здійснити опис і узагальнення результатів дослідження. Але варто зробити гне лише якісну, але й кількісну обробку, до складу якої входить використання методів альтернативного, кореляційного, дисперсійного і факторного аналізу.

4. Інтерпретація даних, формулювання висновків, практичних рекомендацій, розробка прогнозу розвитку явищ в майбутньому. На цьому етапі на основі якісної і кількісної обробки отриманих даних діагност описує явище, яке вивчає, констатує наявність його певних властивостей і особливостей, робить узагальнення стосовно закономірностей його функціонування і проявів. Якщо є потреба, то на основі висновків розробляються практичні рекомендації для інших діагностів, які будуть досліджувати цей феномен.

ЗРАЗОК ОФОРМЛЕННЯ

Визначення **основних задач** клінічної бесіди:

- 1) анамнез: отримати інформації про стан досліджуваного в даний момент;
- 2) отримання об'єктивних і суб'єктивних даних про досліджуваного;
- 3) отримання даних про працездатність досліджуваного;
- 4) виявлення планів на майбутнє.

В кожному конкретному випадку студенти визначають задачу бесіди.

Вибір тактики бесіди (експертна, проєктивна, психотерапевтична) відповідно до поставленої задачі, стану досліджуваного, важкості психічного дефекту.

Складання змістовного протоколу бесіди і його обговорення в групі.

Складання психологічного висновку.

Приблизний план методичного інструментарію при діагностиці психічних функцій.

Методи дослідження порушення пам'яті: Метод заучування 10 слів, заучування розповідей, метод піктограма, метод опосередкованого запам'ятовування.

Методи дослідження порушення мислення: Метод класифікації, виключення предметів, бланкові методики (прості і складні аналогії), співвідношення прислів'я, метафор і фраз.

Дослідження сенсомоторної сфери і уваги: Куб Линка, методика Кооса, коректурна проба, рахунок за Крепеліном, таблиці Шульте.

Приклад психологічного висновку за результатами проведення психодіагностичних процедур:

Висновок на обстежувану _____ **вік** _____ .

Опис результатів спостереження і вступної бесіди:

контакт з психодіагностом

цікавість до результатів

Скарги і мотив експертизи

Мета проведення психологічного дослідження

Для досягнення поставленої мети були використані методики:

Опис отриманих результатів і складання профілю

Висновок

Вимоги до оформлення протоколу

Протокол оформлюється на окремому аркуші і має містити вичерпну інформацію, яка дозволить перевірити правильність підрахунку і інтерпретацію показників:

1. Кожний протокол містить шкалу, яка має вказівки на:

- назву методики
- ПІБ експериментатора
- псевдонім обстежуваного
- стать обстежуваного
- вік обстежуваного
- освіта та спеціальність обстежуваного
- дату проведення обстеження
- номер тесту (якщо є ретест)

2. В робочій частині протоколу має бути відображено:

- інформація про відповіді на кожний пункт тесту
- рисункова продукція психографічних методик і так далі.

У випадку стандартних бланків, лист з відповідями обстежуваного в практикумі виконується строго відповідно до прийнятих стандартів (для обробки за ключами-трафаретами).

3. Підрахунок балів (числові значення підрахованих балів):

- переведення в стандартну шкалу
- профільні зображення (графік спроб) та інше.

4. На зворотному боці протоколу (чи на підклеєній другій частині листка) робиться первинна інтерпретація показників – первинно без співвіднесення з результатами решти методик.

Завдання практикуму:

1. Провести обстеження і скласти висновки за кожним тестом:

1. Клінічна бесіда
2. Методика Векслера
3. Методика Дембо-Рубінштейн
4. Методика «Психологічна діагностика типів ставлення до хвороби» (ТОБОЛ)

Рекомендації до самостійного виконання завдань:

- Скласти план бесіди та підготувати діагностичний роздатковий матеріал
- На практичному занятті провести бесіду та дослідження за запропонованими методиками.
- Підготовка звіту:
- Титульна сторінка, зміст звіту, короткий виклад змісту дослідження (5-8 сторінок), у якому представлений основний зміст того, що було зроблено і що отримано, мета і гіпотеза дослідження, характеристика вибірки. Опис методики має включати назву методики, інструкцію, результати (анамнез, первинні результати обстеження, аналіз спостереження), висновки та рекомендації.

Схема висновку:

1. Характеристика особистості хворого.
2. Доповнення до анамнезу (динаміка розвитку окремих психологічних симптомів).
3. Дані експериментально-психологічного дослідження:
4. Оцінка отриманих даних.

Зразок оформлення самостійного дослідження

Лабораторна робота

Мета:

Методи вивчення :

1. Клінічне інтерв'ю
2. Психодіагностичні методики:

Досліджуваний: вік стать, професія, сімейний стан, інша важлива інформація

Скарги:

Діагноз (медичний)

Тривалість захворювання

Анамнез

Клінічна картина

Особистість хворого (суб'єктивний опис свого характеру, особистості самим хворим або його родичами)

Опис результатів клініко-діагностичного дослідження

1. Клінічне інтерв'ю

2. Психодіагностичне обстеження

1. Методика

Мета:

Опис та інтерпретація результатів:

2. Методика

Мета:

Опис та інтерпретація результатів:

3. Методика

Мета:

Опис та інтерпретація результатів:

Висновки:

Література:

При роботі з текстами використовуються різні види цитування

Цитата - це дослівна передача фрагменту з іншого тексту. Цитуватись можуть частини документів для більш точного усвідомлення їх смислу, висновки досліджень, найбільш яскраві авторські вирази. Цитата завжди береться в лапки та неодмінно наводиться посилання на автора, джерело та сторінку, де вона подається автором. Поєднання двох цитат чи їх частини в одну забороняється.

Виклад, близький до тексту - найбільш рекомендована форма використання джерел. Ця форма використовується часто та займає доволі багато місця в студентській наукових роботах. Таке використання передбачає не дослівний, але близький переказ до тексту оригіналу основних характеристик та думок з проблеми, яка розглядається. Така форма може стати в нагоді використання з значних фрагментів з підручників та навчальних посібників, статей, книг, довідників та інших.

Посилання – використовуються при цитуванні, викладі, близького до тексту оригіналу, при використанні з інших джерел ідей, імен, цифр, прикладів і так далі. Частіше за все це так названі претекстові, чи посторінкові посилання, коли цитата чи запозичені уривки помічаються верхнім індексом з арабською цифрою, а внизу сторінки під цією цифрою йде або сам текст уривку, або вказівкою на джерело, де це знаходиться.

Інший вид - більш короткий та зручний - це позатекстові, чи наскрізні посилання, при яких після наведення уривку чи цитати в тексті ставляться квадратні чи круглі скобки, які мають дві цифри, які розділяються крапкою з комою: перша цифра вказує на порядковий номер джерела в наведеному в кінці роботи списку літератури, а друга - номер цитованої чи переказованої сторінки.

Ключові питання теми є формою контролю, що дозволяє перевірити якість засвоєння студентом ключових термінів та понять дисципліни.

Анотування літератури – перераховування основних питань, які розглядаються в роботі.

Додаткові види самостійної роботи

Доповідь — є обов'язковим елементом захисту поданої на перевірку наукової роботи студента реферату чи статті. Структурними компонентами побудови доповіді є: *вступ*, у якому визначено актуальність запропонованої проблематики; *основна частина* у якій стисло розкривається провідна ідея, її теоретичне та практичне обґрунтування та авторська інтерпретація проблеми; *висновки* та рекомендації щодо подальшого вирішення проблеми. Доповідь готується у письмовій формі обсягом 3-5 сторінок і розрахована до 10 хв. виступу.

Структурними компонентами побудови доповіді є: *вступ*, у якому визначено актуальність запропонованої проблематики; *основна частина* у якій стисло розкривається провідна ідея, її теоретичне та практичне обґрунтування та авторська інтерпретація проблеми; *висновки* та рекомендації щодо подальшого вирішення проблеми.

Доповідь готується у письмовій формі обсягом 3-5 сторінок і розрахована до 10 хв. виступу.

Логіка викладу матеріалу має відображати бачення автором специфіки досліджуваної проблеми, в якому зазначено предмет дослідження з коротким описом структури та логіки розвитку проблеми, основні положення та аргументацію, результати дослідження та висновки.

Вимоги до оформлення есе – друкований тест не менше 2-4 сторінок у об'ємі 4000-5000 слів формату А4, шрифт Times New Roman, 14 кегль, міжрядкова відстань - 1,5, обов'язкове оформлення посилань на використані джерела, список літератури. Есе подається не пізніше встановленого терміну подачі в друкованому та електронному вигляді.

Методичні рекомендації щодо складання доповідей, статей, тез:

- ознайомлення зі змістом матеріалу (статті, параграфу, підручника, Інтернет-ресурсу та інше);
- складання плану тексту;
- формулювання сутності кожного пункту плану;

- відстоювання логіки авторських суджень (вказіть автора та джерело).

Також пропонується використовувати проектну технологію для організації самостійної роботи студентів. На практичних заняттях рекомендується використовувати технологію кейсів, спостереження за досліджуваними.

У процесі засвоєння змісту курсу формуються вимоги до рівня володіння студентами знаннями, уміннями та навичками, які узагальнюються у вигляді заліку та екзамену, до яких складено орієнтовні завдання, зразки тестових завдань, матеріали з розв'язання психологічних ситуацій тощо.

РЕКОМЕНДАЦІЇ З ВИВЧЕННЯ КУРСУ СТУДЕНТАМ З ООП ТА ОБМЕЖЕНИМИ МОЖЛИВОСТЯМИ ЗДОРОВ'Я

Студенти з інвалідністю та студенти з особливими освітніми потребами, які вивчають курс «Клінічна психодіагностика», вивчають його разом з іншими студентами цієї спеціальності як це передбачено освітньою програмою спеціальності. Навчання осіб з ООП з курсу здійснюється з урахування їх психофізичного розвитку, індивідуальних можливостей та стану здоров'я. За необхідності навчання студентів з інвалідністю та осіб з ООП, з урахуванням особливостей розвитку і конкретних потреб студентів, може бути розроблена Індивідуальна навчальна програма, я якій зазначені особливості проведення занять в академічних групах, в яких навчаються студенти з ООП. Аудиторні заняття в таких групах можуть доповнюватись вивченням повнотекстових лекцій, презентацій, відео- та аудіо матеріалів, в залежності від потреб студентів. У процесі проведення семінарсько-практичних занять можуть використовуватись соціально-активні та рефлексивні методи навчання, технології соціокультурної реабілітації. Індивідуальні завдання добираються в адаптованих до обмежень здоров'я формах (письмово чи усно, у формі презентацій). Вибір методів навчання залежить від мобільності студента та їх доступності для студентів з інвалідністю чи ООП до виконання.

Формування спеціаліста-психолога відбувається з орієнтацією на його функціональні та психофізіологічні можливості, активне використання ним самим власних інтелектуальних зусиль. Викладач має ознайомитись з психолого-фізіологічними особливостями студента з ООП, індивідуальними програмами реабілітації. При необхідності здійснюється додаткове обговорення реалізації програми з асистентом студента, тьютером, психологом та іншими фахівцями долучених до освітнього процесу. У разі необхідності для підвищення якості засвоєних знань студент з ООП може використовувати інформацію на електронних носіях. Але її постійне використання може знизити якість засвоєння навчального матеріалу, негативно впливати на самопочуття студента.

Відповідно до методичних рекомендацій МОН при вивченні дисципліни використовуються соціально-активні, рефлексивні методи навчання, технології соціокультурної реабілітації, які дозволять розвинути міжособистісні стосунки з іншими студентами в групі. Добір і розробка навчальних матеріалів відбувається з урахуванням надання матеріалу в різних формах: аудіальній, візуальній. Засвоєння курсу студентами з ООП здійснюється з використанням технічних засобів навчання.

Формами проведення атестації для студентів з інвалідністю проводиться відповідно до індивідуальних особливостей у доступній формі:

- у друкованій або електронній формі (для осіб з порушеннями опорно-рухового апарату) та зі збільшеним контрастним шрифтом – для осіб з вадами зору, мови, чи слуху;
- методом читання асистентом завдання вголос (для осіб з вадами зору),
- у разі необхідності надається додатковий час для підготовки відповіді чи самої відповіді,
- для студентів з ООП може надаватись можливість навчання за індивідуальним навчальним планом чи індивідуальним графіком,
- студентам з ООП та студентам з інвалідністю може надаватись можливість послуговуватись послугами асистента студента,

Студентам з інвалідністю збільшується час на підготовку відповідей на контрольні питання та в доступній для них формі:

- письмово на папері або набором відповіді на ПК (для осіб з вадами слуху чи мови);
- вибором відповіді з запропонованих варіантів та з використанням послуг асистента (для осіб з порушеннями опорно-рухового апарату);
- усно (для осіб з порушеннями зору, опорно-рухового апарату).

РЕКОМЕНДАЦІЇ З ВИВЧЕННЯ КУРСУ В СИТУАЦІЇ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Для засвоєння курсу «Клінічна психодіагностика» студентами в ситуації дистанційного навчання передбачено проведення лекційних та семінарсько-практичних занять у форматі он-лайн відповідно до Положень про дистанційну форму навчання та наказів ректора вищого навчального закладу. Такі заняття проводяться на платформі Microsoft Teams.

Лекції з даного курсу є типовим видом навчальних занять у закладах вищої освіти, але викладання його під час дистанційного навчання потребує чіткої організації зворотного зв'язку зі студентською аудиторією. Подача лекційного матеріалу здійснюється з використанням пояснювально-ілюстративного методу комп'ютерними засобами навчання, мультимедійних технологій. Структура лекційного матеріалу при такій формі навчання не порушується і має вступ, основну і заключну частини, кожна з цих частин представляється з дотриманням правил подачі лекційного матеріалу.

Такий формат навчання майбутніх психологів дозволяє ширше використовувати інноваційні освітні технології, зокрема, контекстне навчання з моделюванням соціального змісту життєвих ситуацій та їх обговорення у класах: аналіз навчальних ситуацій, обговорення проблемного матеріалу у форматі мікрогрупи 2-3 студенти. Під час семінарсько-практичних занять, відповіді студентів можуть доповнюватись презентаціями, відео- та аудіо матеріалами, які підготовленими самими студентами.

Увесь процес семінарських занять здійснюється під відеозапис. Захист відповіді студента відбувається в усній формі, з опорою на домашню заготовку відповіді в дистанційній формі за допомогою ІТ-технологій.

Поза аудиторна робота студентів здійснюється в такому ж об'ємі, що і при викладання курсу оф-лайн. Всі виконанні завдання подаються на електронну пошту викладачеві не пізніше дня проведення останнього семінару.

Особливості проведення підсумкового контролю: МКР, іспитів подано у відповідному розділі.

ХАРАКТЕРИСТИКА ФОРМ КОНТРОЛЮ ТА ОЦІНЮВАННЯ ЗНАТЬ

Вивчення курсу «Клінічна психодіагностика» передбачає контроль: виявлення, вимірювання і оцінювання знань, умінь студентів. Основною дидактичною функцією контролю знань є забезпечення зворотного зв'язку між викладачем і студентом, отримання педагогом об'єктивної інформації про ступінь засвоєння навчального матеріалу, своєчасне виявлення недоліків і прогалин в знаннях.

Контроль має на меті визначити не тільки рівень і якість наочуваності студентів, але і об'єму його навчальної праці. Окрім того, виконання контрольних завдань формує у студентів уміння і навички використання теоретичних положень для аналізу і оцінювання психологічних явищ, педагогічних ситуацій, конкретних фактів психологічної діяльності.

Навчальною програмою вивчення дисципліни передбачено самостійне опрацювання студентами значної кількості учбового матеріалу, а тому урізноманітнено форми контролю за виконанням учбової програми.

Проміжний контроль не має формальних обмежень. Він здійснюється за задумом викладача. В якості форми такого контролю можна використовувати:

- оперативний контроль під час викладу лекційного матеріалу – за 5 хв. до закінчення лекції викладач задає студентам 2-3 питання.

- бліцконтроль – за 5 хв. до закінчення лекції пропонується на окремому папері записати слова, які студенти запам'ятали з теми. На наступному занятті проводиться аналіз отриманих результатів.

- реферування та конспектування першоджерел.

Поточний контроль за темою припускає індивідуальний вибірковий контроль за рівнем знань та бліц-опитування на початку наступної лекції. Метою поточного контролю за темою є відстеження рівня засвоєння знань окремої теми певним студентом, а також, окрім власне контролю, формування навичок творчого оперування засвоєним матеріалом.

Перед початком лекції студенти відповідають на питання у вигляді тесту (3-4 питання). Протягом семестру проводиться облік поточної успішності студентів.

Поточний модульний контроль є обов'язковим структурним компонентом учбового процесу та здійснюється у формі модульної контрольної роботи.

Підсумковий контроль – перевірка кінцевого результату навчальної роботи студента. Проводиться у формі заліку та екзамену після вивчення відповідного модуля та дисципліни в цілому. Проведення підсумкового контролю і отримання позитивної оцінки включає: а) оцінку проміжної атестації, б) оцінку відвідуваності занять і активність в аудиторії; в) оцінку виконання лабораторних, творчих робіт; г) результати модульного контролю.

Форми підсумкового контролю:

1. традиційна: питання - відповідь (індивідуально, усно чи письмово)

2. колоквіум. *Колоквіум* передбачає контроль за певною темою (чи темами), що винесено на високий рівень самостійного опрацювання. Його метою є відстеження рівня засвоєння знань окремої теми (чи тем) кожним студентом.

3. опитування-інтерв'ю за тезаурусом чи питанням, які передбачають короткі відповіді. Опитування проводиться в присутності всієї групи усно або письмово.

4. мозковий штурм (групова форма роботи) – група поділяється на підгрупи по 3-4 особи. Кожній групі дається карточка з 3-4 питань проблемного характеру. Пропонується обговорити питання, спираючись на вивчений матеріал. Контроль завершується бесідою групи з викладачем, під час якої уточняється правильність відповідей і якість засвоєння знань кожним студентом.

5. іспит за програмою курсу.

ЗАГАЛЬНІ КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ СТУДЕНТІВ

Рейтинг модуля з дисципліни «Клінічна психодіагностика» обчислюється згідно з правилами, поданими в Положенні про систему модульно-рейтингового контролю навчальних досягнень студентів I-V курсів денної форми навчання КНЛУ. Система підсумкового контролю навчальних досягнень з «Клінічна психодіагностика» магістрантів першого року навчання і має таку структуру:

№ з/п	Форма підсумкового контролю	Види навчальної діяльності студента	Максимальна кількість балів
1	Передбачений підсумковий контроль – екзамен	1. Аудиторна та самостійна навчальна робота студента	50
		2. Модульна контрольна робота	20

	(МКР)	
	3. Екзамен	30

Оцінка за курс складається з середньої арифметичної оцінки за роботу на семінарі, (поточне оцінювання аудиторної навчальної діяльності студента здійснюється в національній 4-бальній шкалі – «відмінно» («5»), «добре» («4»), «задовільно» («3»), «незадовільно» («2»).

Невідвідування семінарських та практичних занять позначаються «0», до якої додається середня арифметична оцінка за самостійну роботу, оцінки за модульну контрольну роботу та оцінки, отриманої під час іспиту.

Аудиторна робота студента	Самостійна робота студента	Модульна контрольна робота
---------------------------	----------------------------	----------------------------

Викладач оцінює роботу на семінарських заняттях з урахуванням активності студентів у групових обговореннях питання семінару, правильність та чіткість відповіді студента, відсутність академічного плагіату та правильності виконання завдань експрес-контролю, проведеного на семінарі. Відповідна оцінка виставляється у робочій відомості викладача після останнього семінарського заняття перед проведенням МКР.

Викладач оцінює також до проведення МКР і самостійну (базову та додаткову) самостійну роботу студента, оцінки за яку також вписуються у відповідну графу робочої відомості викладача. Оцінюються вчасність і правильність подання відповідного рівня самостійної роботи студента.

Цю оцінку викладач трансформує в **рейтинговий бал за роботу протягом семестру** шляхом помноження на **10**. Таким чином, максимальний рейтинговий бал за роботу протягом семестру може становити **50**.

До рейтингового балу за роботу протягом семестру входить і оцінка отримана за модульну контрольну роботу, яка виконується на останньому семінарському занятті. Максимальна оцінка за МКР – 20 балів.

Таким чином, до складання іспиту студент отримує максимальний бал – 70.

Результати контролю заносяться у робочу карту викладача - рейтингову картку.

На іспиті студент може отримати максимальну оцінку за відповідь - 30 балів.

Максимальний рейтинговий бал за роботу протягом семестру становить - 100 балів

Критерії оцінювання різних видів навчальної роботи студентів подано нижче

ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКО-ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Семінарсько-практичне заняття №1.

ТЕМА: КЛІНІЧНЕ ІНТЕРВ'Ю ТА КЛІНІЧНА БЕСІДА

4 години

Форма поточного контролю: доповідь, усне опитування

Опорні поняття: бесіда, інтерв'ю, структуроване інтерв'ю, оцінка поведінки, шкали депресії.

Навчальні цілі: мати уявлення про проведення клінічного інтерв'ю, умови його проведення та вміння проводити клінічне інтерв'ю, опрацювати отримані дані та розвинути здібності в процесі психодіагностики.

Теоретична частина:

Питання для обговорення:

1. Місце клінічної психології і клінічної психодіагностики в системі наукових знань.
2. Логіка еволюції етичних моделей у клінічній психології та клінічній психодіагностиці

Завдання: дайте визначення поняттю «норма» в клінічній психодіагностиці: _____

3. Основні методи, які використовуються в клінічній психодіагностиці

Завдання: охарактеризуйте основні методи клінічної психодіагностики, виділивши переваги і недоліки кожного з названих методів:

- Апаратні методи - _____
- Тестова батарея - _____
- Бланкові методики
- Тести особистості
- Тести інтелекту
- Опитувальники-анкети
- Структуроване клінічне інтерв'ю,
- Особистісні опитувальники

4. Проективні методики

5. Інтерв'ю чи бесіда, що доречніше використовувати і в яких ситуаціях? Стадії проведення інтерв'ю.

6. Поведінкова діагностика при проведенні бесіди і інтерв'ю.
7. Тематичні галузі загального клінічного інтерв'ювання.
8. Обговорення принципів стосунків в процесі інтерв'ювання.

Практична частина:

ЛАБОРАТОРНА РОБОТА

Рекомендації до виконання лабораторної роботи:

1. Ознайомитись з теоретичними основами психологічної діагностики особистості за рекомендованими посібниками.

2. Ознайомитись з історією розробки та адаптації запропонованих для лабораторного виконання методик.

3. Сформулювати цілі проведення дослідження за запропонованими методиками

4. Ознайомитись з особливостями проведення дослідження та обробки результатів за представленими методиками.

5. Провести дослідження за наданими методиками.

6. Здійснити аналіз профілю за окремими методиками, використовуючи методичний посібник та проаналізувати результати.

7. Проаналізувати отримані результати за усіма використаними тестами. Складіть діагностичні висновки

8. Опишіть труднощі виконання тесту.

9. Дати письмову відповідь на питання:

- Поняття «клінічне інтерв'ю», «клінічне інтерв'ю»
- Які тактичні прийоми в ході інтерв'ювання вам відомі?

ТЕСТИ ДЛЯ ВИКОНАННЯ НА ЛАБОРАТОРНОМУ ЗАНЯТТІ

Перелік пунктів оцінки поведінки та ставлення

ПІБ _____

Дата **Стать** **Вік**

I. Ставлення до діагноста та ситуації діагностики					
		позна чка		позна чка	примітка
1	Готовий до співпраці		Прояв самостійності, не бажає співпрацювати		
2	пасивний		агресивний		
3	напружений		розслаблений		
4	легко поступається		нелегко поступається		
II. Ставлення до себе					
5	Впевнений у собі		Невпевнений у собі		
6	Критичний до своєї праці		Приймає свою роботу		
III. Робочі звички					
7.	швидкий		повільний		
8	обдумуючий		імпульсивний		
9	Роздумуючий в голос		Роздумуючий про себе		
10	неохайний		акуратний		
IV. Поведінка					
11	спокійний		гіперактивний		
V. Реакція на невдачу					
12	усвідомлює невдачу		не усвідомлює невдачу		
13	Інтенсивніше працює після невдачі		легко здається після невдачі		
114	Спокійний після невдачі		гіперактивний після невдачі		
15	Змиряється з невдачею		не змиряється з невдачею		
VI. Реакція на успіх					
16	приймає успіх позитивно		приймає успіх незграбно		
17	Працює інтенсивніше після успіху		Розслабляється після успіху		
VII. Мова і мовлення					
18	Багатий лексикон		бідний лексикон		
19	чіткі фрази		нечіткі фрази		
20	Відповідає прямо		Відповідь розпливчата, непряма		
21	говорить спонтано		говорить тільки коли запитують		
22	Незвичайна, чужеродна мова		мова заснована на реальності		
VIII. Візуально-моторна координація					
23	Уповільнена реакція		реакція швидка		
24	метод проб і помилок		Методичний і систематичний		
25	Скоординовані, витончені рухи		Нескоординовані рухи		
IX. Моторика					
26	Дефекти моторної координації		хороша моторна координація		
X. Загальна оцінка діагностик (дослідження)					
27	надійна		ненадійна		
28	валідна		невалідна		

Схема оцінки психічного стану і поведінки пацієнта

Зовнішній вигляд: неохайність, розхристаний, брудний. Незвичайний одяг, зачіска, незвичайні фізичні особливості. Поведінка.

Поза: Незграбність, незграбний. Ригідність, напруженість. Розслабленість. Незвичайність.

Міміка, вираз обличчя: Тривожність, занепокоєність. Пригніченість, унілість, смуток, тоскливість. Злобність, ворожість, угрюмість. Нечутливість, холодність, відстороненість. Радісність, веселість, усміхненість. Атиповість мімічних реакцій. Незвичайність виразу обличчя.

Загальна моторика: Прискорена, метушлива, тривожна, ажитована. Загальмована, в'яла, загальмована. Атипова. Розслаблена, спокійна. Різка. Незручна, дискоординована.

Мова: Швидка. Повільна. Голосна. Тиха, шепіт. Мовчазність. Заїкання. Важко розбирається в ситуації та оточенні. Інші особливості і порушення мови.

Загальна орієнтація: Порушення орієнтації в своїй особистості. Порушення орієнтації в часі. Порушення орієнтації в просторі.

Особливості контакту: Домінування, надмірний контроль. Підкорення, залежність. Конфліктність, провокативність, ворожість. Обережність, дефензивність, дистанціювання, недовіра. Уникнення співпраці, нонкомплаєнс. Прагнення до співпраці. Емоції і почуття

Регуляція і інтенсивність афекту: Заблокованість. Нестриманість. Імпульсивність, вибуховість. Притупленість. Холодність. Плаксивість. Відповідність ситуації.

Переважаючі актуальні емоції: нудність, пустота, туга, ейфорія, підвищений настрій, веселість. Тривога, страх. Рівність, спокійність. Пригніченість, тоскливість. Ворожість, агресивність, гнів.

Сприймання: Ілюзії. Галюцинації.

Увага: Гнучкість переключення. Ригідність, діє як торпеда переключення. Надмірна вибірковість. Розсіяність. Труднощі концентрації. Відволікання.

Пам'ять: Порушення пам'яті на давні події. Порушення пам'яті на недавні події. Порушення пам'яті на поточні події. Порушення фіксації інформації.

Інтелект і динаміка мислення: Обмеженість словникового запасу. Граматичні і синтаксичні труднощі. Знижений рівень узагальнення. Порушення послідовності викладу інформації. Надмірна деталізація. Схильність до повторення. Труднощі контролю над мисленнєвою діяльністю. Порушення зв'язку. Надмірна конкретність умовисновків. Поверхність суджень. Невідповідність висловів і суджень питань, які задаються. Порушення логічності. Прискорене мислення. Уповільнене мислення.

Зміст ідей і думок: Надцінні ідеї. Нав'язливі думки. Песимізм. Фобічні думки. Суїцидальні думки. Гоміцидні, агресивні думки. Ідеї-марення або безглузді ідеї.

ЗРАЗКИ ІНТЕРВ'Ю

СХЕМА ІНТЕРВ'Ю ДЛЯ ДІТЕЙ ЗА АДЛЕРОМ (за Сидоренко Е.В., 2002)

Розлади

1. З якого часу з'явилися причини для скарг? В якому стані, об'єктивно и психологічно знаходилась дитина, під час прояву перших розладів?

- зміна середовища
- початок навчання в школі,
- зміна школи,
- зміна вчителя,
- народження молодшої дитини,
- невдачі в школі,
- нові друзі,
- хвороба самої дитини чи батьків,
- розлучення, конфлікти між батьками, повторний шлюб чи смерть батьків.

2. Чи привертала уваги особливості розвитку дитини в ранній період, чи були духовна чи фізична слабкість, боязкість, легкодумство, ревності, залежність від інших при харчуванні, одяганні, умиванні, відпочинку?

- чи боїться залишатись одна,
- чи боїться темноти,
- розуміння своєї статевої приналежності, первинні, вторинні статеві ознаки
- як ставиться до протилежної статі,
- наскільки знає свою статеву роль,
- чи проживає у батьківській сім'ї, чи усиновлений, чи є пасинком, незаконнонародженим, чи є сиротою? Як до дитини ставились ті люди, які її виховували, чи контактує дитина з ними?

- чи були труднощі у дитини, коли вчилась дитина ходити, говорити?
- як з'являлись зуби?
- чи були труднощі при навчанні письму, малюванню, арифметиці, співам, чи плаванню
- чи була прив'язана дитина до когось з дорослих?
- хто то був: батько, мати, бабуся, дідусь, няня?

Слід відмітити:

- Будь-яка ворожість по відношенню до життя,
- Причини, які збудили відчуття недостатності,
- тенденції до відгороджування від труднощів та людей
- наявність таких рис, як егоїзм, сенситивність, терпеливість, підвищена

емоційність, активність, жадібність та обережність?

3. Чи багато було труднощів з дитиною?

- Чого та кого дитина боялась?
- Чи вскрикувала вночі?
- Нічний енурез:
- Чи домінував над кимось? По відношенню до найбільш слабких дітей чи також і по відношенню до більш сильних?
- Чи виказувала дитина бажання лежати з одним із батьків?
- Чи був розумним?
- Чи часто над дитиною насміхались та дражнили?
- Чи пишається дитина своєю зовнішністю, волоссям, одягом, взуттям?
- Корпається в носі та гризе нігті?
- Жадібна до їжі?
- Може щось вкрати?
- Чи часто бувають закріпи?

Соціальні стосунки

1. Легко починає товаришувати? Чи схильна до сварок, знушалася на тваринами, над людьми? Чи були прив'язування до молодших хлопчиків чи дівчаток? А старших?

- Любить бути лідером чи схильний до ізолювання?
- Колекціонує що-небудь?
- Скупий та жадібний до грошей?

Ці питання відображають здібність дитини вступати в контакт та ступінь втрати сміливості та впевненості.

2. Яка дитина зараз у всіх цих стосунках? Як поводить себе в школі, чи подобається їй відвідувати? Чи не спізнюється?

- Чи збуджена дитина перед школою та прагне до навчання?, чи буває, що губить свій портфель чи навчальне приладдя, чи хвилюється з приводу домашніх завдань та екзаменів?
- Витрачає час впусту? Чи можна назвати дитину ледачою?
- Чи буває так, що дитині важко чи взагалі неможливо зосередитись?
- Чи буває у дитини порушення у класі?
- Як відноситься до вчителя? Критично, індивідуально чи по-іншому?
- Просить допомоги при вивченні уроків чи чекає, щоб самі запропонували допомогу?
- Чи займається якимось видом спорту?
- Чи вважає себе абсолютно нездібним чи нездібним до чогось?
- Читає багато? Якій літературі надає перевагу? Чи можна говорити що з якихось предметів не встигає?

Ці питання розкривають ступінь підготовленості дитини до школи, результати цього експерименту – відвідування школи та його ставлення до труднощів.

3. Необхідно інформація про домашні умови, захворювання в сім'ї, алкоголізм, кримінальні нахили, неврози, дебільність, сифіліс, епілепсію, рівень життя, випадки смерті в родині – з зазначенням віку дитини в цей період.

- Чи не сирота дитина?
- Хто домінує в сім'ї?
- Чи є виховання вимогливим, розбещеним?
- Чи не було так, що дитина боїться життя? Як за нею здійснюється нагляд? Можливо у дитини є мачуха чи вітчим?

Завдячуючи цим питанням можна побачити, в якій сімейній ситуації знаходиться дитина та оцінити якого роду враження та досвід вона отримала.

4. Яке місце дитини в послідовності народження дітей в родині?

- Чи є дитина старшою, молодшою, єдиним хлопчиком, єдиною дівчинкою з усіх народжених дітей?

- чи помічались ревнощі, частий плач, злобний сміх, схильність до глухого протесту по відношенню до решти дітей?

Ці питання дозволяють вивчити характер дитини та його відношення до людей взагалі.

Інтереси:

5. Які думки були у дитини стосовно вибору майбутньої професії?

- Які професії у членів її родини?

- Яким є шлюб її батьків? Що дитина думає про цей шлюб

Ці питання дозволять зробити висновок про те, наскільки сміливо та впевнено дитина відноситься до свого майбутнього

6. Які у дитини улюблені ігри, літературні твори та герої?

- Чи подобається псувати ігри інших дітей?

- чи багато фантазує, чи в неї «холодна» голова і всі фантазії всі відкидаються?

Ці питання вказують на моделі зверхності, які можуть бути у дитини.

Спогади та сновидіння:

7. Які ранні спогади дитини?

- Які сни чи спогади повторюються чи є значущими для дитини?

- Це сни про падіння, політ, безпорадність, спізнення на поїзд, погоню, про те, що дитина в полоні чи просто страшні сни?

Ці відомості допоможуть знайти схильність до ізоляції, внутрішнього заклик до обережності, честолюбиві імпульси, тенденції до пасивності та переваги до певних людей.

Поведінка, яка вказує на втрату сміливості та впевненості

8. По відношенню до чого дитина втратила стремління?

- Відчуває себе покинутим?

- Реакція на увагу, похвалу?

- Чи має які-небудь вірування?

- Чи намагається уникнути труднощів?

- Чи намагається спробувати свої сили в різних галузях тільки для того, щоб потім все покинути?

- Чи вірить в дурний вплив спадковості?

- Чи можна говорити, що середовище систематично позбавляє дитину сміливості та наполегливості?

- Її погляди на життя є песимістичними?

Ці питання дозволять накопичити факти про те, що дитина втратила впевненість в собі та шукає вихід в помилковому напрямі

9. Чи є у дитини будь-які шкідливі звички?

- Кривляється?

- Поводиться як дурник, по-дитячому смішно?

Все це – не дуже сміливі спроби повернути до себе увагу

Недостатність органів

10. Спостерігається у дитини порушення мови?

- Чи є косолапим, негарним, може ноги в неї криві, чи Х-образні, з вивернутими на внутрішню сторону колінами?

- Чи був рахіт у дитини?

- якого зросту дитина: приземиста, висока, маленька

- чи у дитини вади зору чи слуху?

- чи не є дитина розумово відсталою?

- Вона лівша?

- чи не хропе ночами?

- може відрізняється незвичайною красою?

Ці питання зачіпають життєві труднощі, які зазвичай недооцінює дитина. Саме через них дитина позбавлена сміливості. Аналогічний неправильний розвиток спостерігається у гарних дітей, вони приходять до думки, що мають отримувати все без зайвих зусиль і таким чином упускають шанс правильно підготуватись до життя.

Комплекс недостатності

14. Говорить дитина відкрито про відсутність у здібностей, «відсутність» таланту до навчання у школі, до роботи? До життя?

- чи бувають думки про самогубство?

- чи є який-небудь зв'язок у часі між її невдачами та виникненням порушення поведінки (свавілля, вступом у асоціальну групу)

- чи не переоцінює дитина свого зовнішнього успіху?

- Чи не є дитина бунтарем, нетерплячою, чи покірною?

Ці питання відносяться до форм втрати сміливості та впевненості в різних галузях. Такі ознаки часто проявляються після того, як спроби дитини пробитись вперед призвели до невдач та розчарування. Це може відбуватись не тільки через її власну нездатність, а й з причини недостатнього розуміння з боку дорослих. Симптоми – це замісне задоволення в «театрі вторинних дій».

Ціннісні якості:

15. Назвіть ті галузі, в яких ваша дитина є успішною

Ці важливі свідчення, оскільки не виключено, що інтереси, схильності та підготовка дитини вказує напрям, протилежний напрямку теперішнього розвитку дитини.

ЗРАЗОК 2

ПЛАН ПРОВЕДЕННЯ ІНТЕРВ'Ю

(за Голдберг Д., Бенджамин С., Крид Ф.)

1. Встановлення контакту з клієнтом.

Доброго ранку, _____ . Мене звати _____ . Я студент-психолог, працюю разом з лікарем _____ . Він доручив мені оглянути Вас, розпитати про хворобу, яка призвела Вас до лікарні. Вам підходить цей час, щоб поговорити зі мною?

Чи можу я поставити Вам ряд питань щодо Вас. Хотілось би почати з того, щоб попросити розповісти про хворобу, яка привела Вас до лікарні.

Мені потрібно робити короткі записи під час Вашої розповіді, але усі записи, які я зроблю, залишаться конфіденційними та будуть зберігатися разом з іншими вашими медичними документами.

Додаткові питання:

Мені потрібно знати, у якій послідовності все це відбувалося з Вами. Що негативне Ви помітили на самому початку?

А що відбулося після цього?

Як це вплинуло на Ваше здоров'я?

Я б хотів повернутися до цієї теми децю пізніше. Чи не могли б Ви спочатку розказати проте, як Ви себе почуваєте?

Ви говорите, що у Вас з'явився біль у грудях. Чи не могли б Ви його описати?

Як Ви спали?

Опишіть мені точно Ваші запаморочення.

Кілька хвилин тому Ви згадали, що були у пригніченому настрої. Ви могли б розповісти про це детальніше?

2. Зовнішній вигляд та поведінка.

Опис, реакція на лікаря, рухова активність.

Клієнт (ім'я) – огрядна жінка середнього віку, не користується косметикою. При знайомстві ледве потисла руку та уникала контакту очей, але проявила готовність до співробітництва. Вона повільна йшла до кабінету психолога, після чого протягом усієї бесіди сиділа на стільці в одній і тій же позі майже нерухомо, за виключенням жестів : вона заламувала руки та стискала долоні, ніби потираючи їх одна об одну, особливо коли говорила про свою хворобу.

3. Мовлення.

Темп, кількісна оцінка, плавність, адекватність.

Мовлення повільне. Відповідям на питання передували відносно короткі паузи. Спонтанно говорить мало, за виключенням скарг на своє соматичне здоров'я. Однак на поставлені питання відповідала зв'язно та по суті. Ознак формальних розладів мислення немає.

4. Настрій.

Суб'єктивна оцінка настрою клієнтом, дані об'єктивного спостереження;

Реактивність вегетативної нервової системи.

Описує свій настрій таким чином: «Останнім часом настрої у мене децю понизився». Вважає, що жити варто, хоча б «заради своєї сім'ї». Протягом майже усієї бесіди виглядала сумною та напруженою, плакала, але кілька разів посміхнулася, адекватно реагуючи на ситуацію.

5. Зміст мислення.

Стурбованість, хворобливі думки, патологічна впевненість.

Описує, що її постійно непокоять сумні думки про матір. Кілька разів згадувала про те, що нещодавно з'явилися болі у грудній клітці і в кінці бесіди запитала, чи не може це бути «серцевий напад». Висловлювала ідеї самозвинувачення: «Якби я робила більше для своєї матері, то вона ю довше прожила». На питання про те, що конкретно вона могла зробити, але не зробила, відповідає негативно, однак ця впевненість дуже стійка. Інших порушень мислення немає. Суїцидні думки заперечує.

6. Сприймання.

Глюзії, галюцинації, деперсоналізація.

У відповідь на прямо поставлені питання клієнтка зізналась, що після смерті матері три або чотири рази (на її думку) чула голос покійної, яка зверталась до неї. «Це, напевно, моя уява, але тоді все здавалося реальністю» (можливо, у клієнтки були слухові галюцинації). Інших розладів сприймання у хворі не спостерігалось.

7. Функції інтелекту.

Орієнтування (час і місце).

«Вівторок, близько десятої ранки, листопад 1997 року; щодо числа я не впевнена – здається, 26?» (правильно, за виключенням числа - 28).

«У психіатричному відділенні лікарні» (правильно).

Увага та концентрація (перерахування днів тижня у прямому та місяців року у зворотному порядку; послідовне віднімання по сім із ста або по три з двадцяти).

Протягом усієї бесіди у цілому уважна, за виключенням тих моментів, коли занурюється у думки про своє здоров'я.

«Неділя, субота, п'ятниця, четвер, середа, вівторок, понеділок» (говорить повільно, з паузами до 25 секунд).

«Грудень, листопад, жовтень, вересень ... вересень, серпень, липень, березень ... Ні ... де я зупинилась?.. Вибачте» (40 секунд).

«100, 93, 86, 80, 73, 65, 60 ... Ви сказали – по сім від ста? 60, 50 ... Ні – 53, 45 ... Ні, вибачте» (4 помилки, 2 хвилини, 10 секунд).

«20, 17, 14, 11, 9, 7,5 ... Ні, неправильно» (25 секунд).

Запам'ятовування та короткочасна пам'ять (пам'ять на події останнього часу; цифровий ряд, фрази Станфорд-Біне; ім'я, адреса та квітка).

Результати тесту:

Довготривала пам'ять (опис подій раннього періоду життя; п'ять міст; всесвітньо відомі діячі, світові війни).

Детально та послідовно розповідає про дитинство та юність.

Називає міста.

Знає, як звуть президента та прем'єр-міністра, але не може згадати їх попередників.

Дати світових війн: 1914-1918, 1939-1945.

Результати тесту:

Інтелектуальні здібності (оцінюються за даними анамнезу життя).

Вірогідно, середні, виходячи з одержаної шкільної освіти та виконання роботи, яка не потребує високого рівня кваліфікації.

Результати тесту:

8. Усвідомлення захворювання (критичне ставлення до свого стану).

Природа захворювання, його причини, відповідне лікування.

«Цей біль у серці ... Я не думаю, що це психічне захворювання ... Як Ви вважаєте, чи не потрібно мені знову зробити ЕКГ? Можливо, у мене децю знизився настрій після смерті матері».

9. Резюме.

Отже, Ви, мені здається почували себе добре до тих пір, доки три тижні тому раптово не померла Ваша матір. Ви багато плакали у день її смерті, а у подальшому прийшли до переконання, що вона не померла б, якби ВИ більше зробили для неї. У день похорон у Вас з'явився сильний біль у грудях, яка з того часу то проходила, то знову з'являлася. Це тупий біль, точно під лівою груддю. Він, напевно,

підсилюється, коли Ви багато плачете, але Вам не стає легше після відпочинку, а аспірин також не допомагає.

Після смерті матері Ви стали дуже мало їсти, оскільки втратили апетит і втратили у вазі. Ви важко засинаєте, а протягом останнього тижня просинаєтесь зранку на три години раніше, ніж зазвичай. У Вас з'явилося відчуття, що Ви не схожі на себе. За Вашими словами, на Вас ніби опустилася хмара та покрила все навколо.

10. Реакція психолога на хворого.

Почуття, які викликає хворий. Хто контролював хід бесіди. Наявність труднощів у формуванні взаємовідносин.

ПРОТОКОЛ психологічного обстеження

Ім'я, стать, вік, клас

Запит: від кого (адміністрація, батьки, педагоги)

Аналіз отриманої інформації

Спостереження та бесіда з дитиною:

Ставлення до обстеження.

Непсихологічний діагноз (того, хто скаржиться)

Самовисновок

Резюме за феноменологією проблеми та перевірка гіпотез:

Гіпотеза 1	Методика, метод, дані анамнезу	Результати обстеження та пояснення дитини
		результати Пояснення: Висновки: <i>Гіпотеза даною методикою підтверджується /не підтверджується</i>
Гіпотеза 2	Методика, метод, дані анамнезу	Результати обстеження та пояснення дитини
		результати Пояснення: Висновки: <i>Гіпотеза даною методикою підтверджується / не підтверджується</i>
Гіпотеза 2	Методика, метод, дані анамнезу	Результати обстеження та пояснення дитини
		Результати Пояснення: Висновки: <i>Гіпотеза даною методикою підтверджується /не підтверджується</i>

Протоколи результатів психологічного обстеження

Резюме за даними діагностичного обстеження:

За підтвердженими гіпотезами виявлено:

Психологічний діагноз:

Рекомендації:

Шкільному психологу:

Класному керівнику:

Батькам:

Дитині:

Проаналізуйте отримані результати. Складіть діагностичні висновки

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ПОЗААУДИТОРНОГО ВИКОНАННЯ

До уваги студентів!

При організації самостійної роботи студенти можуть використовувати наступні освітні технології:

- Інтернет-ресурс при підготовці до семінарсько-практичних занять, оформлення індивідуальних дослідницьких проєктів психодіагностичних технологій, підготовка презентацій.
- Письмові завдання до кожного заняття відповідного рівня обираються студентом самостійно, виконуються на окремих аркушах формату А4, підписуються та подаються в окремих файлах.

ПРАКТИЧНІ ПИСЬМОВІ ЗАВДАННЯ

Завдання до самостійного виконання: самостійно провести клінічну бесіду або інтерв'ю у двох-трьох знайомих (психологів, педагогів) за всіма вимогами та представити до обговорення стенограму з її аналізом. (За поданим нижче зразком)

Порівняйте їх відповіді на такі запитання:

1. Чи вважаєте Ви, що людину з різним ступенем клінічних захворювань має спільно з лікарем обмежувати і психолог?
2. Чи має бути заборонено навіть незначне втручання психолога без достатньої інформації про нього самим пацієнтом?
2. Чи згодні Ви, що критерієм для клінічної психодіагностики, мають бути лише рекомендації лікаря, який лікує даного пацієнта?
3. Чи погоджуєтесь Ви з тим, що вік пацієнта має обмежувати можливості проведення деяких клінічних психодіагностичних процедур?

Література:

- В.М. Блейхер, Л.Ф. Бурлачук Л. Ф. (1978) Психологічна діагностика інтелекту і особистості. Київ: Вища школа.
- Галян І.М. (2011) Психодіагностика: навч. посіб. Київ: Академвидав.
- Голдберг Д., Бенджамин С., Крид Ф. (199) Психиатрія в медичинській практиці. Київ: Сфера.16-44
- Каменко І.С. (упоряд.) (2001) Методики психологічних досліджень особистості військовоослужбовців та військового колективу. Київ: УДЦССМ.
- Корольчук М.С., Осьодло В.І. (2007) Психодіагностика: навч.посіб для студентів вищих навчальних закладів. К.: Ельга, Ніка-Центр.
- Луцьков В.Є. (заг.ред.), К. В. Аймедов, Д. М. Корошніченко (2015) Психодіагностичні моделі в практиці клінічного психолога : навч. посіб. для студ., магістрів психол. спец. і напрямів підгот. слухачів курсів підвищ. кваліфікації. Одеса : ОНМедУ. 1
- Мазяр О.В. (уклад.) (2023) Психодіагностика та скринінг психічного здоров'я з основами психометрики : методичні рекомендації для підготовки до навчальних занять здобувачів другого (магістерського) рівня ви-щої освіти галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки спеціальності 053 Психологія. Житомир : Вид-во ЖДУ.
- Медична психологія: підручник. (за ред академіка С.Д.Максименка). 1. 3-е вид.доробл. і доповн. Київ: «Видавництво Людмила», 2023. с. 40-116
- Моргун В.Ф., Тітов І.Г. (2009) Основи психологічної діагностики. Навч.посіб. для студ. вищ. навч. закл. Київ: Видавничий Дім «Слово».
- Мушевич М. І. (2006) Клінічна психодіагностика: Методичні рекомендації для студентів ф-ту психол. Луцьк: РВВ «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки.

Семінарсько-практичне заняття №2.

ТЕМА: ВИКОРИСТАННЯ ТИПОЛОГІЧНИХ ТА ХАРАКТЕРОЛОГІЧНИХ МЕТОДИК В ДОСЛІДЖЕННІ ОСОБИСТОСТІ. ММРІ.

4 години

Форма поточного контролю: доповідь, усне опитування

Опорні поняття: ММРІ, СМІЛ, Міні-Мульт, шкали валідності, клінічні шкали.

Мета: сформувані уявлення про історію створення ММРІ, Міні-мульт, СМІЛ, знання про правила проведення тестування за Мінімульт, вміння опрацювати отримані дані, сформувані професійну відповідальність у майбутніх психологів

Теоретична частина:

Питання для обговорення:

1. Міннесотський багатофакторний опитувальник дослідження особистості та його використання в клініці.

Завдання: які передумови створення тесту ММРІ?

2. Модифіковані варіанти ММРІ.

Завдання: Які теорії провідних тенденцій та відповідна типологія індивідуально-особистісних властивостей?

Які варіанти ММРІ було розроблено?

3. Шкали валідності ММРІ.

Завдання: Складіть схему шкал методу дослідження особистості Міні-мульти, де буде Шкали достовірності в Базисні шкали, враховуючи при виконанні завдання методичні рекомендації подані нижче.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО СКЛАДАННЯ БЛОК-СХЕМИ

Блок-схема передбачає схематичне зображення основних моментів теми, ключових визначень. Блок-схема має забезпечити можливість викладу матеріалу в чіткій послідовності, мають бути відображені взаємозв'язки основних змістових ключових моментів теми.

Вимоги до **структури блок-схеми:**

1. Наочність.
2. Змістовність (інформативність).
3. Логічність.
4. Цілісність.
5. Чіткість
6. Завершеність.

4. Характеристика скороченого варіанту ММРІ – Міні-мульти. Види профілів особистості та їхнє клініко-психологічне значення

Практична частина:

ЛАБОРАТОРНА РОБОТА

Рекомендації до виконання лабораторної роботи:

1. Ознайомитись з теоретичними основами психологічної діагностики особистості за рекомендованими посібниками.

2. Ознайомитись з історією розробки та адаптації запропонованих для лабораторного виконання методик.

3. Сформулювати цілі проведення дослідження за запропонованими методиками

4. Ознайомитись з особливостями проведення дослідження та обробки результатів за представленими методиками.

5. Провести дослідження за наданими методиками.

6. Здійснити аналіз профілю за окремими методиками (Міні-мульти), використовуючи методичний посібник та проаналізувати шкали Міні-мульти.

7. Аналіз шкал ММРІ використовуючи методичний посібник.

8. Проаналізувати отримані результати за усіма використаними тестами. Складіть діагностичні висновки

9. Опишіть труднощі виконання тесту.

10. Дати письмову відповідь на питання:

- Які особливості застосування тесту ММРІ (Minnesota Multiphase Personality Inventory) слід враховувати клінічному психологу при дослідженні індивідуально-психологічних особливостей особистості, при типових способах поведінки та змісту переживань в значущих ситуаціях, при вивченні адаптивних і компенсаторних можливостей в умовах стресу, для оцінки психічного і соматичного здоров'я.

11. Лабораторну роботу оформити належним чином

ТЕСТИ ДЛЯ ВИКОНАННЯ НА ЛАБОРАТОРНОМУ ЗАНЯТТІ

Шкала оцінки депресії (В.Цумг)

Ім'я _____ .
Вік _____ дата _____

Інструкція: Відповівши на 20 запитань Ви зможете дізнатись про своє самопочуття. Обравши відповідь, необхідно поставити у відповідній графі знак (+).

№	ЗАПИТАННЯ	А	Б	В	Г
		рідко	іноді	часто	майже завжди
1	Я почуваю себе ніяково, тужливо, сумно				
2	Щоранку я почуваю себе краще				
3	Часом я відчуваю бажання заплакати				
4	У мене поганий сон				
5	Я їм стільки ж як звичайно				
6	Мені подобається дивитися, розмовляти і спілкуватись з привабливими жінками (чоловіками)				
7	Я втрачаю вагу				
8	У мене запори				
9	Моє серце б'ється швидше ніж звичайно				
10	Я втомлююсь без явних причин				
11	Моя голова свіжа як звичайно				
12	Мені легко зробити звичайні речі				
13	Я стурбований і не можу залишатись довго на одному місці				
14	Я з надією дивлюся в майбутнє				
15	Я більш дратівливий ніж завжди				
16	Мені легко примати рішення				
17	Я відчуваю, що корисний, що потрібний				
18	Я відчуваю повноту життя				
19	Мені здається, що іншим буде легше, якщо я помру				
20	Мені приносить задоволення те, що було приємним і раніше				

Підрахунок балів:

1. Запитання: 1, 3, 4, 7, 8, 9, 10, 13, 15, 19 – негативні. Рахуємо: А – 1, Б – 2, В – 3, Г – 4 бали

2. На інші запитання відповіді мають бути позитивні. У них бали рахуються навпаки: А – 4, Б – 3, В – 2, Г – 1 бал.

3. Усі бали сумуємо

Сума балів:

менше 50 – малий ризик,

50 – 60 – помірний ризик,

більше 60 – великий ризик депресії (клієнта варто відправити на консультацію до лікаря).

Опитувальник тривожності Спілберга–Ханіна

ПІБ _____

Вік _____

Дата _____

Оцінка реактивної тривожності (РТ)

Інструкція: «Прочитайте уважно кожне з наведених нижче речень і закресліть цифру у відповідній графі залежно від того, ЯК ВИ ПОЧУВАЄТЕ СЕБЕ В ДАНИЙ МОМЕНТ. Над питаннями довго не роздумуйте, оскільки правильних і неправильних відповідей немає».

№	Твердження	Ні (невірно)	Скоріше «ні»	Скоріше «так»	Так (вірно)
1	Я спокійний	1	2	3	4
2	Мені ніщо не загрожує	1	2	3	4
3	Я напружений	1	2	3	4
4	Я внутрішньо скований	1	2	3	4
5	Я внутрішньо спокійний	1	2	3	4
6	Я засмучений	1	2	3	4
7	Мене хвилюють можливі невдачі	1	2	3	4

8	Я відчуваю душевний спокій	1	2	3	4
9	Я схвильований	1	2	3	4
10	Я відчуваю відчуття задоволення	1	2	3	4
11	Я впевнений в собі	1	2	3	4
12	Я нервую	1	2	3	4
13	Я не нахожу собі місця	1	2	3	4
14	Я збуджений	1	2	3	4
15	Я не відчуваю	1	2	3	4
16	Я задоволений	1	2	3	4
17	Я стурбований	1	2	3	4
18	Я надто збуджений і мені не по собі	1	2	3	4
19	Мені радісно	1	2	3	4
20	Мені приємно	1	2	3	4

Оцінка особистісної тривожності (ЛТ)

ПІБ _____

Вік _____

Дата _____

Інструкція: «Прочитайте уважно кожне з наведених нижче речень і закресліть цифру у відповідній графі залежно від того, ЯК ВИ ПОЧУВАЄТЕ СЕБЕ В ДАНИЙ МОМЕНТ. Над питаннями довго не роздумуйте, оскільки правильних і неправильних відповідей немає».

№	Твердження	Ні (невірно)	Скоріше «ні»	Скоріше «так»	Так (вірно)
21	У мене буває піднесений настрій	1	2	3	4
22	Я буваю роздратованим	1	2	3	4
23	Я легко засмучуюсь	1	2	3	4
24	Я хотів би бути таким вдалим, як інші	1	2	3	4
25	Я сильно переживаю неприємності і довго не можу про них забути	1	2	3	4
26	Я відчуваю прилив сил і бажання працювати	1	2	3	4
27	Я спокійний, холонокровний і зібраний	1	2	3	4
28	Мене тривожать можливі труднощі	1	2	3	4
29	Я занадто переживаю через дрібниці	1	2	3	4
30	Я буваю щасливим	1	2	3	4
31	Я приймаю все близько до серця	1	2	3	4
32	Мені не вистачає впевненості	1	2	3	4
33	Я відчуваю себе беззахисним	1	2	3	4
34	Я намагаюсь уникнути критичних ситуацій і труднощів	1	2	3	4
35	У мене буває хандра	1	2	3	4
36	Я буваю задоволеним	1	2	3	4
37	Усілякі дрібниці відволікають і хвилюють мене	1	2	3	4
38	Буває, що я відчуваю себе невдахою	1	2	3	4
39	Я урівноважена людина	1	2	3	4
40	Мене охоплює занепокоєння, коли я думаю про свої справи і турботу	1	2	3	4

Показники РТ і ЛТ підраховуються за формулами:

$$РТ = РТ1 - РТ2 + 50, \text{ де}$$

РТ1 – сума балів (закреслених цифр на бланку) за пунктами 3, 4, 6, 7, 9, 12, 13, 14, 17, 18;

РТ2 – сума балів за пунктами 1, 2, 5, 8, 10, 11, 15, 16, 19, 20.

$$ЛТ = ЛТ1 - ЛТ2 + 35, \text{ де}$$

ЛТ1 – сума балів за пунктами шкали 22, 23, 24, 25, 28, 29, 31, 32, 34, 35, 37, 38, 40;

ЛТ2 – сума балів за пунктами 21, 26, 27, 30, 33, 36, 39.

При інтерпретації показників можна використати наступні орієнтувальні оцінки:

- менше 30 – низька тривожність;
- 31 – 45 – помірна тривожність;
- 46 і більше – висока тривожність.

Шкала тривожності Тейлора

Дана методика складається з 50 тверджень, на які обстежуваний повинний відповісти «так» чи «ні». Тестування продовжується 15-30 хв.

Шкала тривожності Тейлора

ШБ

Вік

Дата

Інструкція обстежуваним

Необхідно дати відповідь на всі твердження, які містить опитувальник. Якщо вони відповідають Вашому уявленню про себе, напишіть «Так», у протилежному разі – «Ні». Якщо Вам важко дати певну відповідь, напишіть «Не знаю». Працювати бажано швидко, не пропускати запитань, ніяких додаткових записів не робити.

Тестовий матеріал

1. Часто я працюю з великим напруженням.
2. Вночі мені важко заснути.
3. Для мене приємні несподівані зміни у звичних обставинах.
4. Мені часто сняться страшні сні.
5. Мені важко зосередитися на якомусь завданні чи роботі.
6. У мене дуже неспокійний і переривчастий сон.
7. Я хотів би бути таким щасливим, як, на мій погляд, інші.
8. Безперечно, мені не вистачає впевненості в собі.
9. Моє здоров'я дуже турбує мене.
10. Часто я відчуваю себе нікому не потрібним.
11. Я часто плачу, у мене «очі на мокрому місці».
12. Я помічаю, що мої руки починають тремтіти, коли я намагаюся зробити щось складне чи небезпечне.
13. Часом, коли я збентежений, у мене виникає сильна пітливість і це дуже турбує мене.
14. Я часто ловлю себе на думці, що мене щось тривожить.
15. Нерідко я думаю про такі речі, про які не хотілося б говорити.
16. Навіть у холодні дні я легко пітнію.
17. У мене бувають періоди такого занепокоєння, Що я не можу всидіти на місці.
18. Життя для мене майже завжди пов'язане з надзвичайною напруженістю.
19. Я набагато чутливіший, ніж більшість людей.
20. Я легко збентежуюсь.
21. Моє місце серед оточуючих дуже мене турбує.
22. Мені дуже важко зосередитися на чомусь.
23. Майже весь час я відчуваю тривогу через когось або через щось.
24. Часто я стаю надто збудженим і мені важко заснути.
25. Мені доводилося відчувати страх навіть тоді, коли я точно знав, що мені нічого не загрожує.
26. Я схильний сприймати все дуже серйозно.
27. Мені часом здається, що переді мною постають такі труднощі, які я не здолаю.
28. Я майже завжди відчуваю невпевненість у собі.
29. Мене дуже тривожать можливі невдачі.
30. Чекання завжди нервує мене.
31. Часом мені здається, що я ні на що не здатний.
32. Бували періоди, коли через тривогу я не міг заснути.
33. Іноді я засмучуюся через дрібниці.
34. Я легко збудлива людина.
35. Я часто боюся, що ось-ось почервонію.
36. У мене не вистачить духу пережити всі майбутні труднощі.
37. Часом мені здається, що моя нервова система розхитана, і я ось-ось втрачу розум.
38. Найчастіше мої ноги і руки досить теплі.
39. У мене рівний і добрий настрій.
40. Я майже завжди відчуваю себе зовсім щасливим.
41. Коли потрібно на щось довго чекати, я можу бути спокійним.
42. У мене рідко буває головний біль.
43. У мене не буває серцебиття під час очікування на щось нове або тяжке.

44. Мої нерви розхитані не більше ніж у інших людей.
45. Я впевнений у собі.
46. Порівняно з іншими людьми я вважаю себе сміливим.
47. Я сором'язливий не більше ніж інші.
48. Часто я спокійний і вивести мене з рівноваги нелегко.
49. Практично я ніколи не червонію.
50. Я можу спокійно спати після будь-яких неприємностей.

Обробка результатів

У твердженнях 1-37 підраховується кількість відповідей «Так», у твердженнях 38-50 - кількість відповідей «Ні». Відповіді «Не знаю» підраховуються в усіх твердженнях і кількість їх ділиться на 2. Рівень тривожності визначається сумою цих трьох показників.

До 15 балів - низький рівень.

16-20 балів - нижче середнього.

21-23 бали - середній.

24-27 балів - вище середнього.

28-50 балів - високий.

Опитувальник САН

Дана методика дозволяє вивчити психічний стан особистості: самопочуття, активність, настрої, її психоемоційні реакції на навантаження, Методика була розроблена у 1973 році і позиціонувалась як експрес-оцінка психічного стану людини на момент обстеження.

Типова карта методики САН

Прізвище, ініціали _____

Стать _____ Вік _____

Дата _____ Час початку тестування _____

Інструкція: Вам пропонується описати свій стан в даний момент за допомогою таблиці, що складається з 30 пар полярних ознак. Виберіть у кожній парі ту характеристику, яка найбільш точно описує Ваш стан, і відзначте цифру, яка відповідає ступеню вираженості даної характеристики.

1. Гарне самопочуття	3	2	1	0	1	2	3	Погане самопочуття
2. Почуваю себе сильним	3	2	1	0	1	2	3	Почуваю себе слабким
3. Пасивний	3	2	1	0	1	2	3	Активний
4. Малорухливий	3	2	1	0	1	2	3	Рухливий
5. Веселий	3	2	1	0	1	2	3	Сумний
6. Гарний настрої	3	2	1	0	1	2	3	Поганий настрої
7. Працездатний	3	2	1	0	1	2	3	Розбитий
8. Повний сил	3	2	1	0	1	2	3	Безсилий
9. Повільний	3	2	1	0	1	2	3	Швидкий
10. Бездіяльний	3	2	1	0	1	2	3	Діяльний
11. Щасливий	3	2	1	0	1	2	3	Не щасливий
12. Життєрадісний	3	2	1	0	1	2	3	Похмурий
13. Напружений	3	2	1	0	1	2	3	Розслаблений
14. Здоровий	3	2	1	0	1	2	3	Хворий
15. Не активний	3	2	1	0	1	2	3	Активний
16. Байдужий	3	2	1	0	1	2	3	Схвильований
17. В захваті	3	2	1	0	1	2	3	Пригнічений
18. Радісний	3	2	1	0	1	2	3	Печальний
19. Відпочивший	3	2	1	0	1	2	3	Втомлений
20. Свіжий	3	2	1	0	1	2	3	Втомлений
21. Сонливий	3	2	1	0	1	2	3	Збуджений
22. Бажання відпочити	3	2	1	0	1	2	3	Бажання працювати

23. Спокійний	3	2	1	0	1	2	3	Озадачений
24. Оптимістичний	3	2	1	0	1	2	3	Песимістичний
25. Витривалий	3	2	1	0	1	2	3	Втомлений
26. Бадьорий	3	2	1	0	1	2	3	В'ялий
27. Важко думати	3	2	1	0	1	2	3	Легко думати
28. Розсіяний	3	2	1	0	1	2	3	Уважний
29. Повний надій	3	2	1	0	1	2	3	Розчарований
30. Задоволений	3	2	1	0	1	2	3	Не задоволений

Ключ до тесту

При підрахунку крайня ступінь вираженості негативного полюса пари оцінюється в 1 бал, а крайня ступінь вираженості позитивного полюса пари - в 7 балів. При цьому потрібно враховувати, що полюси шкал постійно змінюються, але позитивні стану завжди отримують високі бали, а негативні - низькі. Отримані бали групуються відповідно до ключа в три категорії, і підраховується кількість балів по кожній з них.

Самопочуття - сума балів за шкалами 1, 2, 7, 8, 13, 14, 19, 20, 25, 26.

Активність - сума балів за шкалами 3, 4, 9, 10, 15, 16, 21, 22, 27, 28.

Настрій - сума балів за шкалами 5, 6, 11, 12, 17, 18, 23, 24, 29, 30.

Отримані результати по кожній категорії діляться на 10. Середній бал шкали дорівнює 4.

Інтерпретація результату

Оцінки, що перевищують 4 бали, свідчать про сприятливий стан випробуваного, нижче 4 - про несприятливий стан. Нормальні оцінки стану розташовуються в діапазоні 5,0-5,5 бали. Слід врахувати, що при аналізі функціонального стану важливі не тільки значення окремих показників, але і їх співвідношення.

Опитувальник Міні-Мульт

Ця представляє собою скорочений варіант ММРІ, має 71 питання, 11 шкал, з яких три – оціночні. Перші три оціночні шкали вимірюють щирість досліджуваного, ступінь достовірності результатів тестування і величину корекції. Решта 8 шкал є базисними і оцінюють властивості особистості (див. додаток Ж)

До методики додається бланк, на якому фіксуються відповіді обстежуваного. Якщо він погоджується з твердженням, то в клітині з номером питання необхідно ставити знак «+» (так, вірно), якщо не згоден – знак «-» (ні, невірно).

Опитувальник Міні-Мульт

Прізвище, ініціали _____

Стать _____ Вік _____

Дата _____ Час _____

Інструкція

«Напишіть своє прізвище та інші відомості про себе на Бланку відповідей.

Нижче слідує твердження, що стосуються стану Вашого здоров'я і Вашого характеру. Прочитайте кожне твердження і вирішіть, вірно воно чи невірно по відношенню до Вас. Не витрачайте часу на роздумування. Найбільш природно те рішення, яке першим приходить в голову.

Якщо твердження по відношенню до Вас вірно, то поставте, будь ласка, косий хрестик у лівому квадраті поруч з відповідним номером Бланка відповідей (цей квадратик розташований в колонці, позначеній буквою "в").

Якщо твердження по відношенню до Вас невірно, то поставте хрестик у лівому квадраті, розташованому праворуч від відповідного номера на Бланку відповідей (колонка позначена буквою "н").

Усі відповіді повинні бути внесені в наданий Бланк відповідей.»

ТЕКСТ ОПИТУВАЛЬНИКА

1. У Вас хороший апетит?
2. Вранці Ви зазвичай відчуваєте, що виспалися і відпочили.
3. У вашому повсякденному житті маса цікавого.
4. Ви працюєте з великою напругою.
5. Часом Вас приходять в голову такі нехороші думки, що про них краще не розповідати.
6. У Вас дуже рідко буває запор.
7. Іноді Вам дуже хотілося назавжди піти з дому.

8. Часом у Вас бувають напади нестримного сміху або плачу.
9. Часом Вас турбує нудота і позиви на блювоту.
10. У вас таке враження, що Вас ніхто не розуміє.
11. Іноді Вам хочеться вилаятися.
12. Щотижня Вам сняться кошмари.
13. Вам важче зосередитися, ніж більшості людей.
14. З Вами відбувалися (або відбуваються) дивні речі.
15. Ви досягли б в житті набагато більшого, якби люди не були налаштовані проти Вас.
16. У дитинстві Ви один час скоювали крадіжки.
17. Бувало, що по кілька днів, тижнів або цілих місяців Ви нічим не могли зайнятися, тому що важко було змусити себе включитися в роботу.
18. У Вас переривчастий і неспокійний сон.
19. Коли Ви знаходитесь серед людей, Вам чуються дивні речі.
20. Більшість знаючих Вас людей не вважають Вас неприємною людиною.
21. Вам часто доводилося підкорятися кому-небудь, хто знав менше Вашого.
22. Більшість людей задоволені своїм життям більш, ніж Ви.
23. Дуже багато перебільшують свої нещастя, щоб домогтися співчуття і допомоги.
24. Іноді ви гнівайтесь.
25. Вам безумовно не вистачає впевненості в собі.
26. У вас часто бувають посмикування в м'язах.
27. У Вас часто буває почуття, ніби Ви зробили щось неправильно або негарне.
28. Зазвичай Ви задоволені своєю долею.
29. Деякі так люблять командувати, що Вам хочеться все зробити наперекір, хоча Ви знаєте, що вони праві.
30. Ви вважаєте, що проти Вас щось замишляють.
31. Більшість людей здатне домагатися вигоди не зовсім чесним шляхом.
32. Вас часто турбує шлунок.
33. Часто ви не можете зрозуміти, чому напередодні Ви були в поганому настрої і роздратовані.
34. Часом Ваші думки текли так швидко, що Ви не встигали їх висловлювати.
35. Ви вважаєте, що Ваше сімейне життя не гірше, ніж у більшості Ваших знайомих.
36. Часом Ви впевнені у власній непотрібності.
37. В останні роки Ваше самопочуття було в основному хорошим.
38. У Вас бували періоди, під час яких Ви щось робили і потім не могли пригадати, що саме.
39. Ви вважаєте, що Вас часто незаслужено карали.
40. Ви ніколи не відчували себе краще, ніж тепер.
41. Вам байдуже, що думають про Вас інші.
42. З пам'яттю у Вас все благополучно.
43. Вам важко підтримувати розмову з людиною, з якою Ви тільки що познайомилися.
44. Велику частину часу Ви відчуваєте загальну слабкість.
45. У Вас рідко болить голова.
46. Іноді Вам бувало важко зберегти рівновагу при ходьбі.
47. Не всі Ваші знайомі Вам подобаються.
48. Є люди, які намагаються вкрасти Ваші ідеї та думки.
49. Ви вважаєте, що робили вчинки, які не можна пробачити.
50. Ви вважаєте, що Ви занадто сором'язливі.
51. Ви майже завжди про що-небудь тривожитесь.
52. Ваші батьки часто не схвалювали Ваших знайомств.
53. Іноді Ви трохи брешете.
54. Часом Ви відчуваєте, що Вам незвичайно легко приймати рішення.
55. У Вас буває сильне серцебиття і Ви часто задихаєтесь.
56. Ви запальні, але відхідливі.
57. У Вас бувають періоди такого занепокоєння, що важко всидіти на місці.
58. Ваші батьки та інші члени сім'ї часто чіпляються до Вас.
59. Ваша доля нікого особливо не цікавить.
60. Ви не засуджуєте людини, якій не проти скористатися в своїх інтересах помилками іншого.
61. Іноді Ви сповнені енергії.
62. За останній час у Вас погіршився зір.
63. Часто у Вас дзвенить або шумить у вухах.
64. У Вашому житті були випадки (можливо, тільки один), коли Ви відчували, що на Вас діє гіпноз.

65. У Вас бувають періоди, коли Ви незвично веселі без особливої причини.
 66. Навіть перебуваючи в суспільстві, Ви зазвичай відчуваєте себе самотньо.
 67. Ви вважаєте, що майже кожен може збрехати, щоб уникнути неприємностей.
 68. Ви відчуваєте гостріше, ніж більшість інших людей.
 69. Часом Ваша голова працює як би повільніше, ніж зазвичай.
 70. Ви часто розчаровуєтеся в людях.
 71. Ви зловживаєте спиртними напоями.

Опитування рекомендується проводити індивідуально або в групі, при наявності у кожного досліджуваного тексту питальника і бланку для відповідей.

Бланк відповідей до опитувальника Міні-Мульт

ПІБ _____

Вік _____, **Стать** _____, **освіта** _____

Дата _____

Поруч з номером при відповіді «вірно» зазначте квадратик «В», а при відповіді «невірно» - квадратик «Н»

☐ В	☐ Н	☐ В	☐ Н	☐ В	☐ Н	☐ В	☐ Н		L
☐ 1	☐	☐ 21	☐	☐ 41	☐	☐ 61	☐		
☐ 2	☐	☐ 22	☐	☐ 42	☐	☐ 62	☐		F
☐ 3	☐	☐ 23	☐	☐ 43	☐	☐ 63	☐		
☐ 4	☐	☐ 24	☐	☐ 44	☐	☐ 64	☐		K
☐ 5	☐	☐ 25	☐	☐ 45	☐	☐ 65	☐		I
☐ В	☐ Н	☐ В	☐ Н	☐ В	☐ Н	☐ В	☐ Н		1
☐ 6	☐	☐ 26	☐	☐ 46	☐	☐ 66	☐		2
☐ 7	☐	☐ 27	☐	☐ 47	☐	☐ 67	☐		3
☐ 8	☐	☐ 28	☐	☐ 48	☐	☐ 68	☐		4
☐ 9	☐	☐ 29	☐	☐ 49	☐	☐ 69	☐		5
☐ 10	☐	☐ 30	☐	☐ 50	☐	☐ 70	☐		6
☐ В	☐ Н	☐ В	☐ Н	☐ В	☐ Н	☐ В	☐ Н		7
☐ 11	☐	☐ 31	☐	☐ 51	☐	☐ 71	☐		8
☐ 12	☐	☐ 32	☐	☐ 52	☐				9
☐ 13	☐	☐ 33	☐	☐ 53	☐				
☐ 14	☐	☐ 34	☐	☐ 54	☐				
☐ 15	☐	☐ 35	☐	☐ 55	☐				
☐ В	☐ Н	☐ В	☐ Н	☐ В	☐ Н				
☐ 16	☐	☐ 36	☐	☐ 56	☐				
☐ 17	☐	☐ 37	☐	☐ 57	☐				
☐ 18	☐	☐ 38	☐	☐ 58	☐				
☐ 19	☐	☐ 39	☐	☐ 59	☐				
☐ 20	☐	☐ 40	☐	☐ 60	☐				

Обробка результатів, аналіз і інтерпретація результатів тесту

1. Проводиться підрахунок «сирих» балів за усіма показниками (оціночними і базовими). Відповідно до ключа опитувальника (таблиця 2).

Набрану кількість балів за кожним показником записуємо в бланк тесту у правій його частині.

Таблиця 2. Ключ до опитувальника Міні-Мульт

Ключ

Шкали	Відповіді	№ питання
L	Н	5, 11, 24, 47, 53
F	Н	22, 24, 61
	В	9, 12, 15, 19, 30, 38, 48, 49, 58, 59, 64, 71
K	Н	11, 23, 31, 33, 34, 36, 40, 41, 43, 51, 56, 61, 65, 67, 69, 70
1 (Hs)	Н	1, 2, 6, 37, 45
	В	9, 18, 26, 32, 44, 46, 55, 62, 63
2 (D)	Н	1, 3, 6, 11, 28, 37, 40, 42, 60, 65, 71
	В	9, 13, 17, 18, 22, 25, 36, 44
3 (Hy)	Н	1, 2, 3, 11, 23, 28, 29, 31, 33, 35, 37, 40, 41, 43, 45, 50, 56
	В	9, 13, 18, 26, 44, 46, 55, 57, 62
4 (Pd)	Н	3, 28, 34, 35, 41, 43, 50, 65
	В	7, 10, 13, 14, 15, 16, 22, 27, 52, 58, 71
5 (Pa)	Н	28, 29, 31, 67

	B	5, 8, 10, 15, 30, 39, 63, 64, 66, 68
<i>6 (Pt)</i>	H	2, 3, 42
	B	5, 8, 13, 17, 22, 25, 27, 36, 44, 51, 57, 66, 68
<i>7 (Se)</i>	H	3, 42
	B	5, 7, 8, 10, 13, 14, 15, 16, 17, 26, 30, 38, 39, 46, 57, 63, 64, 66
<i>8 (Ma)</i>	H	43
	B	4, 7, 8, 21, 29, 34, 38, 39, 54, 57, 60

Кожне співпадіння з «ключем» оцінюється в 1 бал. Потім робиться висновок про ступінь відвертості респондента та достовірності його результатів. Якщо показники за цими шкалами задовільні - процес обробки даних продовжується.

На другому етапі обробки даних, використовуючи табл. 3, необхідно перевести «сирі» бали в кінцеві Т-бали.

За даними тестування вимальовується особистісний профіль досліджуваного. Високими оцінками для кожної з описаних шкал є оцінка в сирих балах, які мають вищі за номінальні значення, котрі відповідають показнику 70 за шкалою «Т». Низькими оцінками прийнято вважати ті бали, які не перевищують – 40 за шкалою «Т»

Перевод «сирих» балів в Т-бали

В кожній шкалі вказані «сирі» бали (б) і через рівняння Т-бали (Т):

L : - 0 балів =38 Т-балів (Т), 1 б.=46 Т, 2 б.=55 Т, 3 б.=62 Т, 4 б.=70 Т, 5 б.=79 Т,

F : - 0 б=35 Т, 1 б=40 Т, 2 б=46 Т, 3 б=50 Т, 4 б=55 Т, 5 б=60 Т, 6 б=65 Т, 7 б=70 Т, 8 б= 75 Т, 9 б=80 Т, 10 б=85 Т, 11 б=90 Т, 12 б=95 Т

K :- 0 б=28 Т, 1 б=31 Т, 2 б=34 Т, 3 б=37 Т, 4 б=40 Т, 5 б=42 Т, 6 б= 45 Т, 7 б= 48 Т, 8 б= 51 Т, 9 б= 54 Т, 10 б= 56 Т, 11 б= 59 Т, 12 б=62 Т, 13 б=65 Т, 14 б=67 Т, 15 б=70 Т, 16 б= 73 Т

1 (Hs) :0 б = 26 Т, 1 б= 28 Т, 2 б = 32 Т, 3 б = 35 Т, 4 б = 38 Т, 5 б = 42 Т, 6 б = 45 Т, 7 б = 48 Т, 8 б = 52 Т, 9 б = 55 Т, 10 б = 58 Т, 11 б = 61 Т, 12 б = 65 Т, 13 б = 68 Т, 14 б = 71 Т, 15 б = 75 Т, 16 б = 78 Т, 17 б = 81 Т, 18 б = 84 Т, 19 б = 87 Т, 20 б = 91, 21 б = 94 Т, 22 б = 97 Т, 23 б = 101 Т, 24 б = 104 Т, 25 б = 107 Т, 26 б = 110 Т

2 (D) :0 б = 24 Т, 1 б = 28 Т, 2 б = 31 Т, 3 б = 35 Т, 4 б = 39 Т, 5 б = 42 Т, 6 б = 46 Т, 7 б = 50 Т, 8 б = 54 Т, 9 б = 57 Т, 10 б = 61 Т, 11 б = 65 Т, 12 б = 70 Т, 13 б = 72 Т, 14 б = 76 Т, 15 б = 80 Т, 16 б = 84, 17 б = 87 Т, 18 б = 91 Т, 19 б = 95 Т, 20 б = 100 Т, 21 б = 103 Т, 22 б = 107 Т

3 (Hy) :2 б = 21 Т, 3 б = 25 Т, 4 б = 28 Т, 5 б = 32 Т, 6 б = 36 Т, 7 б = 40 Т, 8 б = 44 Т, 9 б = 47 Т, 10 б = 51 Т, 11 б = 55 Т, 12 б = 59 Т, 13 б = 62 Т, 14 б = 66 Т, 15 б = 70 Т, 16 б = 74 Т, 17 б = 77 Т, 18 б = 81 Т, 19 б = 84 Т, 20 б = 88 Т, 21 б = 92 Т, 22 б = 96 Т, 23 б = 100 Т, 24 б = 103 Т, 25 б = 107 Т, 26 б = 111 Т

4 (Pd):5 б = 20 Т, 6 б = 26 Т, 7 б = 35 Т, 8 б = 40 Т, 9 б = 44 Т, 10 б = 49 Т, 11 б = 53 Т, 12 б = 58 Т, 13 б = 63 Т, 14 б = 68 Т, 15 б = 72 Т, 16 б = 77, 17 б = 82 Т, 18 б = 86 Т, 19 б = 92 Т, 20 б = 96 Т, 21 б = 101 Т

6 (Pa):0 б = 26 Т, 1 б = 32 Т, 2 б = 38 Т, 3 б = 43 Т, 4 б = 50 Т, 5 б = 55 Т, 6 б = 61 Т, 7 б = 66, 8 б = 72 Т, 9 б = 78 Т, 10 б = 84 Т, 11 б = 89 Т, 12 б = 95 Т, 13 б = 101 Т, 14 б = 107 Т

7 (Pt) :7 б = 22 Т, 8 б = 26 Т, 9 б = 31 Т, 10 б = 35 Т, 11 б = 39 Т, 12 б = 43 Т, 13 б = 47 Т, 14 б = 51 Т, 15 б = 56 Т, 16 б = 60 Т, 17 б = 64 Т, 18 б = 69 Т, 19 б = 73 Т, 20 б = 77 Т, 21 б = 81 Т, 22 б = 85 Т, 23 б = 90 Т, 24 б = 94 Т, 25 б = 98 Т, 26 б = 102 Т, 27 б = 107 Т

8 (Sc): 6 б = 24 Т, 7 б = 27 Т, 8 б = 31 Т, 9 б = 35 Т, 10 б = 38 Т, 11 б = 42 Т, 12 б = 46 Т, 13 б = 49 Т, 14 б = 52 Т, 15 б = 56 Т, 16 б = 60 Т, 17 б = 63 Т, 18 б = 67 Т, 19 б = 70 Т, 20 б = 74 Т, 21 б = 77 Т, 22 б = 81 Т, 23 б = 84 Т, 24 б = 88 Т, 25 б = 91 Т, 26 б = 95 Т, 27 б = 98 Т, 28 б = 102 Т, 29 б = 105 Т, 30 б = 110 Т

9 (Ма): 2 б = 24 Т, 3 б = 30 Т, 4 б = 35 Т, 5 б = 40 Т, 6 б = 46 Т, 7 б = 51 Т, 8 б = 57 Т, 9 б = 62 Т, 10 б = 68 Т, 11 б = 74 Т, 12 б = 79 Т, 13 б = 85 Т, 14 б = 90 Т, 15 б = 96 Т, 16 б = 101 Т, 17 б = 107 Т

БЛАНК ПЕРЕВЕДЕННЯ СИРИХ БАЛІВ В Т-Бали

Т бали	Сирі бали по шкалам												
	L	F	K	1	2	3	4	6	7	8	9		
20													
21													
22													
23													
24													
25													
26													
27													
28													
29													
30													
31													
32													
33													
34													
35													
36													
37													
38													
39													
40													
41													
42													
43													
44													
45													
46													
47													
48													
49													
50													
51													
52													
53													
54													
55													
56													
57													
58													
59													
60													
61													
62													
63													
64													
65													
66													
67													
68													
69													

2. *Депресії (D)*. Високі оцінки мають чутливі, сенситивні особи, які схильні до тривоги, боязкі, сором'язливі. У справах вони старанні, добросовісні, високоморальні і обов'язкові, але не здатні прийняти рішення самостійно, немає впевненості в собі, при найменших невдачах вони впадають у відчай.

3. *Істерія (Hy)* виявляє осіб, схильних до неврологічних захисних реакцій конверсійного типу. Вони використовують симптоми соматичного захворювання як засіб уникнення відповідальності. Всі проблеми вирішуються втечею у хворобу. Головною особливістю таких людей є прагнення здаватись більше, значущіше, ніж є насправді, прагнення звернути на себе увагу будь за що, жага захоплення. Відчуття таких людей поверхневі і інтереси неглибокі.

4. *Психопатії (Pd)*. Високі оцінки за цією шкалою свідчать про соціальну дезадаптацію; такі люди агресивні, конфліктні, ігнорують соціальні норми і цінності. Настрої у них нестійкі, вони ображаються, збудливі й чутливі. Можливий тимчасовий підйом за цією шкалою, викликаний будь-якою причиною.

5. *Паранойяльність (Pa)*. Основна риса людей з високими показниками за цією шкалою – схильність до формування надцінних ідей. Ці люди однобокі, агресивні і злопам'ятні. Хто не погоджується з ними, хто думає інакше, той чи дурний, чи ворог. Свої погляди вони активно насаджують, тому мають часті конфлікти з оточуючими. Власні незначні невдачі вони завжди переоцінюють.

6. *Психастенії (Pt)*. Діагностує осіб з тривожно-навіюваним типом характеру, яким властива тривожність, боязкість, нерішучість, постійні сумніви.

7. *Шизоїдність (Se)*. Особам з високими показниками за цією шкалою властивий шизоїдний тип поведінки. Вони здатні тонко відчувати і сприймати абстрактні образи, але повсякденні радощі і горе не викликають у них емоційного відгуку. Таким чином, загальною рисою шизоїдного типу є поєднання підвищеної чутливості з емоційною холодністю й відчуженістю.

8. *Гіпоманії (Ma)*. Для осіб з високими оцінками за цією шкалою характерно піднесений настрій незалежно від обставин. Вони активні, енергійні і життєрадісні. Вони люблять роботу з приватними змінами, охоче контактують з людьми, але інтереси їх поверхневі і нестійкі, їм не хватає витримки й настирливості.

Наступна дія: Підрахувавши кількість «сирих» балів, використовуючи ключ до опитувальника за кожною шкалою, необхідно значення шкали К додати до «сирих» балів шкал 6, 7 і половину значення шкали К додати до «сирих» балів шкал 1 і 4.

Оціночні шкали:	Базисні шкали:	
Шкала брехні (L).	1. Іпохондрії (Hs).	6. Паранойяльності (Pa)
Шкала вірогідності (F).	2. Депресії (D)	7. Психастенія (Pt).
Шкала корекції (K).	3. Істерії (Hy).	8. Шизоїдний (Se).
	4. Психопатії (Pd).	9. Гіпоманія (Ma).

Значення шкали (K) додається до значень за базисними шкалами № 1, 4, 7, 8, 9 таким чином:

шкала Hs (1) = Hs + (0,5 * K);

шкала Pd (4) = Pd + (0,4 * K);

шкала Pt (7) = Pt + K;

шкала Se (8) = Se + K;

шкала Ma (9) = Ma + (0,2 * K).

Таблиця коефіцієнтів корекції

K	0,5K	0,4K	0,2K
16	8	6	3
15	8	6	3
14	7	6	3
13	7	5	3
12	6	5	2
11	6	4	2
10	5	4	2
9	5	4	2
8	4	3	2
7	4	3	1
6	3	2	1
5	3	2	1

4	2	2	1
3	2	2	1
2	1	1	0
1	1	1	0

УВАГА! Як користуватись Шкалою кореляції

- Необхідно подивитись скільки балів за шкалою корекції К отримав респондент.
- Знаходимо цей бал стовпчику К.
- В строчці , навпроти знайденого балу, буде вказано скільки балів необхідно додати до «сирих» балів респондента за відповідними шкалами.

Наприклад, Респондент за шкалою К отримав 6 балів. Знаходимо 6 у стовпчику К, дивимось які показники написані у відповідній строчці:

- до сирих балів за шкалою 7 і 8 необхідно додати 6;
- до сирих балів за 1 шкалою - додати 3 бали;
- до сирих балів за шкалою 4 – додати 2 бали;
- до сирих балів за шкалою 9 необхідно додати 1 бал.

Для отримання більш точного профілю з урахуванням статі потрібно використовувати наступну таблицю:

Відмінності статистичних показників двох вибірок для діагностичних шкал

Стать	Чоловіки		Жінки	
	М	δ	М	δ
Вік	40,5	15,85	39,3	14,89
L	1,48	1,23	1,51	1,19
F	3,1	2,3	2,64	1,71
К	7,68	3,42	7,72	2,64
1	7,24	3	8,47	2,92
2	7,02	2,68	7,96	3
3	9,73	2,91	11,53	3,38
4	10,39	2,13	9,76	1,9
6	4,03	1,74	4,77	2
7	13,57	2,51	14,48	2,27
8	13,68	2,83	13,52	2,8
9	6,23	1,55	6,35	1,91

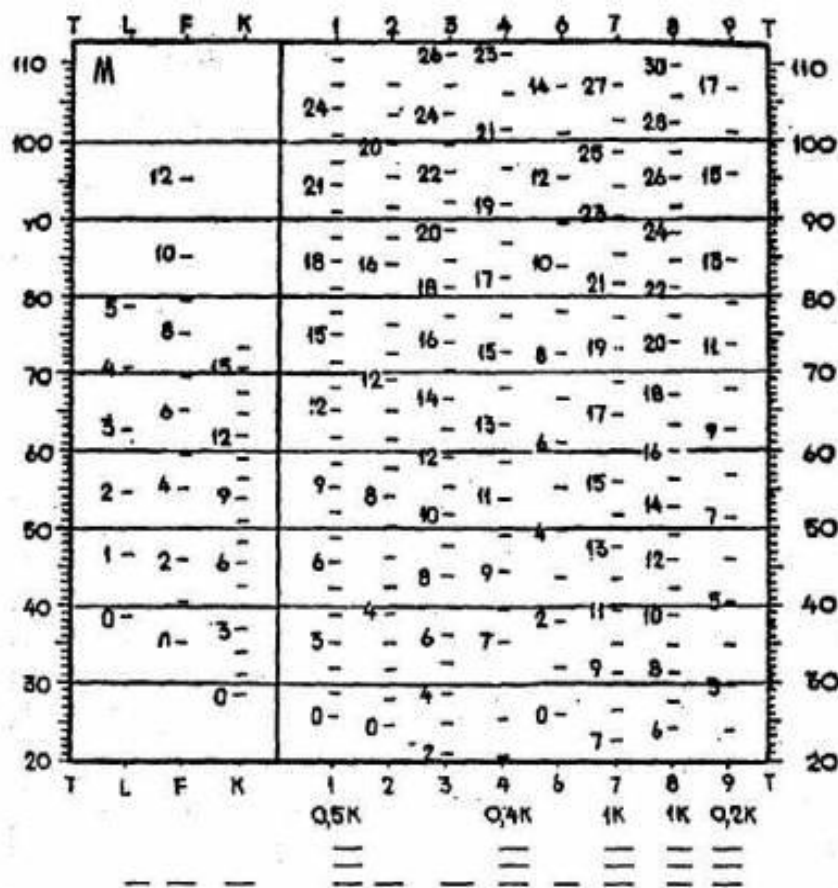
Переведення “сирих” балів у стандартні значення (після додавання відповідних значень за шкалою (К) здійснюється за такою формулою:

$$T = 50 + \frac{10(X - M)}{\delta}$$

де 50 – це лінія “норми”, від якої ведеться відлік показників як вгору (підвищення), так і вниз (зниження); X – це отриманий кінцевий “сирий” результат за певною шкалою; M – емпірично виявлена медіана, тобто середньо нормативний показник за даною шкалою; δ – величина середньоквадратичного відхилення від норми, яка виявлена в процесі стандартизації.

Для базисних шкал всі ці дані вже враховані та співвіднесені з Т-балами на Профільному листі.

Профільний лист

ІНТЕРПРЕТАЦІЯ

Високими оцінками по всіх шкалах, після побудови профілю особистості, є оцінки, що перевищують 70. Низькими оцінками вважаються оцінки нижче 40.

Назва шкали	Високі показники (більше 70б)	Низькі показника (нижче 40 б)
Оціночні шкали		
Шкала брехні (L) - оцінює щирість досліджуваного.	Тенденція досліджуваного уявити себе в більш вигідному світлі, продемонструвавши суворе дотримання соціальних норм. Це прагнення може бути обумовлено деякими причинами: 1) з обмеженістю кругозору досліджуваного або 2) ситуацією, або 3) викликане наявністю патології, або 4) у тих випадках, коли індивідуум слідує встановленому стандарту поведінки, дотримуючись часом незначних і немаючих істотних цінностей правила; 5) належність до певної професійної групи, від якої через її специфіки, потрібно надзвичайно високий стандарт поведінки і пунктуальне проходження конвенціональним нормам (юристи, педагоги). У осіб з високим інтелектом і великим життєвим досвідом цей показник не можна розглядати, як прагнення виглядати в сприятливому світлі. У разі, якщо відзначаються також піки на інших шкалах, - профіль особистості можна проаналізувати лише в поєднанні з відомими клінічними даними хворого.	Особі надмірно відкриті, які не приховують своїх труднощів, слабкостей і психопатологічних розладів. Добре усвідомлюють свої труднощі, схильний швидше перебільшувати, ніж недооцінювати ступінь міжособистісних конфліктів, тяжкість відмічених симптомів, ступінь особистісної неадекватності. Схильність критично ставитися до себе і оточуючих - призводить до скептицизму. Незадоволеність і схильність перебільшувати істотність конфліктів робить досліджуваного легко вразливим і

		породжує незручність у міжособистісних стосунках.
Шкала імовірності (F) - виявляє недостовірні відповіді: чим більше значення за цією шкалою, тим менш достовірні результати.	Високі показники за шкалою "F" можливі в наступних випадках: 1) неконформність особистості, пов'язана з своєрідністю сприйняття і логіки (шизоїдний тип особистості); 2) аутична особистість, яка має труднощі в міжособистісних контактах; 3) психопатоподібна поведінка, схильність до неупорядкованому поведінню чи виражене відчуття протесту проти конвенціональних норм; 4) підлітки в період формування особистості, коли переважає потреба в самовираженні неконформністю поведінкою і поглядами; 5) виражена тривожність і потреба в допомозі з боку оточуючих. У кожному конкретному випадку до оцінки профілю за шкалою "F" треба підходити індивідуально: 1) результати тестування в цілому викликають сумніви через навмисного спотворення результатів самим піддослідним; 2) слід поєднувати показання за шкалою "F" з клінічним станом досліджуваного (можливо неадекватне сприйняття тверджень).	Результати говорять про достовірність.
Шкала корекції (K) - згладжує спотворення, що вносяться надмірною обережністю і контролем досліджуваного під час тестування. Високі показники за цією шкалою говорять про неусвідомленому контролі поведінки. Шкала (K) використовується для корекції базисних шкал, які залежать від її величини.	Високий показник за шкалою "K" говорить про можливість, що особистість визначає свою поведінку залежно від соціального схвалення і стурбована своїм соціальним статусом. Схильність заперечувати будь-які труднощі в міжособистісних відносинах або в контролі власної поведінки, прагнення до дотримання прийнятих норм поведінки й утримується від критики оточуючих в тій мірі, в якій поведінку оточуючих укладається в рамки прийнятої норми. Відзначається негативна реакція на поведінку тих осіб, які поводяться явно відхиляючись від рамок традицій і звичаїв. У разі клініки: виражене занепокоєння, невпевненість у собі в поєднанні з бажанням домогтися доброзичливого до себе ставлення.	Справляє враження людини розсудливої, доброзичливої, товариської, що має широке коло інтересів. Великий досвід міжособистісних контактів і заперечення утруднень обумовлює у нього більш-менш високу підприємливість і вміння знаходити правильну лінію поведінки. Оскільки такі якості покращують соціальну адаптацію, помірне підвищення профілю за шкалою "K" може розглядатися як прогностично сприятлива ознака.
Базисні шкали.		
1. Іпохондрія (Hs) - близькість досліджуваного до астено-неврогічного типу. Досліджувані з високими оцінками повільні, пасивні, приймають все на віру, покірні владі, повільно пристосовуються, погано переносять зміну обстановки, легко втрачають рівновагу в соціальних конфліктах.	Високий показник по шкалі "Hs" говорить про можливість: Тривога відноситься суб'єктом не за рахунок якихось зовнішніх соціальних причин, а за рахунок стану свого фізичного здоров'я. Відзначається емоційна значимість для досліджуваного його соматичних відчуттів: загальне самопочуття, працездатність, порушення соматичних функцій, больових відчуттів. Динаміка розвитку соматизації тривоги: 1) неспокій за стан свого фізичного здоров'я виникає на тлі високого рівня тривоги взагалі. Тривога починає проектуватися на серцево-судинні порушення, шлунково-кишкового тракту - таким чином, тривога соматизується і знаходить конкретність, тобто	Досліджуваний не стурбований станом свого здоров'я, більш діяльний і енергійний і більш успішно вирішує свої труднощі, використовуючи більш адаптивні форми поведінки.

	<p>змінюється страхом. 2) підвищена увага до себе, що обумовлює перенесення відносини загрози з міжособистісних відносин на процеси, що відбуваються у власному організмі, поєднується з недостатньою здатністю контролювати свої емоції. 3) вершина розвитку соматизації тривоги - схильність до скарг, заклопотаність своїм фізичним станом, песимізм і зневіра в успіх, особливо щодо медичної допомоги, розвивається тривале і ретельне самостереження за своїм організмом, що зовні проявляється в непоступливості, впертості, скептицизмі.</p>	
<p>2. Депресія (D). Високі оцінки мають чутливі, сенситивні особи, схильні до тривоги, боязкі, сором'язливі. У справах вони старанні, сумлінні, високоморальні і обов'язкові, але не здатні прийняти рішення самостійно, немає впевненості в собі, при найменших невдачах вони впадають у відчай.</p>	<p>Високий показник за шкалою "D" говорить про те що можливо у досліджуваного відзначається більше тривоги, ніж депресія. Відчуття невизначеної погрози, характер і час виникнення якої не піддається передбаченню, дифузними побоюваннями і тривожними очікуваннями. Динаміка розвитку тривоги: 1) відчуття внутрішньої напруженості, готовність до виникнення якого-небудь несподіваного явища, яке однак, не оцінюється ще як загрознає. Наростання почуття внутрішньої напруженості часто призводить до утруднення у виділенні значимих подразників, що проявляється в неприємному емоційному настрої; 2) потім тривога змінюється страхом - відчуттям вже конкретної загрози, невідворотності катастрофи, що насувається. Оточуючим досліджуваній представляється як песиміст, замкнений, мовчазний, сором'язливий, надмірно серйозний. Може виглядати як пішов у себе і уникає контактів. Однак, насправді, особистість відчуває потребу в глибоких і міцних контактах з оточуючими. Особистість легко ідентифікує себе з окремими людьми, явищами, і якщо це ототожнення порушується, то особистість сприймає це як катастрофу, що приводить її до зниження настрою. Вже лише одна загроза розриву гармонійних відносин може викликати у таких осіб тривогу. Тому їх відгородженість - це прагнення unikнути розчарування. Насправді ж ці особистості прагнуть залучити й утримати увагу оточуючих, дорожать їх оцінкою, прагнуть придбати і зберегти їх. У ситуаціях фрустрації для них більш характерні інтрапунітивні реакції - почуття провини, гнів, спрямований на себе, аутоагресія, аж до суїциду. На ситуацію дезадаптації реагує астеною, інертністю, пасивністю, відмовою від реалізації егоцентричних установок у складній конфліктній ситуації</p>	<p>Низький рівень тривоги, активність, товарищескість, відчуття своєї значущості, сили, енергії та бадьорості.</p>
<p>3. Істерія (Hy). Виявляє осіб, схильних до неврологічних захисних реакцій конверсійного типу. Вони використовують симптоми соматичного захворювання як засіб unikнення</p>	<p>Високий показник за шкалою "Hy" говорить про можливість: У досліджуваного відзначається здатність до витіснення факторів, що викликають тривогу; демонстративне підкреслення соматичного неблагополуччя з тенденцією заперечувати труднощі в соціальній адаптації. Висока здатність до витіснення, що дозволяє ефективно усувати тривогу, в той же час ускладнює формування досить стійкої</p>	<p>Інтроверсія, скептицизм, недостатня здатність до спонтанності в соціальних контактах.</p>

<p>відповідальності. Всі проблеми вирішуються відходом у хворобу. Головною особливістю таких людей є прагнення здаватися більше, значніше, ніж є насправді, прагнення звернути на себе увагу у що б то не стало, спрага захоплення. Почуття таких людей поверхові й інтереси неглибокі.</p>	<p>поведінки: постійно виникають нові ролі, завдання та оцінки. Люди цього типу не мають досить розвинений внутрішній світ, їх переживання орієнтовані на зовнішнього спостерігача. Ігнорування негативних сигналів ззовні дозволяє зберігати високу самооцінку, що переходить в самолюбівання. Така поведінка може призвести до безцеремонності, некритичність в оцінці ситуації. Особистість прагне бути в центрі уваги, шукає визнання і підтримки і домагається цього наполегливими діями. Схильність до фантазування, егоцентризму, незрілість і поверховість у контактах. Зазвичай ускладнює діяльність групи, яка повинна планомірно і тривалий час вирішувати якусь проблему. Проявляються частіше декларації, неможливість тривалого і впорядкованого зусилля з виконання тривалої діяльності. Краще проявляє себе в ситуаціях, де треба швидко змінювати свою роль, де присутні короточасні контакти, уміння пристосовуватися до різних людей. У конфліктах найчастіше використовуються для самозахисту соматичні скарги, які носять поверхневий характер. У разі клініки - може спостерігатися повна втрата здатності до формування стійких установок та побудові поведінки на основі попереднього досвіду, живе методом "проб і помилок", виходячи з задоволення своїх щохвилиних бажань. Відзначається слабкість затримки своїх бажань, в результаті виникає безплановість і хаотичність поведінки. Декомпенсація особистості виникає в ситуаціях підвищених вимог і навантажень, а також порушення відносин, які за соціальним нормам повинні підтримуватися (наприклад, в сім'ї). Виникає груба конверсійна симптоматика або більш тонка - зміни вегетативної регуляції, яка є "копією" раніше бачених або почутих "страшних" захворювань (наприклад, інфаркту). Основна мета поведінки хворого - потреба в увазі та підтримці, в милуванні своїми стражданнями і своєю волею, стійкістю при цьому.</p>	
<p>4.Психопатія (Pd). Високі оцінки по цій шкалі свідчать про соціальну дезадаптацію, такі люди агресивні, конфліктні, нехтують соціальними нормами і цінностями. Настрій у них нестійкий, вони уразливі, збудливі і чутливі. Можливий тимчасовий підйом по цій шкалі, викликаний якою-небудь причиною.</p>	<p>Висока оцінка за шкалою "Pd" говорить про можливість: Психопатоподібна поведінка, схильність до асоціальних вчинків. За сприятливих умов в проміжках між декомпенсацією психопатичні риси можуть не виявлятися. Характеризується зневагою до прийнятих суспільних норм, моральним і етичним цінностям, які встановилися правилам поведінки і звичаям. Залежно від рівня активності це зневага проявляється в гнівних і агресивних реакціях або виражається більш-менш пасивно. Протест проти прийнятих норм може обмежуватися сім'єю і найближчим оточенням, але може набувати генералізований характер. Поведінка погано передбачувана, невміння планувати майбутні вчинки і зневагу наслідками своїх дій. Недостатня здатність отримувати користь з досвіду приводить їх до</p>	<p>Конвенціональна особистість, високий рівень ідентифікації зі своїм соціальним статусом, тенденція до збереження постійних інтересів, установок, цілей.</p>

	<p>повторних конфліктів з оточуючими. Безпосередня реалізація виникаючих спонукань і недостатня здатність прогнозувати приводить до відсутності тривоги і страху перед потенційним покаранням. Ситуації, які не спричинили тяжких наслідків, також не викликають тривоги або депресії. Тільки реально значуще покарання може провокувати агресію або субдепресію і то тільки проти самого факту покарання, а не ситуації. У міжособистісних відносинах (навіть в інтимних) особистість відрізняється поверхневим і нестійким ставленням, рідко виникає почуття глибокої прихильності. Особистість ненадійна в тривалому спілкуванні, оскільки схильна до дисфорій. Загалом - егоцентризм, імпульсивність, емоційна незрілість, конфліктність.</p> <p>Діагноз: розлад особистісних рис, агресивний тип, пасивно-агресивний тип; Альтернативний діагноз: емоційно нестійка особистість, реакція тривоги, депресивна реакція у особистості з порушенням особистісних рис; Скарги, риси особистості та симптоми: вибуховий, емоційно нестійкий, погане фінансове становище, відчуття провини, важке пияцтво, незрілість особистості, можливі: депресія, непрацездатність; Провідні риси: нечуйність, незрілість, вимогливість, егоцентричність, імпульсивність, дитячість, безтурботність, нетерплячість, емоційна нестійкість, розбещеність матір'ю. Якщо чоловік ставиться до нього з поблажливістю, то досліджуваний не йде на розлучення. Однак є виражені конфлікти в подружніх стосунках. Погано пристосований до сексуального життя, схильний до статевих збочень. Стає напруженим, похмурим і депресивним через низьку переносність фрустрації. Суїцидальні спроби, агресивні спалахи проти чоловіка і алкоголізм є найбільш частою причиною переміщення в лікарню.</p>	
<p>6. Паранойяльність (Pa). Основна риса людей з високими показниками за цією шкалою - схильність до формування надцінних ідей. Це люди односторонні, агресивні і злопам'ятні. Хто не згоден з ними, хто думає інакше, той чи дурна людина, чи ворог. Свої погляди вони активно насаджують, тому мають часті конфлікти з оточуючими. Власні найменші удачі вони завжди переоцінюють.</p>	<p>У разі високої оцінки за шкалою "Pa", можливо: Ригідність, схильність до систематизації накопиченого досвіду, підозрілість, образливість, завзятість у досягненні мети, педантизм, схильність звинувачувати інших у недружньому ставленні, ворожість і ригідність афекту. Динаміка ригідності афекту: 1) фрустрація і виникає у зв'язку з нею тривога переживаються як імпульс, що спонукає до тієї чи іншої форми поведінки, що дозволяє прямо чи опосередковано задовольнити блоковану потребу; 2) цей імпульс лежить в основі емоції, як привід від потреби індивіда до відповідної форми поведінки; 3) в умовах суспільства емоція не завжди реалізується, тому згасання її відбувається повільно, а у деяких особистостей значно повільніше; 4) у останніх (тобто, ригідних особистостей) при одній думці про фрустраційній ситуації знову виникає</p>	<p>Можливі такі варіанти: 1) досліджуваний недовірливий і обережний, боїться неприємних наслідків своїх дій; 2) у досліджуваного гнучке мислення і він швидко змінює точку зору.</p>

	<p>невідреагована емоція.</p> <p>Риси особистості: поєднання сензитивності й уразливості зі скаргами на недоліки оточуючих, їх ворожі дії, затвердження моральних устоїв, схильність до ідеаторної розробки ситуації. Ригідність афекту зазвичай пов'язана з егоїстичними спонуканнями. Супроводжується інтенсивною розробкою концепції, яка покликана пояснити його виникнення і в той же час зберегти приемне для індивіда уявлення про власну особистість. Ця вторинна ідеаторна розробка створює враження незалежної позиції, вірності своїм критеріям. Проте насправді вчинки визначаються зовнішнім впливом, так як вони є відповіддю на дії оточуючих, які сприймаються афективно, як ущемляють особистість досліджуваного. Міркування їх внутрішньо логічні. З ригідністю афекту пов'язано також тривале переживання власних успіхів, причому це переживання включає гордість своєю цінністю, підвищене себелюбство і невдоволення відсутністю визнання з боку оточуючих. Для особистості властиво впертість, раціональна життєва платформа, виражене відчуття суперництва, прямолінійність. Клініка: мають надцінні ідеї або маячні концепції. Навіть за відсутності марення поведінку їх все одно важко корегувати, схильні з недовірою ставитися до лікування і прагнуть раціоналістично обґрунтувати свою недовіру до медицини.</p>	
<p>7. Психастенія (Pt). Діагностує осіб з тривожно-недовірливим типом характеру, якому властиві тривожність, боязкість, нерішучість, постійні сумніви</p>	<p>Високі результати за шкалою "Pt" говорять про можливість: конституціональна схильність до виникнення тривожних реакцій, а усунення цієї тривоги досягається шляхом формування обмеженої поведінки. Сензитивність, страх, тривога, невмотивовані побоювання, невпевненість у собі і у своїй компетентності, знижена самооцінка, нав'язливість. Тривожно-недовірлива особистість, низький поріг фрустрацій, напруженість, самокритичність, емпатійність, труднощі соціального пристосування, сором'язливість, боязкість. Низька здатність до витіснення і підвищена увага до негативних сигналів. Прагнення утримати в центрі уваги навіть несуттєві факти, враховувати і передбачити навіть малоімовірні можливості. В результаті ситуація ніколи не представляється досить визначеною, що ще більше посилює постійну тривожність. Тому нездатність відокремлювати фон від сигналу, збільшення емоційної значущості фону призводить до ослаблення концентрації уваги, до сумнівів і коливань при необхідності прийняти рішення, тривогу і страхи з приводу можливих наслідків своїх дій. Оскільки кожен новий сигнал сприймається як загроза, то особистість дотримується вже досліджуваних прийомів діяльності. У своїй діяльності керується головним чином не потребою досягти успіху, а прагненням уникнути неуспіху і</p>	<p>Рішучість, гнучкість поведінки з низьким рівнем тривожності, впевненість при прийнятті рішення.</p>

	<p>поведінку досліджуваного визначається страхом перед можливістю спричинити на себе небезпеку невірним вчинком. Цей страх лежить в основі обмежень своєї поведінки, особливо там, де успіх не гарантований. У тих же областях, де доводиться діяти, досліджуваний прагне контролювати успішність своєї діяльності за допомогою розробки високого внутрішнього стандарту, з яким зіставляється дія і результат. Такі особи описуються оточуючими як сумлінні, ретельно виконують свої обов'язки, стримані у зовнішніх проявах і нерішучі. Клініка: схильність до нав'язливого неспокою, напруженість, нерішучість, знижена завадостійкість по відношенню до стресу, стресорами є ситуації, де відбувається швидка зміна факторів, неупорядковані і не піддаються плануванню ситуації; декомпенсація особистості супроводжується нав'язливими страхами і ритуалами.</p>	
<p>8. Шизоїдність (Se). Особам з високими показниками за цією шкалою властивий шизоїдний тип поведінки. Вони здатні тонко відчувати і сприймати абстрактні образи, але повсякденні радощі й прикрощі не викликають у них емоційного відгуку. Таким чином, спільною рисою шизоїдного типу є поєднання підвищеної чутливості з емоційною холодністю і відчуженістю в міжособистісних стосунках.</p>	<p>Високі результати за шкалою "Sc" говорять про можливість: Шизофренія: формується в тих випадках, коли навіть незначні фрустрації ведуть до виникнення стійких і тривалих негативних емоцій, а компенсація досягається шляхом відходу з навколишнього середовища у внутрішній світ. Емоційна холодність, своєрідне сприйняття і суджень, незвичайність думок і вчинків, вибірковість або поверховість контактів.</p> <p>Орієнтування на внутрішні критерії, втрата здатності до інтуїтивного розуміння оточуючих, до програвання їх ролей і в зв'язку з цим порушення адекватного емоційного реагування. Для особистості важко, а часом неможливо поглянути на себе з боку і включити себе в навколишній світ. Поведінка часто ексцентрично, позбавлене емоційного забарвлення або гордовита. Хоча негативні сигнали і не доходять до особистості, але якщо сигнал дійшов, то він несподівано викликає велику вразливість. Оскільки в силу незадоволеності і ранимістії чітко сформоване уявлення про соціальну ситуацію у цих осіб часто виявляється джерелом напруженості, тривалих і інтенсивних негативних емоцій, вони уникають ясних і чітких формулювань і у них відсутнє чітке уявлення про те, як саме вони повинні вести себе в тій чи іншій ситуації або чого саме чекають від них оточуючі. Хоча висловлювання таких особистостей логічні й правильно побудовані граматично, у оточуючих вони можуть створити враження двозначності або недостатньої зрозумілості. Причина може ховатися в тому, що особистість втрачає контроль над поняттями в результаті порушень соціальної комунікації. Однак особистість дуже посилено проявляє себе в областях знань, де використовується символіка (наприклад, математика). Утруднення соціалізації все більше може посилити відчуття внутрішньої напруженості, звідси посилюються труднощі в</p>	<p>Відсутність шизоїдних рис характеру (емоційної холодності і відчуженості).</p>

	реальній оцінці ситуації і загальної картини світу. Тому їх активна діяльність зазвичай протікає поза ситуацією, оскільки ці особи нерідко відчувають свою відчуженість і незрозумілість, нездатність стати дійсним членом групи, до якої вони належать формально. Як наслідок цього - амбівалентність у відносинах: очікування уваги з боку оточуючих і боязнь холодності з їхнього боку. Вони виявляють то надмірну дружелюбність, то незрозумілу ворожість, причому надмірно інтенсивні контакти можуть змінюватися раптовими розривами. Недостатність контактів призводить також до аутичного фантазування й формуванню афективно насичених ідей.	
9. Гіпотонія [манії] (Ма). Для осіб з високими оцінками за цією шкалою характерно піднесений настрій незалежно від обставин. Вони активні, діяльні, енергійні та життєрадісні. Вони люблять роботу з частими змінами, охоче контактують з людьми, проте інтереси їх поверхневі і нестійкі, їм не вистачає витримки і наполегливості.	<p>Висока оцінка за шкалою "Ма" говорить про можливість: Підвищений настрій, надмірна активність, велика кількість і легкість виникнення планів та ідей, які часто не здійснюються в силу підвищеної відволікання і переоцінки своїх можливостей, різноманітності інтересів, широким і поверхневим контактом. Клініка: дезадаптація поведінки, надмірно і погано спрямована активність, емоційне збудження, дратівливість, образливість і недостатня стриманість. Діяльність у цих випадках може виявитися неефективною або у зв'язку з тим, що вона не доводиться до кінця, через перемикання уваги на інші об'єкти, або у зв'язку з тим, що перебільшення своїх можливостей дозволяє планувати її свідомо на нереальні терміни. Діагноз: маніакально-депресивна реакція, манія; Скарги, риси особистості та симптоми: докладність, погане фінансове становище, марення величі, ворожість, гіперактивність, домінування матері, релігійність, балакучість, алкоголізм, зниження працездатності;</p> <p>Провідні риси: гіперактивність, пихатість, балакучість в анамнезі напади депресії і манії. Схильність до ретроспективного аналізу. Надактивний, багато проектів, під час психозу мова і мислення стають дивними. Коли сердиться, то може спалахнути і нагрубити. У фазах ремісії відзначається пристосування до життя.</p>	Зниження активності і контактів з людьми

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ПОЗААУДИТОРНОГО ВИКОНАННЯ **ПРАКТИЧНІ ПИСЬМОВІ ЗАВДАННЯ**

1. Проведіть самостійно тестування за СМІЛ та проаналізуйте отримані результати. На основі отриманих результатів напишіть висновок та представте його для обговорення в аудиторії.
2. Визначте мету та особливості проведення Стандартизованої методики дослідження особистості (СМІЛ) Л.Н. Собчик, Методику багатостороннього дослідження особистості (ММІЛ) Ф. Березина, М. Мирошникова, О. Соколової, діагностику акцентуацій в методиці ММРІ.

Література

Барко, В., Барко, В., & Макаренко, П. (2023). **МОЖЛИВОСТІ АДАПТОВАНОГО УКРАЇНОВНОГО ОПИТУВАЛЬНИКА «МІНІ-МУЛЬТ» ДЛЯ ВИКОРИСТАННЯ В РОБОТІ З ПЕРСОНАЛОМ**

ПОЛІЦІ. *Вісник Національного університету оборони України*, 73(3), 5–17.
<https://doi.org/10.33099/2617-6858-2023-73-3-5-17>

- Агаєв Н.А., Кокун О.М., Пішко І.О., Лозінська Н.С., Остапчук В.В., Ткаченко В.В. (2016) Збірник методик для діагностики негативних психічних станів військовослужбовців: Методичний посібник. Київ: НДЦ ГП ЗСУ
- В.М. Блейхер, Л.Ф. Бурлачук Л. Ф. (1978) Психологічна діагностика інтелекту і особистості. Київ: Вища школа.
- Галян І.М. (2011) Психодіагностика: навч. посіб. Київ: Академвидав.
- Каменко І.С. (упоряд.) (2001) Методики психологічних досліджень особистості військовоослужбовців та військового колективу. Київ: УДЦССМ.
- Корольчук М.С., Осьодло В.І. (2007) Психодіагностика: навч.посіб для студентів вищих навчальних закладів. К.: Ельга, Ніка-Центр.
- Луцьков В.Є. (заг.ред.), К. В. Аймедов, Д. М. Корошніченко (2015) Психодіагностичні моделі в практиці клінічного психолога : навч. посіб. для студ., магістрів психол. спец. і напрямів підгот. слухачів курсів підвищ. кваліфікації. Одеса : ОНМедУ. 1
- Мазяр О.В. (уклад.) (2023) Психодіагностика та скринінг психічного здоров'я з основами психометрики : методичні рекомендації для підготовки до навчальних занять здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки спеціальності 053 Психологія. Житомир : Вид-во ЖДУ.
- Медицина психологія: підручник. (за ред академіка С.Д.Максименка). 1. 3-е вид.додобл. і доповн. Київ: «Видавництво Людмила», 2023. с. 40-116
- Моргун В.Ф., Тітов І.Г. (2009) Основи психологічної діагностики. Навч.посіб. для студ. вищ. навч. закл. Київ: Видавничий Дім «Слово».
- Мушевич М. І. (2006) Клінічна психодіагностика: Методичні рекомендації для студентів ф-ту психол. Луцьк: РВВ «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки.
- Тест Кеттелла. Режим доступу: <https://psycabi.net/testy/293-16-fakturnyj-lichnostnyj-oprosnik-r-b-kettella-metodika-mnogofakturnyj-oprosnik-kettella-test-kettela-187-voprosov-test-ketela-16-pf>
- Butcher, J. N. Manual for the restandardized Minnesota Multiphasic Personality Inventory: MMPI-2 / Butcher, J. N., Graham, J. R., Tellegen, A., Kaemmer, B. Minneapolis: University of Minnesota Press, 1989.
- Hathaway, S. R., McKinley J. C. (1940) Manual for the Minnesota Multiphasic Personality Inventory. Minneapolis. University of Minnesota Press.

Семінарсько-практичне заняття №3.

ТЕМА: ВИКОРИСТАННЯ ТИПОЛОГІЧНИХ ТА ХАРАКТЕРОЛОГІЧНИХ МЕТОДИК В ДОСЛІДЖЕННІ ОСОБИСТОСТІ.

4 години

Форма поточного контролю: доповідь, усне опитування

Опорні поняття: 16 PF, шістнадцять особистих факторів Кеттелла, клінічні шкали, фактори.

Мета: сформувані уявлення про історію створення методик, які дозволяють вивчити типологічні і характерологічні особливості людини: тесту-опитувальника Стреляу, особистісного 16-ти факторного опитувальника Кеттелла, особистісного тесту Айзенка; знання про правила проведення тестувань, вміння здійснювати експериментальне дослідження та опрацьовувати отримані дані, сформувані професійну відповідальність у майбутніх психологів

Теоретична частина:

Питання для обговорення:

1. Методика шістнадцять особистісних факторів Кеттелла.
2. Особистісні фактори
3. Клінічні шкали психопатизації.
4. Методика Стреляу. Історія створення. Мета та особливості використання

Практична частина:

ЛАБОРАТОРНА РОБОТА

Рекомендації до виконання лабораторної роботи:

1. Ознайомитись з теоретичними основами психологічної діагностики особистості зарекомендованими посібниками.
2. Ознайомитись з історією розробки та адаптації запропонованих для лабораторного виконання методик.
3. Сформулювати цілі проведення дослідження за запропонованими методиками

4. Ознайомитись з особливостями проведення дослідження та обробки результатів за представленими методиками.
5. Провести дослідження за наданими методиками.
6. Здійснити аналіз профілю за окремими методиками тесту-опитувальника Стреляу, особистісного 16-ти факторного опитувальника Кеттела, особистісного тесту Айзенка, використовуючи методичний посібник.
8. Проаналізувати отримані результати за усіма використаними тестами. Складіть діагностичні висновки
9. Опишіть труднощі виконання тесту.
10. Дати письмову відповідь на питання:
 - Як можна використати опитувальний «Шістнадцять особистісних факторів» Р. Кеттела для цілісної діагностики особистості. Як здійснювалась розробка опитувальника?
11. Лабораторну роботу оформити належним чином

ТЕСТИ ДЛЯ ВИКОНАННЯ НА ЛАБОРАТОРНОМУ ЗАНЯТТІ

Уніфікована схема опису психодіагностичної методики (за В.Ольшанським і Л. Галигувовим):

1. Назва. Тип. Ким і коли запропонований. Джерело.
2. Автори і рецензенти, відповідальні за запропонований перевірений (адаптований, модифікований, оригінальний) варіант.
3. На кого розрахований та обмеження.
4. Принцип побудови, історія розвитку та вдосконалення (анотована бібліографія).
5. Як вимірюється і в яких одиницях).
6. Валідність і надійність.
7. Обґрунтованість.
8. Опис використання та ускладнення при використанні.
9. Критики: можливі помилки та ускладнення при використанні.
10. Додатки: інструкції, тести, бланки, коди і інше.

ТЕСТ-ОПИТУВАЛЬНИК ЕРІ Г. АЙЗЕНКА (ФОРМА В)

Інструкція респонденту: «Перед Вами 57 запитань, що стосуються Вашого звичного способу поведінки. Уважно прочитайте кожне запитання. Якщо твердження відповідає Вашій звичній поведінці у бланку відповідей обведіть відповідь «так», якщо не відповідає – відмітьте «ні». Над відповіддю не слід довго розмірковувати, оскільки «хороших» чи «поганих» відповідей немає».

Текст опитувальника ЕРІ

Бланк відповідей

ПІБ

Вік _____, **Стать** _____, **освіта** _____

Дата _____

№	Питання	Відповіді	
		так	ні
1	Чи любите Ви пожвавлення й метушню навколо себе?		
2	Чи часто у Вас виникає почуття, що Вам чогось хочеться, але Ви не знаєте чого?		
3	Ви з тих людей, які не лізуть за словом до кишені?		
4	Ви відчуваєте себе інколи то щасливим, то сумним без будь-якої на те причини?		
5	Ви зазвичай залишаєтесь у тіні на вечірках чи в компанії?		
6	Завжди Ви в дитинстві робили негайно і без вагань все, що Вам наказували?		
7	Чи буває так, що Ви на когось ображаєтесь?		
8	Чи надаєте Ви перевагу мовчазному завершенню суперечки?		
9	Ви розумна людина?		

10	Чи любите Ви бути серед людей?		
11	Ви часто втрачаєте сон через свої турботи?		
12	Ви вірите у прикмети?		
13	Ви можете назвати себе безтурботною людиною?		
14	Ви часто починаєте якусь роботу занадто пізно?		
15	Ви любите працювати наодинці?		
16	Часто Ви почуваете себе стомленим без причини?		
17	Ви рухлива людина?		
18	Ви інколи смієтеся при сороніцьких висловлюваннях?		
19	Вам часто щось набридає і Ви почуваетесь «ситим по горло»?		
20	Ви почуваете себе незручно в новому і святковому одязі?		
21	Ви часто відволікаєтесь, коли намагаєтесь зосередитись?		
22	Чи можете Ви швидко перекласти свої думки на слова?		
23	Ви часто буваєте неуважними, аж до забудькуватості?		
24	Ви повністю позбавлені страху перед прикметами?		
25	Любите Ви гумор з підковирками?		
26	Ви часто думаєте про своє минуле?		
27	Ви любите смачну їжу?		
28	Коли Ви чимось роздратовані, вам потрібна людина, якій хочеться виговоритися?		
29	Якщо Вам будуть потрібні гроші, ви краще щось продасте, ніж візьмете в борг?		
30	Ви вихваляєтесь інколи?		
31	Чи Ви надто чутливі до деяких речей?		
32	Ви краще проведете вечір удома, аніж підете на нудну вечірку?		
33	Ви буваєте збуджені настільки, що Вам важко всидіти на місці?		
34	Ви любите планувати все детально і заздалегідь?		
35	Чи бувають у Вас запаморочення?		
36	Ви завжди відповідаєте на приватні листи відразу після їх прочитання?		
37	Ви виконуєте справу краще, коли обмірковуєте її наодинці, аніж у випадку, коли обговорюєте її з іншими людьми?		
38	Чи виникає у Вас печія без причини?		
39	Чи є Ви безтурботною людиною?		
40	Вас підводять нерви?		
41	Вам подобається більше планувати, аніж виконувати?		
42	Відкладаєте Ви на завтра те, що можна зробити сьогодні?		
43	Чи нервуєтеся Ви, коли знаходитесь в ліфті чи тунелі?		
44	Ви робите перші кроки при знайомства?		
45	У Вас бувають сильні головні болі?		
46	Чи вважаєте Ви, що вирішиться все саме по собі?		
47	Вам важко заснути вночі?		
48	Ви говорите інколи неправду?		
49	Ви інколи говорите те, що перше спадає Вам на думку?		
50	Ви довго переживаєте після неприємностей?		
51	Чи замкнуті Ви з усіма, окрім близьких людей?		
52	Ви часто переживаєте невдачу через непродумані вчинки?		
53	Ви любите жартувати?		
54	Ви надаєте перевагу більше програшам, аніж виграшам		
55	Ви соромитеся у присутності старших?		
56	Чи вважаєте Ви, що варто ризикнути, коли шанси не на Вашу користь?		
57	Часто Ви відчуваєте голод перед важливою справою?		

Обробка та аналіз результатів

Методика містить 3 шкали: екстраверсії, нейротизму і специфічну шкалу, призначену для оцінки відвертості досліджуваного, його ставлення до дослідження.

Отримані результати порівнюються з «ключем».

За відповідь, яка збігається з ключем, присуджується один бал.

За відповідь, що не збігається, – нуль балів

Отримані бали сумуються.

Підрахунок балів варто починати зі шкали щирості, оскільки показники за цією шкалою, що дорівнюють 4-5 балам, є критичними і свідчать про тенденцію досліджуваного давати лише «хороші відповіді». У такому випадку результати опитувальника за іншими шкалами можна вважати недійсними і залишити без розгляду.

Ключ

Шкала щирості: «так»: 6, 24, 36. «ні»: 12,18, 30,42, 48, 54.

Шкала інтроверсія-екстраверсія: «так»: 1, 3, 8, 10, 13, 17, 22, 25, 27, 39, 44, 46, 49, 53, 56. «ні»: 5, 15, 20, 29, 32, 34, 37, 41, 51.

Середній бал за шкалою екстраверсія-інтроверсія має бути 11-12 балів, Високі бали, вище за 12 балів, за шкалою свідчать про екстравертований тип, низькі, нижче 11 балів, – про інтровертований тип.

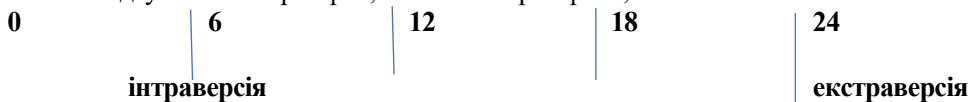
Шкала нейротизму: «так»: 2, 4, 7, 9, 11, 14, 16, 19, 21, 23, 26, 28, 31, 33, 35, 38, 40, 43, 45, 47, 50, 52, 55, 57.

Середній бал за шкалою нейротизм-стабільність – 12-13 балів. Високі бали за цією шкалою – більше 33 балів, відповідають високому рівню емоційної нестабільності (невротизм), низька – менше 12 балів, емоційній стабільності (психотизм).

Як вказують *Стець В.І., Шпак Н.М. (2013)*, наступним кроком обробки результатів дослідження є побудова схеми типів темпераменту. Темперамент та його основні властивості можна подати як точки проєкції величини екстраверсії та емоційної стійкості, отриманої при перетині перпендикулярів, віднесених до відповідних значень осей. Результати доцільно аналізувати тільки в тому разі, коли вони були достатньо відвертими, при цьому величина індексу В не може перевищувати 4-бали.

Автор цього тесту, поєднуючи екстраверсію — інтроверсію та невротизм— емоційну стійкість, які є властивостями темпераменту, вважає що певне поєднання визначає його тип. Протилежними властивостями автор виділяє екстраверсії та інтроверсії протилежні, невротизм — емоційна стійкість.

Їх можна подати на шкалі, де величина одного з показників, наприклад, екстраверсія Е 0 —12 означає відсутність екстраверсії, тобто — інтроверсію, а величини 13—24 — виявляє екстраверсію

Рівень екстраверсії визначають за таблицею

Індекс екстраверсії Е	Рівень екстраверсії— інтроверсії
0-6	Висока інтроверсія
7-12	Середня інтроверсія
13-18	Середня екстраверсія
19-24	Висока екстраверсія

Інтерпретація результатів

Екстраверсія-інтроверсія. Характеризуючи типового екстраверта, важливо відзначити його комунікабельність, широке коло знайомих, необхідність у контактах. Екстраверт діє під впливом моменту, імпульсивний, запальний; надає перевагу руху і діям, має тенденцію до агресивності; почуття й емоції не мають чіткого контролю, схильний до ризикованих вчинків.

Типовий інтроверт – це пряма протилежність типовому екстраверту. Він спокійний, сором'язливий, схильний до самоаналізу, рефлексії. Інтроверт стриманий і віддалений від усіх, окрім близьких людей. Планує й обдумує свої дії наперед, не довіряє випадковим емоційним збудженням, серйозно ставиться до прийняття рішень, любить у всьому порядок. Його нелегко вивести з себе, він контролює свої почуття. Характеризується песимістичністю, високо цінує моральні норми.

Нейротизм – характеризує емоційну стійкість (стабільність чи нестабільність). Нейротизм пов'язаний із показниками рівня лабільності нервової системи.

Яскраво *виражений нейротизм* (високий рівень емоційної нестійкості) виявляється в надмірній знервованості, поганій адаптації, схильності до швидкої зміни настрою, почутті провини, схвильованості, стурбованості, депресивних реакціях, розпорошеності уваги, нестійкості в стресових ситуаціях. Нейротизму притаманні імпульсивність, знервованість у контактах із людьми, мінливість інтересів, невпевненість у собі, виражена чутливість. Невротична особистість характеризується неадекватно сильними реакціями по відношенню до впливаючих стимулів. У осіб із високим показником за шкалою нейротизму в несприятливих стресових ситуаціях може розвинути невроз.

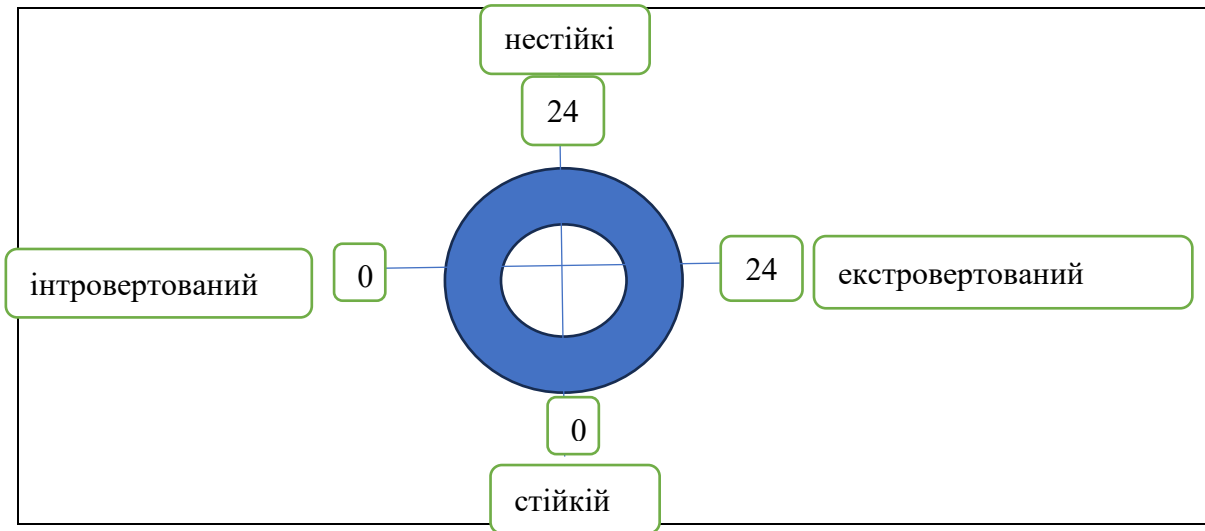
Емоційна стійкість (низький рівень нейротизму) – це риса, що характеризує збереження організованості поведінки, ситуативної цілеспрямованості у звичайних і стресових ситуаціях, а також зрілість, високу адаптивність, відсутність великої напруги, схильність до лідерства.

Дуже низькі показники нейротизму вказують на психотизм, що характеризується схильністю до асоціальної поведінки, примхливості, неадекватності емоційної реакції, високу конфліктність, неконтактність, егоцентричність, егоїстичність, низький рівень рефлексії.

За Г. Айзенком, високі показники за шкалою екстраверсії та нейротизму відповідають діагнозу істерії, а високі показники за шкалою інтроверсії й нейротизму – стану тривоги чи реактивної депресії.

Після характеристики вже вказаних пар властивостей темпераменту можна приступати до конструювання власне типів темпераменту.

Типи темпераменту представлено на схемі, яка подана нижче.

“КОЛО АЙЗЕНКА”

	1													образливий										
	2													неспокійний										
	3	непідатливий											агресивний											
	4	неурівноважений										збудливий												
	5	песимістичний									мінливий													
	6	замкнутий																						
	7	нетовариський																						
	8	тихий																						
	9																							
	10	меланхолик								холерик														
	11																							
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	1	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	
	13																							
	14																							
	15	флегматик								сангвіник														
	16																							
	17	пасивний																						
	18	старанний																						
	19	вдумливий																						
	20	миролюбивий																						
	21	стриманий																						
	22	надійний																						
	23																							
	24													ініціативний										

На малюнку тип темпераменту визначається в точках перетину екстраверсії та невротизму, відтворених на відповідних вісях шкал у тому чи в іншому октанті. При цьому темпераменту сангвініка відповідає екстраверсія й емоційна стійкість, темпераменту холерика — екстраверсія і невротизм, тобто емоційна мінливість, темпераменту флегматика — інтроверсія й емоційна стійкість, а темпераменту меланхоліка — інтроверсія і невротизм, зазначають Стець В.І., Шпак Н.М. (2013) . Якщо точка перетину перпендикулярів лежить у площині кола радіусом б одиниць, то це показник слабкого вираження темпераменту, а якщо вона лежить у межах різниці площин великого і малого кіл, то тип темпераменту виражено яскраво, повно.

Автори (Стець В.І., Шпак Н.М. , 2013, с.31) вказують, що «темперамент значною мірою визначає особливості характеру людини. Сангвініки, як правило, бувають комунікабельними, відкритими, говіркими, жвавими, ініціативними, але часто безтурботними і не завжди схильними доводити справу до кінця. У холериків спостерігаються часті зміни настрою, вони активні, але в той же час імпульсивні, бувають образливими та агресивними і здебільшого оптимістичні. У темпераменті флегматика помітна розміреність, спокій, надійність. Меланхоліки — це дуже чутливі люди, як правило, спостережливі, тривожні, малоконтактні, дратівливі, багато переживають, песимісти.»

Схема оцінки психічного стану і поведінки пацієнта

ПІБ _____ Дата _____ Стать _____ Вік _____

№	Категорія	Клінічна оцінка
<i>Зовнішній вид</i>		
1.	Неохайний, розхристаний, брудний	
2.	Незвичайний одяг, зачіска	
3.	Незвичні фізичні особливості	
<i>Поведінка</i>		
<i>Поза</i>		
4.	Неуклюжість, незграбний	
5.	Ригідність, напруженість	
6.	Розслабленість	
7.	Незвичність	
<i>Міміка, вираз обличчя</i>		
8.	Тривожність, переживання.	
9.	Пригніченість, понурість, сум, тоскливість	
10.	Злобність, ворожість, угрюмість	
11.	Нечутливість, холодність, відстороненість	
12.	Радісність, веселість, посміхливість	
13.	Атипічні мімічні реакції	
14.	Незвичайний вираз обличчя	
<i>Загальна моторика</i>		
15.	Прискорена, суєтлива, безпечна, ажитована	
16.	Уповільнена, в'яла, загальмована	
17.	Атипічна	
18.	Розслаблена, спокійна	
19.	Різка	
20.	Неловка, дискоординувана	
<i>Мова</i>		

21.	Швидка	
22.	Уповільнена	
23.	Голосна	
24.	Тиха, шепіт	
25.	Мовчазна	
26.	Заїкання	
27.	Важкорозбірлива	
28.	Інші особливості і порушення мови	
<i>Загальна орієнтація</i>		
29.	Порушення в орієнтації в своїй особистості	
30.	Порушення в орієнтації в часі	
31.	Порушення в орієнтації в просторі	
<i>Особливості контакту</i>		
32.	Домінування, надмірний контроль	
33.	Підкореність, залежність	
34.	Конфліктність, провокативність, ворожість	
35.	Обережність, дефензивність, дистанціювання, недовіра	
36.	Уникнення співпраці нон-комплаєнс	
37.	Прагнення до співпраці	
38.	Емоції і почуття	
<i>Регуляція і інтенсивність афекту</i>		
39.	Заблокованість	
40.	Нестриманість	
41.	Імпульсивність, вибуховість	
42.	Притупленість	
43.	Холодність	
44.	Плаксивість	
45.	Відповідність ситуації	
<i>Переважаючі актуальні емоції</i>		
46.	Нудність, пустота, занепад духом.	
47.	Ейфорія, підвищений настрій, веселість	
48.	Тривога, страх	
49.	Рівність, заспокоєність	
50.	Пригніченість, тоскливість	
51.	Ворожість, агресивність, гнів	
<i>Сприймання</i>		
52.	Ілюзії	
53.	Галюцинації	
<i>Увага</i>		
54.	Гнучкість переключення	
55.	Ригідність, торпідність переключення	
56.	Надмірна вибірковість	

57.	Розсіяність	
58.	Труднощі концентрації	
59.	Відволікання	
Пам'ять		
60.	Порушення пам'яті на давні події	
61.	Порушення пам'яті на недавні події	
62.	Порушення пам'яті на поточні події	
63.	Порушення фіксації інформації	
Інтелект і динаміка мислення		
64.	Обмежений словниковий запас	
65.	Граматичні і синтаксичні труднощі	
66.	Знижений рівень узагальнення	
67.	Порушення послідовності викладу інформації	
68.	Надмірна деталізація	
69.	Схильність до повторення	
70.	Труднощі контролю над мисленнєвою діяльністю	
71.	Порушення зв'язаності	
72.	Надмірна конкретність умовисновків	
73.	Поверхневність суджень	
74.	Невідповідність виразів і суджень питанням, які задаються	
75.	Порушення логічності	
76.	Прискорене мислення	
77.	Уповільнене мислення	
Зміст ідей і думок		
78.	Надцінні ідеї	
79.	Нав'язливі думки	
80.	Песимізм	
81.	Фобічні думки	
82.	Суїцидальні думки	
83.	Гоміцидні, агресивні думки	
84.	Бредові ідеї	

Тест Кеттела (16 RF-опитувальник)

При підготовці цього діагностичного варіанту використовувались матеріали: Неурова А.Б., Капінус О.С., Грицевич Т.Л. (2016)

Вік досліджуваного з 14 років.

Інструкція. Перед вами ряд запитань, які допоможуть визначити деякі властивості вашої особистості. Тут не може бути "правильних" чи "неправильних" відповідей. Люди різні, і кожен може висловити свою думку. Намагайтеся відповідати щиро і точно.

Відповідаючи на кожне запитання, ви повинні вибрати одну з трьох запропонованих відповідей - ту, яка найбільшою мірою відповідає вашим поглядам, вашій думці про себе. Відповідати необхідно таким чином: у відповідній клітинці у бланку відповідей поставте "+" (ліва клітинка відповідає відповіді "а", середня - "в", а клітинка справа - відповіді "с").

Відповідаючи на запитання, пам'ятайте такі чотири правила:

- 1) не потрібно багато часу витратити на обдумування відповідей. Давайте ту відповідь, яка першою спаде вам на думку;
- 2) намагайтеся не дуже часто давати проміжні, невизначені відповіді типу "не знаю", "дещо середнє" і інше;
- 3) обов'язково відповідайте на всі запитання по черзі, нічого не пропускаючи;
- 4) відповідайте чесно і щиро.

Тестовий матеріал

№	Питання	а	в	с
1	Я думаю, що моя пам'ять тепер краща, ніж була раніше,	так;	важко відповісти;	ні.
2	Я б цілком міг жити один, далеко від людей,	так;	іноді;	ні.
3	Якби я сказав, що небо знаходиться "знизу" і що зимою "спекотно", я мусів би назвати злочинця:	бандитом;	святим;	хмарою.
4	Коли я лягаю спати, я:	засинаю швидко;	засинаю не дуже швидко;	засинаю з труднощами.
5	Якщо б я вів автомобіль по дорозі, де багато інших машин, я волів би:	пропустити вперед більшість машин	не знаю	обігнати всі машини, які йдуть попереду
6	У компанії я дозволяю іншим жартувати і розповідати будь-які історії	так;	іноді;	ні.
7	Мені важливо, щоб у всьому, що мене оточує, не було безладу	вірно;	важко сказати	невірно
8	Більшість людей, з якими я буваю в компаніях, без сумніву, раді мене бачити	так;	іноді	ні.
9.	Я б скоріш за все займався:	фехтуванням і танцями	важко сказати	боротьбою і баскетболом
10	Мене тішить, що те, що люди роблять, зовсім не схоже на те, що вони потім розповідають про це	так;	іноді;	ні.
11	Читаючи про яку-небудь подію, я цікавлюся всіма подробицями	завжди;	іноді	рідко
12	Коли друзі кепкують з мене, я зазвичай сміюся разом з усіма і зовсім не ображаюся.	вірно	не знаю	невірно
13	Якщо мені хто-небудь нагруб'янить, я можу швидко забути про це	вірно	не знаю	невірно
14	Мені більше подобається вигадувати нові способи виконання якої-небудь роботи, ніж дотримуватися випробуваних прийомів.	вірно	не знаю	невірно
15	Коли я планую що-небудь, то переважно роблю це самостійно, без чиєїсь допомоги	вірно	іноді	ні.
16.	Я думаю, що менш чутливий і легкозбудливий, ніж більшість людей	вірно	важко відповісти	невірно
17.	Мене дратують люди, які не можуть швидко прийняти рішення,	вірно	не знаю;	невірно.
18.	Іноді, хоча і короткочасно, у мене виникало почуття роздратованості стосовно моїх батьків	так;	не знаю;	ні.
19.	Я скоріше розкрив би свої таємні думки:	моїм хорошим друзям;	не знаю;	своєму щоденнику
20.	Я думаю, що слово, протилежне за змістом слову "неточний", - це:	недбалий;	старанний;	приблизний.
21.	У мене завжди вистачає енергії, коли мені це необхідно,	так;	важко сказати;	ні.

22.	Мене більше дратують люди, які:	своїми грубими жартами змушують людей червоніти;	важко відповісти;	створюють незручності для мене, запізнюючись на домовлену зустріч.
23.	Мені дуже подобається запрошувати гостей і розважати їх	вірно;	не знаю;	невірно
24.	Я думаю, що:	не все треба робити однаково ретельно	важко сказати	будь-яку роботу необхідно виконувати ретельно, якщо ви за неї взяли
25.	Мені завжди доводиться долати ніяковість (хвилювання),	так;	можливо;	ні.
26.	Мої друзі частіше:	радіяться зі мною;	роблять те й інше порівну;	дають мені поради.
27.	Якщо приятель обманює мене в дрібницях, я скоріше волю зробити вигляд, що не помітив цього, ніж викрити його.	так;	іноді;	ні.
28.	Мені подобається товариш:	інтереси якого мають діловий і практичний характер	не знаю;	який відрізняється глибоко продуманими поглядами на життя
29.	Я не можу байдуже слухати, як інші люди висловлюють ідеї, протилежні тим, в які твердо вірили	вірно;	важко відповісти	невірно.
30.	Мене хвилюють мої колишні вчинки і помилки	так;	не знаю	ні.
31.	Якщо б я однаково добре вмів й те, і інше, то я б надавав перевагу	грі в шахи;	важко сказати	грі в городки
32.	Мені подобаються комунікабельні, компанійські люди,	так	не знаю	ні
33.	Я настільки обережний і практичний, що зі мною трапляється менше неприємних несподіванок, ніж з іншими людьми	так	важко сказати	ні
34.	Я можу забути про свої турботи і обов'язки, коли це необхідно	так	іноді	ні
35.	Мені буває важко визнати, що я неправий	так	іноді	ні
36.	На підприємстві мені було б цікавіше	працювати з машинами, механізмами і брати участь в основному виробництві	важко сказати	розмовляти з людьми, займатися суспільною працею
37.	Яке слово не пов'язане з двома іншими	кішка	близько;	сонце.
38.	Те, що деякою мірою відволікає мою увагу	дратує мене;	трохи непокоїть	не турбує мене зовсім.
39.	Якщо б у мене було багато грошей, то я:	потурбувавсь б про те, щоб не викликати до себе заздрощів;	не знаю;	жив би, не відмовляючи собі ні в чому

40	Найгірше покарання для мене	важка робота	не знаю	бути закритим на самоті
41	Люди повинні більше, ніж вони роблять це тепер, вимагати дотримання законів моралі.	так	іноді	ні
42	Мені говорили, що в дитинстві я був:	спокійним і любив залишатися один	не знаю	жвавим і непосидючим
43	Мені подобалася б практична щоденна робота з різним устаткуванням і машинами	так;	не знаю;	ні.
44	Я думаю, що більшість свідків говорять правду, навіть якщо це нелегко для них.	так;	важко сказати	ні.
45	Іноді я не наважуюся впроваджувати в життя свої ідеї, тому що вони здаються мені нездійсненними.	вірно;	важко відповісти	невірно
46	Я намагаюся сміятися над жартами не так голосно, як це робить більшість людей.	вірно;	не знаю;	невірно.
47.	Я ніколи не почуваю себе таким нещасним, що хочеться плакати	вірно;	не знаю;	невірно.
48	У музиці я насолоджуюся	маршами у виконанні військових оркестрів	не знаю	скрипічним соло
49	Я б скоріше волів провести два літні місяці:	у селі з одним або двома товаришами	важко сказати	очолити групу в туристичному таборі.
50	Зусилля, витрачені на складання планів	ніколи не зайві;	важко сказати;	не варті цього.
51.	Необмірковані вчинки і вислови моїх приятелів на мою адресу не ображають і не засмучують мене.	вірно	не знаю;	невірно.
52	Коли мені все вдається, я вважаю ці справи легкими	завжди;	іноді	рідко
53	Я волів би скоріше працювати	в установі, де мені необхідно було б керувати людьми і весь час бути серед них	важко відповісти;	архітектором, який у тихій кімнаті розробляє свій проект
54	Будинок так відноситься до кімнати, як дерево	до лісу;	до рослин	до листя
55	Те, що я роблю, у мене не виходить	рідко;	іноді	часто.
56	В більшості справ я	надам перевагу ризику	не знаю	волію діяти напевно
57	Імовірно, деякі люди вважають, що я занадто багато говорю	скоріше це так	не знаю	думаю, що ні
58	Мені більше подобається людина	великого розуму, навіть якщо вона ненадійна і непостійна	важко сказати	із середніми здібностями, але яка вміє протистояти різним спокусам.
59.	Я приймаю рішення:	швидше, ніж інші люди;	не знаю;	повільніше, ніж більшість людей
60	На мене велике враження справляють	майстерність та витонченість	важко сказати;	сила і міць

61	Я вважаю, що я людина, схильна до співробітництва	так	інколи	ні
62.	Мені більше подобається розмовляти з людьми витонченими, вишуканими, ніж з відвертими і прямолінійними	так;	не знаю;	ні.
63	Я волію:	вирішувати питання, які стосуються особисто мене, сам	важко відповісти	радитися з моїми друзями
64	Якщо людина не відповідає відразу ж, після того як я що-небудь сказав їй, то я відчуваю, що, мабуть, сказав якусь дурницю.	вірно;	не знаю;	невірно.
65.	У шкільні роки я здебільшого отримував знання	на уроках;	важко сказати	читаючи книжки.
66.	Я уникаю суспільної роботи і пов'язаної з цим відповідальності,	вірно;	іноді	невірно
67	Коли питання, яке необхідно вирішити, дуже важке і потребує від мене багато зусиль, я намагаюся	зайнятися іншим питанням	важко відповісти	ще раз спробую вирішити це питання.
68	У мене виникають сильні емоції: тривога, гнів, приступи сміху і інше - здавалося б, без будь-якої причини	так	інколи	ні
69	Іноді я розмірковую гірше, ніж завжди	вірно;	не знаю	невірно
70	Мені приємно зробити людині послугу, погодившись призначити зустріч з нею на час, зручний для неї, навіть якщо це не дуже зручно для мене	так	інколи	ні
71	Я думаю, що число, яке повинно продовжити ряд 1, 2, 3, 5, 6... - це	10	5	7
72	Іноді у мене бувають нетривалі приступи нудоти і запаморочення голови без визначеної причини	так;	не знаю;	ні
73	Я волію скоріше відмовитися від свого замовлення, ніж завдати офіціанту або офіціантці зайве занепокоєння	так	інколи	ні
74	Я живу нинішнім днем більшою мірою, ніж інші люди,	вірно;	важко сказати	невірно
75	На вечірці мені подобається	брати участь у цікавій розмові	важко відповісти;	дивитися, як люди відпочивають, і просто відпочивати самому
76	Я висловлюю свою думку незалежно від того, скільки людей можуть її почути.	так	іноді	ні
77	Якщо б я міг перенестися в минуле, то найбільше хотів би зустрітися з:	Колумбом;	не знаю;	Пушкіним.
78	Я змушений стримувати себе від того, щоб не ладнати чужі справи	так	інколи	ні
79	Працюючи в магазині, я волів би	оформлювати вітрини	не знаю	бути касиром.
80	Якщо люди погано про мене думають, я не намагаюся переконати їх і продовжую робити так, як вважаю за потрібне:	так;	важко сказати	ні.
81	Якщо я бачу, що мій давній товариш сторониться мене, я зазвичай:	зразу ж думаю: "У нього поганий	не знаю;	непокоюся про те, який поганий

		настрій";		вчинок я скоїв.
82	Всі нещастя трапляються через людей:	які намагаються у все внести зміни, хоча вже існують задовільні способи вирішення цих питань;	не знаю;	які відкидають нові, багатообіцяючі пропозиції
83.	Я отримую велике задоволення, розповідаючи місцеві новини	так	інколи	ні
84	Акуратні, вимогливі люди не вживаються зі мною,	вірно	іноді	невірно
85	Мені здається, що я менш дратівливий, ніж більшість людей	вірно;	не знаю	невірно.
86	Я легше можу не рахуватися з іншими людьми, ніж вони зі мною	вірно	іноді;	невірно
87	Буває, що вранці я не хочу ні з ким розмовляти	часто;	іноді;	ніколи.
88	Якщо стрілки годинника зустрічаються рівно через кожні 65 хв, відміряних на точних годинниках, то цей годинник	відстає;	іде правильно	спішить
89	Мені буває нудно	часто;	іноді;	рідко
90	Люди кажуть, що мені подобається робити все своїм оригінальним способом.	вірно;	іноді;	невірно.
91	Я вважаю, що необхідно уникати зайвих хвилювань, тому що вони стомлюють	так	інколи	ні
92	Вдома у вільний час я:	розмовляю і відпочиваю;	важко відповісти;	займаюся цікавими справами.
93	Я невпевнено і обережно ставлюся до зав'язування дружніх стосунків із новими людьми.	так	інколи	ні
94	Я вважаю, що те, що люди говорять віршами, можна так само виразити прозою	так	інколи	ні
95	Я підозрюю, що люди, з якими я перебуваю в дружніх стосунках, можуть виявитися зовсім не друзями за мою спиною	так, у більшості випадків	іноді;	ні, рідко
96	Я думаю, що навіть найдраматичніші події уже через рік не залишать у моїй душі ніякого сліду	так	інколи	ні
97	Я думаю, що було б цікавіше стати	натуралістом і працювати з рослинами	не знаю;	страховим агентом.
98	Я схильний до безпричинного страху і відрази щодо деяких речей, наприклад певних тварин, місць і т.д.	так	інколи	ні
99	Я люблю міркувати про те, як можна було б покращити світ,	так	важко сказати	ні
100	Я надаю перевагу іграм	де потрібно грати в команді або мати партнера	не знаю	де кожний грає за себе.
101	Вночі мені сняться фантастичні або абсурдні сни	так	інколи	ні
102	Якщо я залишаюся в будинку один, то через деякий час відчуваю тривогу і страх.	так	інколи	ні
103	Я можу своїм дружнім ставленням ввести людей в оману, хоча насправді вони мені не подобаються	так	інколи	ні

104	Яке слово не співвідноситься з двома іншими	думати	бачити;	слухати
105	Якщо мати Марії є сестрою батька Олександра, то ким є Олександр по відношенню до батька Марії?	двоюрідним братом;	племінником;	дядьком.

Обробка результатів

I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI

Оцінювання і аналіз результатів

Відповіді заносяться у спеціальний опитувальний бланк, а потім обраховуються за допомогою спеціального ключа. Відповідність з ключем відповідей "а" і "с" оцінюється 2 балами, відповідей "в" - 1 балом. Виключенням є фактор В - тут будь-яка відповідність відповіді з ключем дає 1 бал. Сума балів за кожною групою запитань дає в результаті значення фактору. Таким чином, максимальна оцінка за кожним фактором - 12 балів, за фактором В - 8 балів, мінімальна - 0 балів.

На основі якісного і кількісного аналізу змісту особистісних факторів і їх взаємозв'язку можуть бути виділені такі блоки факторів:

Інтелектуальні особливості — фактори В, М, Q1

Емоційно-вольові особливості - фактори С, G, I, O, Q3, Q4.

Комунікативні властивості і особливості міжособистісної взаємодії - фактори - F, H, F, E, Q2, N, L.

Симптомо-комплекси

I+D+C - афективна поведінка;

E+ - схильність до агресії;

G- - асоціальна, аморальна поведінка;

J+ - схильність до правопорушень групового характеру;

O+Q+C-F - схильність до алкоголізації.

Ключ до тесту

Фактор А: 2) В=1, С=2; 19) А=2, В=1; 36) В=1, С=2; 53) А=2, В=1; 70) А=2, В=1; 87) В=1, С=2.

Фактор В: 3) В=1; 20) С=1; 37) В=1; 54) С=1; 71) А=1; 88) С=1; 104) А=1; 105) В=1.

Фактор С: 4) А=2, В=1; 21) А=2, В=1; 38) В=1, С=2; 55) А=2, В=1; 72) В=1, С=2; 89) В=1, С=2.

Фактор Е: 5) В=1, С=2; 22) В=1, С=2; 39) А=2, В=1; 56) А=2, В=1; 73) В=1, С=2; 90) А=2, В=1.

Фактор F: 6) В=1, С=2; 23) А=2, В=1; 40) В=1, С=2; 57) А=2, В=1; 74) А=2, В=1; 91) В=1, С=2.

Фактор G: 7) А=2, В=1; 24) В=1, С=2; 41) А=2, В=1; 58) В=1, С=2; 75) А=2, В=1; 92) В=1, С=2.

Фактор H: 8) А=2, В=1; 25) В=1, С=2; 42) В=1, С=2; 59) А=2, В=1; 76) А=2, В=1; 93) В=1, С=2.

Фактор I: 9) А=2, В=1; 26) А=2, В=1; 43) В=1, С=2; 60) А=2, В=1; 77) В=1, С=2; 94) В=1, С=2.

Фактор L: 10) А=2, В=1; 27) В=1, С=2; 44) В=1, С=2; 61) В=1, С=2; 78) А=2, В=1; 95) А=2, В=1.

Фактор M: 11) В=1, С=2; 28) В=1, С=2; 45) А=2, В=1; 62) А=2, В=1; 79) А=2, В=1; 96) В=1, С=2.

Фактор N: 12) В=1, С=2; 29) А=2, В=1; 46) А=2, В=1; 63) А=2, В=1; 80) В=1, С=2; 97) В=1, С=2.

Фактор O: 13) В=1, С=2; 30) А=2, В=1; 47) В=1, С=2; 64) А=2, В=1; 81) В=1, С=2; 98) А=2, В=1.

Фактор Q1: 14) А=2, В=1; 31) А=2, В=1; 48) В=1, С=2; 65) В=1, С=2; 82) В=1, С=2; 99) А=2, В=1.

Фактор Q2: 15) А=2, В=1; 32) В=1, С=2; 49) А=2, В=1; 66) А=2, В=1; 83) В=1, С=2; 100) В=1, С=2.

Фактор Q3: 16) А=2, В=1; 33) А=2, В=1; 50) А=2, В=1; 67) В=1, С=2; 84) В=1, С=2; 101) В=1, С=2.

Фактор Q4: 17) А=2, В=1; 34) В=1, С=2; 51) В=1, С=2; 68) А=2, В=1; 85) В=1, С=2; 102) А=2, В=1.

Фактор MD: 1) А=2, В=1; 18) В=1, С=2; 35) В=1, С=2; 52) А=2, В=1; 69) В=1, С=2; 86) В=1, С=2; 103) В=1, С=2.

Максимальна оцінка за кожним фактором - 12 балів, за фактором В - 8 балів, мінімальна - 0 балів.

Вказівки з обробки результатів тестування

При визначенні кількості балів, отриманих дитиною за кожною з оцінюваних рис особистості, використовується стандартний ключ (табл. 2), який накладається на опитувальний лист (табл. 1). Ключ являє собою шаблон, за допомогою якого швидко знаходяться і підраховуються потрібні бали.

Обробка отриманих даних здійснюється за допомогою ключа.

Співпадіння відповідей обстежування з «ключем» оцінюються у два бали для відповідей «а» і «с», співпадіння відповідей «b» — в один бал.

Сума балів за кожною виділеною групою питань дає в результаті значення фактору.

Виключенням є фактор «В» — тут будь яке співпадіння відповідей з «ключем» дає 1 бал.

Сума балів за кожною шкалою переводиться в стени (стандартні одиниці) за допомогою наведених таблиць. В методиці виділяють три рівні розвитку різних рис особистості: низький (1-3 стени), середній (4-7 стени) та високий (8-10 стени). Максимальна оцінка 10 балів, середнє значення - 5, 5 бали.

Інтерпретація 16-ти первинних факторів абсолютно ідентична для усіх форм методики Кеттела.

Отримані значення кожного фактору переводяться в стени відповідно до використаної форми (таблиці переведу сирих балів в стени за формами А, В, С та таблиці інтерпретації сирих балів за формою 13PF можна знайти на різних психодіагностичних сайтах.

Таблиця переведу із сирих оцінок в стандартні (стени)

Фактори	Стени									
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	Низькі			Середні			Високі			
1. А	0-4	5	6	7	8	-	9	10	11	12
2. В	0-2	-	3	-	4	-	5	6	-	7-8
3. С	0-3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
4. Е	0-1	2	3	4	5	6	7	8	9	10-12
5. F	0-1	-	3	4	5	6	7	8	9	10-12
6. G	0-3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
7. H	0-3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
8. I	0-3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
9. L	0-1	2	-	3	4	-	5	6	7	8-12
10. M	0-3	-	4	5	6	7	8	9	10	11-12
11. N	0-1	2	3	4	5	6	7	8	9	10-12
12. O	0-1	2	3	4	5	6	7	8	9	10-12
13. Q ₁	0-4	5	6	-	7	8	9	10	11	12
14. Q ₂	0-2	3	-	4	5	6	7	8	9	10-12
15. Q ₃	0-2	3	4	5	6	7	8	9	10	11-12
16. Q ₄	0-1	2	3	4	5	6-7	8	9	10	11-12
17. Л	0-2	3	4	5	6	7	8	9	10	11-12

Стени розподіляються за біполярною шкалою з крайніми значеннями в 1 та 10 балів. Відповідно, першою половиною шкали (от 1 до 5,5) присвоюється знак «—», другою половиною (від 5,5 до 10) знак «+». З показника, які є з усіма 16 факторам будується так званий «профіль особистості».

Фактори першого порядку

I. Фактор «А» (орієнтований на визначення ступеня товарищкості людини в групі)	
«—» «Шизотимія»	«+» «Афектотимія»
скритний, відокремлений, критичний, непохитний, нетовариський, замкнутий, байдужий, відстоює свої ідеї, відчужений, точний, об'єктивний, недовірливий, скептичний, холодний (жорсткий), сердитий, похмурий	добрий, товариський, відкритий, природний, невимушений, добродушний, безтурботний, готовий до співдружності, вважає за краще приєднуватися, уважний до людей, м'якосердний, недбалий, довірливий, йде на поводу, легко пристосовується, веселий
II. Фактор «В»	
«—» «Низький інтелект»	«+» «Високий інтелект»
незібраний, тупий, конкретність і ригідність мислення, емоційна дезорганізація мислення, низькі розумові здібності, що не може вирішувати абстрактні завдання	зібраний, кмітливий, спостерігається абстрактність мислення, високі загальні розумові здібності, проникливий, швидко схоплюючий, інтелектуально пристосовується, існує певний зв'язок із рівнем вербальної культури та ерудицією
III. Фактор «С»	
«—» «Слабкість Я»	«+» «Сила Я»
слабкість, емоційна нестійкість, знаходиться під	сила, емоційна стійкість, витриманість, спокійний,

впливом почуттів, мінливий, легко засмучується, при розладах втрачає рівновагу духу, мінливий у відносинах і нестійкий в інтересах, неспокійний, ухилиється від громадськості, має тенденцію поступатися, відмовляється від роботи, не вступає в суперечки в проблематичних ситуаціях, невротичні симптоми, іпохондрія, стомлюваність	флегматичний, тверезо дивиться на речі, працездатний, реалістично налаштований, емоційно зрілий, має постійні інтереси, спокійний, реально оцінює обстановку, управляє ситуацією, уникає труднощів, може мати місце емоційна ригідність і нечутливість
IV. Фактор «E»	
«-» «Конформність»	«+» «Домінантність»
м'який, лагідний слухняний, послужливий, люб'язний, залежний, сором'язливий, поступливий, бере провину на себе, покірний, пасивний, покірний, підпорядкований, тактовний, дипломатичний, експресивний, скромний, легко виводиться з рівноваги авторитетним керівництвом та владою	домінування, владність, непоступливий, самовпевнений, наполегливий, агресивний, упертий, конфліктний, норовливий, нестійкий, незалежний, грубий, ворожий, похмурий, бунтар, неслухняний, непохитний, вимагає захоплення
V. Фактор «F»	
«-» «Стриманість»	«+» «Експресивність»
стурбований, спокійний, мовчазний, серйозний, небалакучий, розважливий, розважливий, з самоаналізом, дбайливий, задумливий, нетовариський, повільний, обережний, схильний ускладнювати, песимістичний у сприйнятті дійсності, турбується про майбутнє, чекає невдач, оточуючим здається нудним, млявим, манірним	безтурботний, захоплений, неухажливий, недбалий, безтурботний, життєрадісний, веселий, імпульсивний, рухливий, енергійний, балакучий, відвертий, експресивний, живий, спритний, відзначається значимість соціальних контактів, щирий у відносинах, емоційний, динамічний вірить в удачу
VI. Фактор «G»	
«-» «Низьке супер-его»	«+» «Високе супер-его»
схильність почуттям, незгоду із загальноприйнятими моральними нормами і стандартами, непостійний, гнучкий, мінливий, викликає недовіру, потурає своїм бажанням, недбалий, ледачий, незалежний, ігнорує обов'язки, схильний до впливу випадку та обставин, безпринципність, безвідповідальність, неорганізованість, можливо антисоціальна поведінка	висока нормативність, сильний характер, сумлінну, наполегливу, мораліст, статечний, врівноважений, відповідальний, наполегливий, стійкий, рішучий, гідний довіри, емоційно дисциплінований, зібраний, совісний, має почуття обов'язку, дотримується моральні стандарти і правила, наполегливість в досягненні мети, точність, ділова спрямованість
VII. Фактор «H»	
«-» «Тректія»	«+» «Пармія»
боязкість, нерішучість, не впевнений в своїх силах, сором'язливість, ніяковіє у присутності інших, стриманий, боязкий, емоційний, озлоблений, роздратований, обмежений, суворо дотримується правил, швидко реагує на небезпеку, підвищена чутливість до загрози, делікатний, уважний до інших, вважає за краще перебувати в тіні, великого суспільства воліє одного — двох друзів	сміливість, підприємливість, соціальна сміливість, товстошкірість, аварійний, схильний до ризику, товариська, активний, явний інтерес до іншої статі, чутливий, чуйний, добродушний, імпульсивний, розгальмований, тримається вільно, емоційний, артистичні інтереси, безтурботний, не розуміє небезпеки
VIII. Фактор «I»	
«-» «Харрія»	«+» «Премсія»
низька чутливість, суворість, не вірить в ілюзії, розсудливість, реалістичність суджень, практичність, деяка жорстокість, несентиментальний, очікує малоого від життя, мужній, самовпевнений, бере на себе відповідальність, суворий (до цинізму), черствий у відносинах, незначні артистичні нахили, без втрати почуття смаку, що не фантазер, діє практично і логічно, постійний, не звертає уваги	м'якосердя, ніжність, залежність, чутливість, надобережність, прагнення до заступництва, невгамовний, метушливий, неспокійний, очікує уваги від оточуючих, нав'язливий, ненадійний, шукає допомоги та симпатії, здатний до емпатії і розуміння, добрий, терпимий до себе і оточуючих, витончений, манірний, пихатий, удаваний, схильний до романтизму, артистичний, вітряний, діє по інтуїції, жіночний, фантазує в бесіді і наодинці з собою,

на фізичні нездужання	мінливий, іпохондрик, турбується про стан свого здоров'я, художність сприйняття світу
IX. Фактор «L»	
«-» «Алаксія»	«+» «Протенсія»
довірливий, відвертий, почуття власної незначущості, погоджується з умовами, внутрішня розслабленість, скаржить на зміни, не підозрілий, вільний від залежності, легко забуває труднощі, розуміє, прощає, терпимий, згідний, доброзичливий по відношенню до інших, недбало ставиться до зауважень, поступливий, легко знаходить спільну мову з людьми, добре працює в колективі	підозрілість, ревнивість, «захист» і внутрішнє напруження, заздрісний, велика зарозумілість, догматичність, підозрілість, затримує свою увагу на невдачах, тиран, вимагає від оточуючих нести відповідальність за помилки, дратівливий, його інтереси звернені на самого себе, обережний в своїх вчинках, егоцентричний
X. Фактор «M»	
«-» «Праксернія»	«+» «Аутія»
практичний, твердий, мало уяви, приземленість прагнень, швидко вирішує практичні питання, зайнятий своїми інтересами, прозаїчний, уникає всього незвичайного, слід загальноприйнятими нормам, надійний в практичному судженні, чесну, сумлінну, неспокійний, властива деяка обмеженість, зайве уважний до дрібниць, керується об'єктивною реальністю	мрійливість, ідеалістичність, багата уява, богемність, неухважність, поглинений своїми ідеями, цікавиться мистецтвом і основними віруваннями, захоплений внутрішніми ілюзіями, високий творчий потенціал, примхливий, легко відступає від здорового глузду, невірні уважений, легко приводиться в захват
XI. Фактор «N»	
«-» «Прямолінійність»	«+» «Дипломатичність»
наївність, простакуватість, прямий, відвертий, природний, безпосередній, нетактовне в зверненні, має неконкретний розум, товариський, нестриманий емоційно, прості смаки, відсутність проникливості, недосвідчений в аналізі мотивувань, задовольняється наявним, сліпо вірить в людську сутність	проникливість, хитрість, досвідчений, досвідчений, розважливий, розумний, вишуканий, вмє поводитися в суспільстві, має точний розум, емоційно витриманий, штучний, естетично витончений, проникливий по відношенню до оточуючих, честолюбний, буває ненадійний, обережний, «зрізає кути»
XII. Фактор «O»	
«-» «Гіпертимія»	«+» «Гіпотимія»
безпе́чність, самовпевненість, самовпевненість, спокій, безтурботність, благодушність, холоднокровність, веселий, життєрадісний, не кається, безтурботний, спокійний, нечутливий до схвалення або осуду оточуючих, безтурботний, енергійний, небоязкий, бездумний	почуття провини, сповнений тривоги і передчуттів, самобичування, невпевненість в собі, ранима, стурбованість, депресивний, пригнічений, легко плаче, легко ранимий, самотній, знаходиться у владі настроїв, вразливий, сильне почуття обов'язку, чутливий до реакцій оточуючих, скрупульозний, метушливий, іпохондрик, симптоми страху, занурений в похмурі роздуми
XIII. Фактор «Q1»	
«-» «Консерватизм»	«+» «Радикалізм»
поважний, має усталені погляди та ідеї, приймає тільки випробуване часом, підозрілий до нових людей, із сумнівом ставиться до нових ідей, терпимо до традиційних труднощів, схильний до моралізації та моралей	експериментатор, аналітик, ліберал, вільнодумних, терпимість до незручностей, критично налаштований, добра поінформованість, не довіряє авторитетів, на віру нічого не приймає, характеризується наявністю інтелектуальних інтересів
XIV. Фактор «Q2»	
«-» «Залежність від групи»	«+» «Самодостатність»
соціабельність, несамостійність, послідовність, потребує групової підтримки, приймає рішення разом з іншими, слід за громадською думкою, орієнтується на соціальне схвалення, безініціативний	незалежність від групи, самостійність, винахідливість, самостійно приймає рішення, може панувати, не потребує підтримки інших людей, незалежний
XV. Фактор «Q3»	
«-» «Низька зарозумілість»	«+» «Висока зарозумілість»

погано контролюємо, недбалий, неточний, слід своїм спонуканням, не рахується з громадськими правилами, неухважний і неделікатний, недисциплінований, внутрішня конфліктність уявлень про себе	самолюбство, самоконтроль, точний, вольовий, може підпорядкувати собі, діє по усвідомленому плану, ефективний лідер, приймає соціальні норми, контролює свої емоції і поведінку, доводить справу до кінця, цілеспрямований
XVI. Фактор «Q4»	
«-» «Низька ге-напруженість»	«+» «Висока его-напруженість»
розслаблений, спокійний, млявий, апатичний, стриманий, не фруструється, низька мотивація, лінощі, зайва задоволеність, незворушність	зібраний, енергійний, збуджений, дратівливий, підвищена мотивація, незважаючи на стомлюваність активний, слабе почуття порядку, дратівливий
Вторинні фактори	
I. Фактор «F1»	
«-» «Низька тривожність»	«+» «Висока тривожність»
життя в цілому задовольняє, здатний досягти бажаного, слабка мотивація і звідси нездатність до досягнення важких цілей	не обов'язково невротик (тому що тривога може бути ситуаційною), погана пристосовність (можливо), незадоволеність досягнутим, дуже висока тривожність зазвичай порушує діяльність
II. Фактор «F2»	
«-» «Інтроверт»	«+» «Екстраверт»
боязкість, сором'язливість, «досить себе», придушуємо в міжособистісних конфліктах, сором'язливість (не обов'язково), стриманість, скритність	добре встановлює і підтримує соціальні контакти
III. Фактор «F3»	
«-» «Сензитивність»	«+» «Реактивна врівноваженість»
тендітна емоційність, чутливість до тонкощів, художня м'якість, спокій, ввічливість, труднощі в ухваленні рішень через надлишок роздумів	стабільність, життєрадісність, рішучість, підприємливість, схильність не помічати тонкощів життя, орієнтований на очевидне і явне, труднощі через занадто поспішних дій без достатнього зважування
IV. Фактор «F4»	
«-» «Конформність»	«+» «Незалежність»
підпорядкування, залежність, пасивність, стриманість, потребує підтримки і шукає її у людей, схильність орієнтуватися на групові норми	агресивність, сміливість, хваткість, кмітливість, швидкість

Інтерпретація парних поєднань первинних факторів.

При інтерпретації отриманих результатів доцільно використовувати не тільки вираженість окремих факторів, а й їх поєднання, яке утворює симптомокомплекс комунікативних, інтелектуальних, емоційних і регуляторних властивостей. При цьому варто враховувати не тільки полюсні значення факторів, а й середні, які доволі часто зустрічаються в практиці психолога.

Групу комунікативних властивостей визначають такі фактори:

- A – товариськість,
- H – сміливість,
- E – домінантність,
- L – підозрілість,
- N – дипломатичність,
- Q 2 – самостійність.

Поєднання факторів A і H відображає потребу особистості в спілкуванні, умінні спілкуватись. Високі значення факторів A (8-10 стевів) і H (8-10 стевів) означають, що людина прагне спілкування, легко і швидко, часто за власною ініціативою вступає в контакт з незнайомцем або з малознайомою людиною. Досвід міжособистісного спілкування великий, але нерідко взаємини поверхневі і недовготривалі. Не відчуває напруги у великій аудиторії. Зберігає впевненість в собі, здатна відстоювати власну позицію при спілкуванні з авторитетними людьми. Спілкування слугує основним способом вирішення усіх своїх проблем. Середні значення факторів A (4-7 стевів) і H (4-7 стевів) характеризують людину, яка не уникає взаємин з іншими, але власної ініціативи не проявляє і активність в установленні й збереженні контактів невисока. Ініціатором спілкування стає тільки у випадку збігу його інтересів чи проблем та які вирішуються за допомогою спілкування. Ініціатором спілкування стає в тому випадку, якщо зачіпаються його інтереси або проблема вирішується тільки за допомогою спілкування. Вибірковий

в спілкуванні; має невелике коло друзів і знайомих, які близькі за інтересами та ціннісними орієнтаціями і з якими відчуває себе комфортно. Спілкування з великою аудиторією або авторитетними людьми вимагає подолання напруги.

Низькі значення факторів А (1-3 стени) і Н (1-3 стени) притаманні людині, яка відрізняється слабо вираженою потребою в спілкуванні з людьми. Надзвичайно вибірковий у встановленні і підтримці контактів. Коло спілкування обмежений друзями і близькими. Уникає спілкування з великою аудиторією і авторитетами. Відчуває великі труднощі, коли виникають складнощі, пов'язані з проханнями.

Характеристику поєднання інших факторів L й N, які характеризує ставлення до інших людей; поєднання факторів E й Q 2, які відображають окремі сторони лідерського потенціалу; поєднання факторів B й M, які характеризують інтелектуальні можливості особистості; поєднання факторів N і Q 1 (відображають гнучкість й оперативність мислення); поєднання факторів C й I (характеризують чутливість особистості до емоціогенних впливів); поєднання факторів H й F (відображає схильність до ризикованої поведінки); поєднання факторів O та Q 4, які характеризують різні прояви тривожності як особистісної властивості; можна знайти у поданих у списку літератури посібниках.

Окрім першо початкових 16 факторів, можна виділити чотири фактори другого порядку.

Формули розрахунку чотирьох вторинних факторів:

Вторинні фактори обраховуються тільки за стенами.

1. Тривожність (F1).

$$F1=(38+2L+3O+4Q4)-2(C+H+Q3)10$$

2. Інтроверсія — екстраверсія (F2).

$$F2=(2A+3E+4F+5H)-(2Q2+11)10$$

3. Чутливість (F3).

$$F3=(77+2C+2E+2F+2N)-(4A+6I+2M)10$$

4. Конформність (F4).

$$F4=(4E+3M+4Q1+4Q2)-(3A+2G)10$$

За результатами діагностики будується профіль особистості.

10																
9																
8																
7																
6																
5																
4																
3																
2																
1																
0	A	B	C	E	F	G	H	I	L	M	N	O	Q ₁	Q ₂	Q ₃	Q ₄

Завдання: сформулювати психодіагностичний висновок на основі отриманих даних

Дитячий опитувальник Кеттела CPQ

Ця методика є модифікацією дорослого варіанту 16-факторного особистісного опитувальника Р. Кеттела, і була спеціально розроблена і адаптована для дітей молодшого шкільного віку (8- 12 років). Дитячий варіант опитувальника було створено Р.Кеттелом у 1963 році. українськомовний варіант було адаптовано у 1995-1996 роках на вибірці 330 дітей віком від 8 до 12 років Т.Партико, доцентом Львівського національного університету. Питання В тесту спеціально підібрані так, щоб були зрозумілі дитині. Цей варіант простіший і має меншу кількість питань. В питальнику - 12 шкал, які відповідають основним рисам особистості дитини, можна з яких може бути як позитивною, так і негативною, наприклад: "урівноваженість-збудливість".

Опитувальник за дитячим варіантом тесту Кеттела має 110 суджень, які стосуються різних сторін життя дитини, її життєвим установкам, самооцінки та інших якостей і її взаємодії з іншими людьми. Опитувальник має 12 шкал, відповідно до рис особистості дитини і кожна шкала має як позитивну, так і негативну зону. У ньому є прямі і непрямі питання, які відносяться до самої особистості досліджуваного, включаючи крайні оцінки — 1 і 10 балів — на практиці зустрічаються рідко і представляють собою екстремальні, надмірно акцентуовані риси особистості. Мета цього варіанту виявлення особистих рис дитини віком від 8 до 12 років, має дві частини – I і II, та орієнтований окремо для дівчаток і хлопчиків.

Час проведення дослідження складає 60 хв. – 75 хв. Проведення діагностики серед дітей 11-12 років можна і в міні групах до 10 осіб.

Сума балів за кожною шкалою переводиться в стени. В методиці виділяють три рівні розвитку різних рис особистості: низький (1 - 3 стени), середній (4 - 7 стени) та високий (8 - 10 стени). Максимальна оцінка 10 балів, середнє значення 5,5 бали. Інтерпретуються лише ті фактори які отримали низькі (від 1 до 3 стени) або високі (від 8 до 10 стени) показники.

Підлітковий варіант багатofакторної методики Р.Б. Кеттела призначається для діагностики учнів у віці від 12 до 16-18 років. Підліткова 14 факторна методика має 142 питання з трьома варіантами відповідей для вибору найбільш підходящого. Час проходження тесту-питальника Кеттела для підлітків в середньому 30-40 хвилин.

Під рисою Р.Кеттел розумів стійкі особливості людини, які проявляються упродовж тривалого часу і в різноманітних життєвих ситуаціях змінюються мало.

Риса I. Екстраверсія: високі бали за цією шкалою — **8-10 балів** — характеризує дитину як відкрити, доброзичливого, товариського, співчутливого, уважного до людей. Низькі бали за цією ж шкалою представляють дитину як замкнутого, недовірливого, відокремленого, байдужого до оточуючих — **від 1 до 3 балів**.

Дитина з високою оцінкою за цією шкалою характеризується як емоційна, з домінуванням позитивних емоцій, весела і товариська. Дитина з низькою оцінкою тієї ж самої риси особистості представляється недовірливими, образливим, нездатним приховувати свої негативні емоції, будувати взаємини з оточуючими людьми на позитивній основі. В її поведінці часто спостерігається егоцентризм, упертість.

Риса II. Впевненість в собі: Дитина з високими балами за цією шкалою (**8-10 балів**) характеризується як впевненого в собі, з низькою тривожністю. Дитина з низькими балами за цією шкалою — **от 1 до 3** — характеризується як невпевнена у собі, легко ранима дитина.

Низькі значення даної риси особистості відмічається у дітей, які емоційно гостро реагують на свої невдачі, оцінюють себе як менше здібних порівняно з однокласниками або ровесниками, погано контролюють свої емоції, відчувають психологічні і поведінкові труднощі в пристосуванні до нової ситуації, умов життя. Високі значення за цією шкалою, навпаки, свідчить про позитивну соціальну адаптацію у дітей.

Риса III. Емоційна збудливість: Діти з високою оцінкою за цією шкалою — **8-10 балів** — характеризуються як нетерплячі, легко збудливі, реактивні. Діти, які мають порівняно низькі оцінки — **від 1 до 3 балів**, представляються стриманими, незбудливими і флегматичними, частіше за все спокійними.

Для дітей з підвищеною збудливістю характерні нестійкість уваги, підвищена рухова активність. Низька оцінка за цією ознакою особистості розглядається як ознака емоційної урівноваженості, стриманості.

Риса IV. Незалежність: дитина з високими значеннями за цією шкалою — **8-10 балів** — є незалежною, наполегливою, прагне домінувати над оточуючими людьми, ні в чому їм не поступатись. Дитина, яка має низькі показники — **1-3 бали**, напроти, проявляє схильність до ризику, безпечність.

Риса V. Благорозумність: Високі показники за цією шкалою (**8-10 балів**) говорять про благорозумність, розсудливість дитини, її серйозності і обізнаність. Низькі показники, напроти, свідчать про схильність до ризику, безпечності (**1-3 бали**). Діти, які мають низьку оцінку за цією рисі особистості, відрізняються авантюризмом, безвідповідальністю, переоцінкою своїх можливостей і надмірно невиправданим оптимізмом. Діти, які мають високу оцінку, ведуть себе розумно, зверхньо, намагаються не ризикувати там, де можна уникнути ризику і діяти.

Риса VI. Добросовісність: високі значення за цією шкалою — **8-10 балів** — свідчать про добросовісність, виконавчість, відповідальність дитини. Низькі показники за цією шкалою — **1-3 бали** — є ознакою недобросовісності, безвідповідальності. Ці риси особистості відображають те, як дитина сприймає і виконує прийняті і затверджені більшістю людей правила і норми поведінки. Низькі оцінки зазвичай мають діти, які не виконують свої обов'язки, які не заслуговують довіри, часто конфліктують з батьками і учителями. На позитивному полюсі за ступенем розвиненості даної особистісної риси концентруються діти з високорозвиненим відчуттям відповідальності, добросовісності, цілеспрямованості, акуратні.

Риса VII. Сміливість: Високі значення — **8-10 балів** — мають сміливі, рішучі діти. Низькі значення — **1-3 бали** — мають діти ознаки ніяковості та боязкі та сором'язливі, нерішучі в своїх діях і вчинках.

Риса VIII. Практичність: Високі бали за цією шкалою — **8-10 балів** — свідчать про непрактичність, мрійливість, нереалістичної дитини. Низькі бали за цією шкалою — **1-3 бали**, напроти, є ознакою реалістичності, практичності, уміння сподіватись на себе. Така дитина часто веде себе як

самостійна і незалежна, в той час як дитина, яка має високі бали, виступає як надто сентиментальна, довірлива, яка потребує підтримки, на яку впливає середовище.

Риса IX. Оптимізм: Дитина з високою оцінкою — 8-10 балів, за цією шкалою легко виводиться зі стану душевної рівноваги, часто має знижений настрій. Дитина з низькою оцінкою — 1-3 бали — зазвичай спокійна і рідко розстроюється.

Риса X. Самоконтроль: Високі бали (8-10) за шкалою свідчать про хороше соціальне пристосування і вміння контролювати свою поведінку. Низькі бали (1-3) за цією ж рисою особистості є ознакою неуміння контролювати свою поведінку.

Риса XI. Непохитність: Дитина з високими значеннями (8-10 балів) за цією шкалою відрізняються підвищеною нервовою напруженістю. Дитина з низькою оцінкою (1-3 бали), як правило, спокійна і непохитний.

Психодіагностику за цією методикою можна проводити як індивідуально, так і груповим способом. Для проведення груповою психодіагностики дітям, кожному в окремо, роздаються надруковані подані нижче в тексті списки суджень (див. додаток Д), для хлопців — одні, для дівчаток — інші, а також спеціальні бланки для відповідей наці судження (див. табл. 1).

Дитячий варіант особистісного тесту Р. Кеттела

Частина 1

Перед початком обстеження досліджувані отримують наступну інструкцію:

«Дорогі хлопці! Ми за допомогою даної методики проводимо вивчення вашого характеру і для цього пропонуємо вам відповісти на ряд питань. Вони є перед вами (при початку групового обстеження) або будуть вам зачитані (перед індивідуальних обстеженням). На ці питання не існує «правильних» або «неправильних» відповідей, всі вони з точки зору цінності однакові. Кожен з вас повинен буде вибрати для себе найбільш підходящу відповідь. Всі питання складаються з двох частин, розділених з'єднанням «або». Познайомившись з питаннями, ви повинні будете вибрати відповідь, яка вам більше всього підходить. У опитувальному листі напроти номера кожного питання є два квадратики, відповідні лівій частині судження (всього, що розташовано до союзу «або») і його правій частині (всього, що розташовується після союзу «або»). Поставте, будь ласка, хрестик (+) в тому із квадратиків, який за розташуванням відповідає обраному вами відповіді, тобто праворуч або ліворуч. У деяких питаннях може не бути відповідей, точно підходять для вас. Тоді потрібно трохи подумати і все ж вибрати з двох можливих цю відповідь, яка більше для вас підходить. Пропускати питання або не вибирати один з двох запропонованих відповідей не дозволяється».

Обрахунок результатів проводиться наступним чином

При визначення кількості балів, отриманих дитиною за кожен з рис особистості, які оцінюються, використовується стандартний ключ, який накладається на опитувальний лист. Ключ представляє собою шаблон, за допомогою якого швидко знаходять і підраховують необхідні бали. Кожна риса особистості на шаблоні позначена цифрою, і ті відповіді, які співпадають з шаблоном, оцінюються в 1 бал.

Потім всі бали, отримані за 1-шою і 2-шою частиною опитувальника, сумуються для кожної риси особистості.

Отримана сума балів є попередньою оцінкою рисою особистості. Вона записується в нижній частині бланку для відповідей проти відповідної риси особистості

Ключ до методики «Тест Кеттела»

								26			VI	46			X
			11			III		27			VII	47			X
			12			IV		28			VIII	48			XI
			13			V		29			IX	49			XI
								30			VI	50			X
			14			III		31			VII	51			XI
			15			IV		32			VIII	52			X
			16			V		33			IX	53			XI

								34			VI	54			X
				17			III	35			VII	55			XI
1			I	18			IV	36			VIII				
2			I	19			V	37			IX				
3			II					38			VI				
4			II	20			III	39			VII				
5			I	21			IV	40			VIII				
6			II	22			V	41			IX				
7			I					42			VI				
8			II	23			III	43			VII				
9			I	24			IV	44			VIII				
10			II	25			V	45			IX				

Примітка. Ключ виготовлюється точно та відповідно до бланків для відповідей досліджуваних і використовується шляхом його послідовного накладання на частину 1 і частину 2 бланку відповідей досліджуваних. Попередньо в ключі мають бути прорізані отвори в місцях, де є сині квадрати.

Кожна така оцінка далі переводиться в стандартну 10-бальну, шляхом співвіднесення її з нормативними даними, перед-уявлення у вигляді таблиць, різних для дітей різної статі і віку (8-10 років і 11-12 років) (табл. 3). У відповідній статтю та віком досліджуваних таблиці знаходять для кожної риси особистості інтервал, який включає попередні оцінки, і співвідносять їх зі значенням нормативів, позначених в першому рядку таблиці. Кожен з них і є остаточною, або шкальною, оцінкою виражена в одиницях 10-бальної шкали.

Таблиця Нормативні дані по дитячому варіанту особистісного тесту Кеттела

Норми для хлопчиків 8-10 років											
Риси особистості	Бали в десятибальній шкалі										
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
I	0	1-2	3	4	5	6	7	8	9	10	
II	0	1	2	3	4-5	6	7	8	9	10	
III	0	1	2	3	4-5	6	7	8	9	10	
IV	0	—	1	2	3	4	6	6	7-8	9-10	
V	0-1	2	3	4	5	6	7	—	8	9-10	
VI	0	1	2	3-4	5	6	7	8	9	10	
VII	0-2	3	4	5	6	7	8	—	9	10	
VIII	—	0	1	2	3	4	5	6	7	8-10	
IX	—	0	1	2	3	4-5	6-7	7	8	9-10	
X	0	1	2	3	4-5	6	7	8	9	10	
XI	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9-10	
Норми для дівчаток 8-10 років											
Риси особистості	Бали в десятибальній шкалі										
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
I	0-1	2-3	4	5	6	7	8	9	—	10	

II	0	1	2	3-4	5	6	7	8	9	10
III	—	0	1	2	3	4	5-6	7-8	9	10
IV	—	0	1	2	3	4	5	7	8	8-10
V	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9-10
VI	0-1	2	3-4	5	6	7	8	—	9	10
VII	0-1	2-3	4	5	6	7	8	—	9	10
VIII	0-1	2	3-4	5	6	7	8	9	—	10
IX	—	0	1	2	3	4	5	6	7	8-10
X	0-1	2	3-4	5	6	7	8	9	—	10
XI	—	0	1	2	3	4	5	6-7	8	9-10

Норми для хлопчиків 11-12 років

Риси особистості	Бали в десятибальній шкалі									
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
I	—	1	2	3	4-5	7	8	9	—	10
II	0	1	2	3	4-5	6	7	8	9	10
III	0	1	2-3	4	5	6	7	8	9	10
IV	0-1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
V	0-1	2-3	4	5	6	7	8	9	—	10
VI	0	1	—	2	3	4	5	6-7	8	9-10
VII	0-1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
VIII	0	—	1	2	3	4	5	6	7	8-10
IX	—	0	1	2	3	4	5-6	7	8	9-10
X	—	0	1	2	3	4	5	7	8	8-10
XI	0	1	2	3-4	5	6	7	8	9	10

Норми для дівчаток 11-12 років

Риси особистості	Бали в десятибальній шкалі									
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
I	0-2	3	4	5	6	7	8	9	9	10
II	0	1	2	3	4-5	6	7	8	9	10
III	0	1	2	3-4	5	7	8	9	10	10
IV	0-1	2	3	4	5	6	8	9	10	10
V	0-1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
VI	0	1	2	3	4	5	6-7	8	9	10
VII	0-1	2	3	4	5-6	7	8	9	9	10
VIII	0-2	3	—	4	5	6	7	8	9	10
IX	0	1	2	3	4	5	6-7	8	9	10
X	0	1	2	3	4	5	6-7	8	9	10
XI	0	1	2-3	4	5	6	7	8	9	10

Бланк для відповідей досліджуваних на питальник Р. Кеттела

А

ПІБ _____ Дата _____

Частина 1

11	<input type="text"/>	26	<input type="text"/>	46	<input type="text"/>
12	<input type="text"/>	27	<input type="text"/>	47	<input type="text"/>
13	<input type="text"/>	28	<input type="text"/>	48	<input type="text"/>
	<input type="text"/>	29	<input type="text"/>	49	<input type="text"/>
	<input type="text"/>	30	<input type="text"/>	50	<input type="text"/>

		14	☐	☐	31	☐	☐	51	☐	☐
		15	☐	☐	32	☐	☐	52	☐	☐
		16	☐	☐	33	☐	☐	53	☐	☐
		17	☐	☐	34	☐	☐	54	☐	☐
1	☐	18	☐	☐	35	☐	☐	55	☐	☐
2	☐	19	☐	☐	36	☐	☐			
3	☐				37	☐	☐			
4	☐	20	☐	☐	38	☐	☐			
5	☐	21	☐	☐	39	☐	☐			
6	☐	22	☐	☐	40	☐	☐			
7	☐				41	☐	☐			
8	☐	23	☐	☐	42	☐	☐			
9	☐	24	☐	☐	43	☐	☐			
10	☐	25	☐	☐	44	☐	☐			
					45	☐	☐			

Стимульний матеріал:

Текст особистісного опитувальника Кеттела для хлопчиків

Частина 1

1. Ти швидко справляєшся зі своїми домашніми завданнями.	або	Ти довго виконуєш свої домашні завдання.
2. Якщо над тобою пожартували, ти сердитися.	або	Якщо над тобою пожартували, то ти смієшся над жартом разом з жартівником.
3. Ти впевнений, що майже все сам можеш зробити як треба.	або	Ти переконаний, що сам можеш впоратися лише з деякими завданнями.
4. Ти часто здійснюєш помилки.	або	Ти майже ніколи не робиш помилок.
5. У тебе багато друзів.	або	У тебе мало друзів.
6. Інші хлопчики вміють робити більше, ніж ти.	або	Ти можеш зробити стільки ж, як і інші хлопчики.
7. Ти завжди добре запам'ятовуєш імена людей.	або	Трапляється, що ти забуваєш імена людей.
8. Ти багато читаєш.	або	Більшість хлопців читає більше, ніж ти.
9. Коли вчитель вибирає іншого хлопчика для виконання роботи, яку ти хотів би зробити сам, тобі стає прикро.	або	Коли вчитель вибирає другого хлопчика для того, щоб зробити роботу, яку ти сам би хотів зробити, то ти швидко забуваєш про це і не ображаєшся.
10. Ти вважаєш, що всі твої вигадки, ідеї правильні.	або	Ти не впевнений в тому, що всі твої вигадки, ідеї хороші.
11. Ти зазвичай мовчазний.	або	Ти зазвичай багато говориш.
12. Якщо мама на тебе сердиться, то вона неправа.	або	Якщо мама на тебе сердиться, то у тебе виникає відчуття, що ти щось зробив не так.
13. Тобі більше б сподобалося займатися з книгами в бібліотеці.	або	Тобі більше сподобалося б бути капітаном дальнього плавання.
14. Ти можеш увечері довго сидіти спокійно.	або	Ти не можеш увечері довго сидіти спокійно і починаєш соватися.
15. Якщо хлопці розмовляють про якесь місце, яке і ти добре знаєш, то ти теж вступаєш в розмову і починаєш розказувати про нього щонебудь.	або	Якщо хлопці розмовляють про те місце, яке тобі також добре знайоме, то ти не вступаєш в розмову і чекаєш, коли вони закінчать її.
16. Ти цілком зміг би стати космонавтом.	або	Ти думаєш, що стати космонавтом важко і це справа не для тебе.
17. Твоя мама говорить, ти занадто неспокійний і галасливий.	або	Твоя мама говорить, що ти спокійний і тихий.
18. Ти більш охоче слухаєш, як кажуть інші хлопці.	або	Тобі більше подобається не слухати, а розповідати самому.
19. У вільний час ти б краще почитав книгу.	або	У вільний час ти б краще пограв у м'яч.
20. Ти завжди обережний у своїх рухах.	або	Буває, що бігаючи, ти зачіпаєш людей і

		предмети.
21. Ти турбуєшся про те, що тебе можуть покарати.	або	Тебе не хвилює те, що тебе можуть покарати.
22. Коли ти виростеш, тобі більше сподобалося б будувати будинки.	або	Коли ти виростеш, тобі більше хотілося б стати льотчиком.
23. Учитель часто робить тобі зауваження на уроках.	або	Учитель вважає, що ти ведеш себе на уроках так, як треба.
24. Коли твої друзі сперечаються про щось, то ти втручаєшся в їх суперечку.	або	Коли твої друзі сперечаються про щось, то ти зазвичай мовчиш.
25. Коли інші в класі розмовляють і сміються, то ти в цей час можеш спокійно займатися.	або	Коли ти займаєшся, то навколо повинна бути тиша.
26. Ти часто слухаєш передачу «Новини» по телебаченню.	або	Коли по телебаченню починають передавати новини, то тобі стає нудно і ти йдеш займатися чимось іншим.
27. Тебе ображають дорослі.	або	Дорослі тебе добре розуміють.
28. Там, де великий рух транспорту, ти спокійно переходиш вулицю.	або	Ти трохи хвилюєшся, переходячи вулицю в тому місці, де жвавий рух.
29. З тобою часто трапляються великі неприємності.	або	З тобою рідко бувають великі неприємності, частіше - дрібні, незначні.
30. Якщо ти знаєш відповідь на питання, то відразу ж піднімаєш руку на уроці.	або	Якщо ти знаєш відповідь на питання, то чекаєш, коли тебе запитають, а сам руку не піднімаєш.
31. Коли в класі з'являється новачок, то ти знайомишся з ним сам і швидко.	або	Коли в класі з'являється новачок, то ти до нього придивляєшся і знайомишся з ним не відразу.
32. Охочіше ти став би водієм якого-небудь транспорту (автобуса, таксі).	або	З великим бажанням ти став би лікарем.
33. Ти часто засмучуєшся, коли не збувається те, на що ти розраховуєш.	або	Ти рідко засмучуєшся, якщо не трапляється те, на що ти розраховуєш.
34. Коли хтось із товаришів по класу просить допомогти під час контрольної роботи, ти кажеш, щоб він робив все сам.	або	Коли хтось просить про допомогу під час контрольної роботи, ти допомагаєш, якщо не бачить учитель.
35. Дорослі не звертають на тебе увагу і розмовляють між собою в твоїй присутності.	або	У твоїй присутності дорослі часто припиняють свою розмову і слухають тебе.
36. Якщо ти чуєш сумну історію, то сльози самі собою з'являються у тебе на очах.	або	Якщо ти чуєш сумну історію, то вона тебе не зачіпає.
37. Більшість твоїх планів тобі вдається здійснити.	або	Часом трапляється так, що те, що ти запланував, не відбувається.
38. Коли мама кличе тебе додому, ти йдеш не відразу і ще деякий час продовжуєш грати.	або	Коли мама кличе тебе додому, ти відразу припиняєш гру і йдеш додому.
39. Чи можеш ти вільно встати, не соромлячись, в класі і що завгодно розповісти.	або	Коли потрібно що-небудь розповісти всьому класу, ти боїшся, бентежишся.
40. Сподобалося б тобі залишатися вдома з малими дітьми.	або	Тобі не сподобалося б залишатися вдома з малими дітьми.
41. Буває так, що тобі сумно і самотньо.	або	Не буває так, щоб тобі було самотньо і сумно.
42. Уроки вдома ти робиш в різний час дня, коли як.	або	Уроки вдома ти завжди робиш строго в певний час дня.
43. Тобі добре живеться.	або	Тобі живеться зовсім не добре.
44. З великим задоволенням ти відправився б за місто помилуватися красивою природою.	або	З великим задоволенням ти відправився б на виставку сучасних машин.
45. Якщо тобі роблять зауваження, лають, то ти зберігаєш спокій і гарний настрій.	або	Якщо тебе лають, роблять зауваження, то ти сильно засмучуєшся.
46. Швидше тобі сподобалося б працювати на кондитерській фабриці.	або	Швидше тобі сподобалося б працювати вчителем.
47. Коли хлопці в класі шумлять, то ти завжди сидиш тихо.	або	Коли хлопці в класі шумлять, то ти шумиш разом з ними.
48. Якщо тебе штовхають в автобусі, то ти не	або	Якщо тебе штовхають в автобусі, то це тебе

реагуєш на це і вважаєш, що нічого серйозного не відбулося.		сердитий і дратує.
49. Тобі траплялося робити щось таке, чого не було б робити.	або	Тобі не траплялося робити таке, що не слід було б робити.
50. Ти віддаєш перевагу друзів, які люблять балуватися, бігати, пустувати.	або	Ти віддаєш перевагу друзям, яким подобаються більш серйозні справи.
51. Ти відчуваєш занепокоєння, роздратування, коли доводиться сидіти тихо і чекати, поки щось почнеться.	або	Тобі не доставляє особливого занепокоєння довге очікування чого-небудь.
52. Охочіше ти зараз ходив би до школи.	або	Охочіше ти зараз поїхав би подорожувати в автомобілі.
53. Буває іноді, що ти злишся на всіх.	або	Ти завжди всім задоволений.
54. Який учитель тобі подобається більше: м'який і поблажливий.	або	Тобі більше подобається строгий учитель.
55. В домі ти їси все, що пропонують.	або	В домі ти протестуєш, коли тебе годують тим, що тобі не хочеться.

Частина 2

1. Майже всі до тебе добре ставляться.	або	До тебе добре ставляться тільки деякі люди.
2. Коли ти вранці прокидаєшся, то часто буваєш сонним і млявим.	або	Коли ти прокидаєшся вранці, то буваєш бадьорим і тобі відразу хочеться веселитися.
3. Ти звичайно закінчуєш свою роботу швидше інших.	або	Ти звичайно виконуєш свою роботу довше, ніж інші.
4. Ти іноді буваєш не впевнений у собі.	або	Ти завжди впевнений у собі.
5. Ти завжди радієш, коли бачиш своїх шкільних друзів.	або	Іноді тобі не хочеться нікого бачити.
6. Чи говорить тобі мама, що ти все робиш занадто повільно.	або	Мама тобі каже, що ти все робиш швидко.
7. Іншим дітям завжди подобається те, що ти пропонуєш.	або	Іншим дітям не завжди подобається те, що ти пропонуєш.
8. У школі ти все виконуєш точно так, як вимагають.	або	У школі твої однокласники виконують вимоги краще, ніж ти.
9. Ти думаєш, що інші діти намагаються тебе перехитрити.	або	Ти думаєш, що інші діти ставляться до тебе по-дружньому.
10. Ти завжди робиш все добре.	або	Бувають дні, коли у тебе нічого не виходить.
11. Ти під час уроку сидиш спокійно.	або	Ти під час уроку любиш покрутитися.
12. Ти іноді заперечуєш своїй мамі.	або	Ти не заперечуєш своїй мамі, побоюючись її.
13. Тобі більше подобається кататися на лижах в парку, в лісі.	або	Тобі більше подобається кататися на лижах з високих гір.
14. Ти вважаєш, що завжди ввічливий.	або	Ти вважаєш, що іноді буваєш неввічливим.
15. Кажуть, що з тобою важко домовитися про що-небудь, ти любиш наполягати на своєму.	або	З тобою легко домовитися, ти любиш погоджуватися.
16. Чи обмінювався ти з ким-небудь з хлопців своїми речами (олівцем, лінійкою, ручкою).	або	Ти ніколи не обмінювався з друзями своїми речами.
17. Чи хочеться тобі бути іноді неслухняним.	або	У тебе ніколи не виникає бажання бути неслухняним.
18. Твоя мама робить все краще, ніж ти.	або	Часто ти робиш різні речі краще, ніж мама.
19. Якби ти був дикою твариною, то сподобалося б тобі стати швидкісним конем.	або	Якби ти став дикою твариною, то швидше за все був би левом.
20. Коли тобі повідомляють приємну новину, ти радієш, але при цьому ведеш себе спокійно.	або	Коли тобі повідомляють приємну новину, тобі від радості хочеться кричати і стрибати.
21. Якщо хтось до тебе ставиться не дуже добре, то ти прощаєш йому це.	або	Якщо до тебе хтось недобре відноситься, то ти так само ставишся до нього.
22. Тобі більше сподобалося б в басейні плавати.	або	Тобі більше сподобалося б в басейні пірнати.
23. Учитель іноді говорить, що ти недостатньо	або	Учитель каже, що ти досить уважний і не

уважний і допускаєш багато помилок в зошиті.		допускаєш помилок в своєму зошиті.
24. У суперечках ти у що б то не стало прагнеш довести свою правоту.	або	У суперечках ти намагаєшся зрозуміти свого співрозмовника і готовий йому поступитися, якщо він правий і навіть якщо не правий.
25. Ти краще послухав би історію про війну.	або	Ти краще послухав би історію про життя тварин.
26. Ти завжди допомагаєш новим учням, які прийшли до вас у клас.	або	Ти рідко допомагаєш новим учням, зазвичай це роблять інші.
27. Ти довго пам'ятаєш про свої неприємності.	або	Ти швидко забуваєш про свої неприємності.
28. У грі ти з великим задоволенням би зображував пілота надзвукового літака.	або	У грі ти з великим задоволенням зображував би відомого письменника.
29. Якщо мама тебе насварила, ти стаєш сумним.	або	Якщо мама тебе насварила, то настрої у тебе майже ніколи не псується.
30. Ти завжди збираєш свій портфель з вечора.	або	Буває так, що ти збираєш свій портфель тільки вранці, перед самим виходом до школи.
31. Тебе вчитель часто хвалить.	або	Учитель тебе рідко хвалить.
32. Чи можеш ти взяти в руки павука?	або	Ти не в змозі взяти павука в руки.
33. Ти часто ображаєшся.	або	Ти рідко ображаєшся.
34. Коли батьки говорять, що тобі пора спати, ти відразу ж йдеш спати.	або	Коли батьки говорять, що тобі пора спати, ти не хочеш цього робити і продовжуєш грати.
35. Ти соромишся, коли тобі доводиться розмовляти з незнайомою людиною.	або	Ти зовсім не бентежишся, коли доводиться розмовляти з незнайомою людиною.
36. Ти швидше б став художником.	або	Ти швидше б став мисливцем.
37. У тебе все вдало виходить.	або	У тебе бувають невдачі.
38. Якщо ти не зрозумів умову задачі, то завжди звертаєшся до товариша за роз'ясненням.	або	Якщо ти не зрозумів умову задачі, то звертаєшся до вчителя.
39. Чи можеш ти розповісти смішну історію так, щоб всі сміялися.	або	Ти не можеш розповісти історію так, щоб всі сміялися.
40. Після уроку тобі хочеться деякий час побути біля вчителя.	або	Після уроку тобі хочеться відразу ж іти гуляти в коридор.
41. Іноді ти сидиш без діла і тому відчуваєш себе погано.	або	Такого з тобою майже ніколи не буває.
42. По дорозі зі школи ти зупиняєшся пограти.	або	Після школи ти відразу ж йдеш додому.
43. Твої батьки завжди вислуховують тебе.	або	Твої батьки майже ніколи тебе не вислуховують.
44. Тобі сумно, коли ти не можеш вийти з дому.	або	Тобі байдуже, коли ти не в змозі вийти з дому.
45. У тебе мало різного роду труднощів.	або	У тебе багато різного роду труднощів.
46. У вільний час ти краще сходить би в кіно.	або	У вільний час ти краще садив би дерева у дворі.
47. Ти більш охоче розповіси мамі про свої шкільні справи.	або	Ти більш охоче розповіси про екскурсію, прогулянку.
48. Якщо друзі беруть твої речі без попиту, то ти вважаєш, що в цьому немає нічого особливого.	або	Якщо друзі беруть твої речі без попиту, то ти сердишся на них.
49. Ти звичайно здригаєшся при несподіваному звуці.	або	Ти спокійно озиряєшся і намагаєшся встановити, що сталося.
50. Тобі більше подобається, коли ви з хлопцями розповідаєте щось один одному.	або	Тобі більше подобається грати зі своїми друзями.
51. Чи підвищуєш ти голос в розмові, коли сильно хвилюєшся?	або	Ти ніколи не підвищуєш голос під час розмови і говориш спокійно.
52. Охочіше ти пішов би на урок.	або	Охочіше ти подивився б матч з футболу.
53. Якщо ти слухаєш радіо або дивишся телевізор, то тобі заважають сторонні розмови.	або	Якщо ти слухаєш радіо або дивишся телевізор, то тобі не заважають сторонні розмови.
54. Тобі буває важко в школі.	або	Тобі не буває в школі важко.
55. Якщо тебе вдома чимось розлютили, то ти не	або	Якщо тебе вдома чимось розлютили, то,

звертаєш уваги і спокійно виходиш з кімнати.		виходячи з кімнати, ти можеш грюкнути дверима.
--	--	--

Текст особистісного опитувальника Кеттела для дівчаток

Частина 1

1. Ти швидко справляєшся зі своїми домашніми завданнями.	або	Ти довго виконуєш свої домашні завдання.
2. Якщо над тобою пожартували, ти трохи сердишся.	або	Якщо над тобою пожартували, ти сприймаєш це з гумором, і разом з усіма смієшся.
3. Ти впевнена, що майже все можеш робити так, як треба.	або	Ти переконана, що можеш впоратися тільки з деякими завданнями.
4. Ти часто здійснюєш помилки.	або	Ти майже не робиш помилок.
5. У тебе багато друзів.	або	У тебе мало друзів.
6. Інші дівчатка вміють робити більше, ніж ти.	або	Інші дівчатка вміють робити те ж саме, що й ти.
7. Ти завжди добре запам'ятовуєш імена людей.	або	Трапляється, що ти погано запам'ятовуєш імена людей.
8. Ти багато читаєш.	або	Більшість дівчат читають більше, ніж ти.
9. Коли вчитель вибирає іншу дівчинку для виконання роботи, яку ти хотіла б зробити сама, то тобі стає прикро.	або	Коли вчитель вибирає для виконання роботи, яку ти хотіла б зробити сама, іншу дівчинку, то ти швидко забуваєш про це і не ображаєшся.
10. Ти вважаєш, що твої пропозиції, ідеї, вигадки завжди хороші й правильні.	або	Ти вважаєш, що твої ідеї, пропозиції та вигадки не завжди правильні.
11. Ти зазвичай мовчазна.	або	Ти зазвичай балакуча.
12. Якщо мама на тебе сердиться, то вона не права.	або	Якщо мама на тебе сердиться, то у тебе виникає відчуття, що ти щось зробила неправильно.
13. Тобі сподобалося б більше займатися з книгами в бібліотеці.	або	Тобі більше сподобалося б бути капітаном дальнього плавання.
14. Ти можеш ввечері досить довго сидіти спокійно.	або	Ти не можеш увечері довго сидіти спокійно і починаєш соватися.
15. Якщо дівчинки розмовляють про якесь місце, яке ти добре знаєш, то ти теж включаєшся в розмову, перебиваючи їх.	або	Якщо дівчинки розмовляють про якесь знайоме тобі місце, то ти їх не перебиваєш і чекаєш, коли вони закінчать говорити.
16. Ти змогла б стати космонавткою.	або	Ти не змогла б стати космонавткою.
17. Твоя мама говорить, що ти занадто неспокійна і непосидюча.	або	Твоя мама говорить, що ти тиха і спокійна.
18. Ти більш охоче слухаєш, як розповідають інші.	або	Тобі більше подобається розповідати самій.
19. У вільний час ти краще почитала б книгу.	або	У вільний час ти краще б пограла в м'яч.
20. Ти завжди обережна у своїх рухах.	або	Буває так, що, бігаючи, ти зачіпаєш речі і інших людей.
21. Ти турбуєшся, що тебе можуть за щось покарати.	або	Тебе ніколи не хвилює те, що тебе за щось можуть покарати.
22. Коли ти виростеш, то тобі більше сподобалося б будувати будинки.	або	Коли ти виростеш, то тобі більше хотілося б стати пілотом або стюардесою.
23. Учитель часто робить тобі зауваження на уроках.	або	Учитель рідко робить тобі зауваження на уроках.
24. Коли твої друзі про щось сперечаються, то ти зазвичай втручаєшся в їх суперечку.	або	Коли твої друзі про щось сперечаються, то ти зазвичай мовчиш.
25. Ти можеш займатися, коли інші в класі розмовляють, сміються.	або	Ти не можеш займатися, коли інші в класі сміються або розмовляють.
26. Ти любиш слухати «Новини» по телевізору.	або	Коли починають передавати «Новини», ти не дивишся телевізор і віддаєш перевагу займатися чимось іншим.
27. Тебе ображають дорослі.	або	Дорослі тебе добре розуміють.
28. Ти спокійно переходиш вулицю там, де	або	Ти трохи боїшся переходити вулицю там, де

великий рух транспорту.		великий рух транспорту.
29. З тобою нерідко трапляються великі неприємності.	або	З тобою рідко трапляються великі неприємності.
30. Якщо ти знаєш відповідь, то відразу ж піднімаєш руку.	або	Якщо ти знаєш відповідь, то піднімеш руку і відповідаєш тільки тоді, коли тебе викличуть.
31. Коли в клас приходить новенька, то ти з нею знайомишся так само швидко, як і інші дівчата.	або	Коли в клас приходить новенька, то ти не поспішаєш знайомитися з нею і робиш це однією з останніх.
32. Охочише ти стала б водієм якого-небудь транспорту (автобуса, тролейбуса, таксі).	або	Охочише ти стала б лікарем.
33. Ти часто засмучуєшся, коли щось не виходить.	або	Ти рідко засмучуєшся, коли у тебе щось не виходить.
34. Коли хтось із дітей просить допомоги на контрольній роботі, то ти кажеш, щоб він робив все сам.	або	Коли хтось із товаришів просить йому допомоги під час контрольної, то ти допомагаєш, якщо не бачить учитель.
35. Дорослі не звертають на тебе увагу і розмовляють в твоїй присутності.	або	Дорослі в твоїй присутності звертають на тебе увагу і починають розмовляти з тобою.
36. Якщо ти чуєш сумну історію, то сльози навертаються на твої очі.	або	Якщо ти чуєш якусь сумну історію, то це ніяк не зачіпає тебе.
37. Більшість твоїх планів тобі вдається здійснити.	або	Більшу частину твоїх планів тобі не вдається здійснити так, як це було задумано.
38. Коли мама кличе тебе додому з вулиці, ти йдеш не відразу, але продовжуєш деякий час ще грати.	або	Коли мама кличе з вулиці додому, ти йдеш відразу ж.
39. Чи можеш ти, не соромлячись, встати в класі і перед усіма розповісти якусь історію.	або	Коли потрібно встати перед усім класом і щонебудь розповісти, то ти завжди боїшся і бентежишся.
40. Тобі подобається залишатися з маленькими дітьми.	або	Тобі не подобається залишатися з маленькими дітьми.
41. Буває так, що тобі самотньо і сумно.	або	Не буває так, щоб тобі було сумно і самотньо.
42. Уроки вдома ти робиш завжди в різний час дня.	або	Уроки вдома ти завжди робиш в один і той же час.
43. Тобі добре живеться.	або	Тобі погано живеться.
44. З великим задоволенням ти вирушила б за місто помилуватися красивою природою.	або	З великим задоволенням ти вирушила б на виставку нових товарів.
45. Якщо тобі роблять зауваження, лають, то ти не засмучуєшся, зберігаєш спокій і гарний настрій.	або	Якщо тобі роблять зауваження, лають, то ти сильно засмучуєшся.
46. Швидше тобі сподобалося б працювати на кондитерській фабриці.	або	Тобі швидше сподобалося б бути вчителькою.
47. Коли дівчата в класі шумлять, то ти сидиш тихо.	або	Коли дівчата в класі шумлять, то ти шумиш разом з ними.
48. Якщо тебе штовхають в автобусі, то ти не звертаєш на це увагу і вважаєш, що нічого особливого не сталося.	або	Коли тебе штовхають в автобусі, то ти злишся.
49. Тобі траплялося робити щось таке, чого не було б робити.	або	Тобі не траплялося робити такого, що не слід було б робити.
50. Ти віддаєш перевагу друзям, які люблять побалуватися, побігати, побешкетувати.	або	Ти віддаєш перевагу друзям, які поведуться серйозно.
51. Ти відчуваєш стан занепокоєння, роздратування, коли доводиться тихо чекати, поки щось почнеться.	або	Довге очікування чогось не приносить тобі ніякого занепокоєння.
52. Ти зараз охочише б ходила до школи.	або	Ти зараз охочише б поїхала подорожувати на автомобілі.
53. Буває, що ти злишся на всіх.	або	Ти завжди і всім задоволена.
54. Тобі б більше сподобався м'який.	або	Тобі більше б сподобався, строгий вчитель.

поблажливий учитель.		
55. В дома ти їси все, що тобі пропонують.	або	В дома ти їси тільки те, що тобі хочеться, і протестуєш, коли дають їжу, яку ти не любиш.

Частина 2

1. До тебе майже всі добре ставляться.	або	До тебе добре ставляться тільки деякі люди.
2. Коли ти вранці прокидаєшся, то відчуваєш себе сонною і млявою.	або	Коли ти вранці прокидаєшся, то відчуваєш себе бадьорою і веселою.
3. Ти звичайно закінчуєш свою роботу швидше, ніж інші.	або	Ти звичайно закінчуєш свою роботу після того, як інші її виконають.
4. Ти іноді буваєш невпевненою в собі.	або	Ти завжди впевнена в собі.
5. Ти завжди радієш, коли бачиш своїх шкільних друзів.	або	Іноді тобі не хочеться нікого бачити.
6. Тобі мама каже, що ти занадто повільна.	або	Тобі мама каже, що ти все робиш швидко.
7. Іншим дітям подобається те, що ти пропонуєш.	або	Іншим дітям не завжди подобається те, що ти пропонуєш.
8. У школі ти виконуєш все точно так, як вимагають.	або	У школі багато твої однокласники краще виконують вимоги, ніж ти.
9. Ти думаєш, що всі діти намагаються тебе перехитрити.	або	Ти думаєш, що всі діти не намагаються це робити і ставляться до тебе по-дружньому.
10. Ти завжди все робиш добре.	або	Бувають дні, коли у тебе нічого не виходить.
11. Під час уроку ти сидиш спокійно.	або	Під час уроку ти любиш покрутитися.
12. Ти іноді заперечуєш своїй мамі.	або	Ти завжди погоджуєшся зі своєю мамою, побоюючись її.
13. Тобі більше подобається кататися на лижах в парку, в лісі.	або	Тобі більше подобається кататися на лижах з гір.
14. Ти вважаєш, що ти завжди ввічлива.	або	Ти вважаєш, що іноді буваєш недостатньо ввічливою.
15. Кажуть, що з тобою важко домовитися, ти любиш наполягати на своєму.	або	Кажуть, що з тобою легко мати справу, ти поступаєшся, йдеш назустріч іншим.
16. Ти обмінювалася з ким-небудь з дівчат своїми речами.	або	Ти цього ніколи не робила.
17. Тобі хочеться іноді бути неслухняною.	або	У тебе ніколи не виникає бажання бути неслухняною.
18. Твоя мама все робить краще, ніж ти.	або	Часто твої пропозиції бувають краще, ніж мамині.
19. Якби ти була дикою твариною, то швидше захотіла б стати швидкісним конем.	або	Якби ти була дикою твариною, то швидше захотіла б стати тигрицею.
20. Коли тобі повідомляють приємну новину, ти спокійно радієш.	або	Коли тобі повідомляють приємну новину, тобі хочеться стрибати від радості.
21. Якщо хтось до тебе ставиться не дуже добре, то ти не ображаєшся і прощаєш йому це.	або	Якщо хтось ставиться до тебе недобре, то ти так само ставишся до нього.
22. Тобі більше сподобалося б в басейні плавати.	або	Тобі більше сподобалося б в басейні пірнати з вишки.
23. Учитель каже, що ти недостатньо уважна і допускаєш багато помилок в зошиті.	або	Учитель каже, що ти завжди достатньо уважна і не допускаєш помилок в зошиті.
24. У суперечках ти у що б то не стало прагнеш довести іншим свою правоту.	або	У суперечках ти не прагнеш доводити свою правоту і спокійно поступаєшся іншим.
25. Ти краще послухала б яку-небудь історію про війну.	або	Ти краще послухала б історію з життя тварин.
26. Ти завжди допомагаєш новим учням, які прийшли до вас у клас.	або	Зазвичай новим учням у вашому класі допомагають інші, а не ти.
27. Про свої неприємності ти довго не можеш забути.	або	Ти швидко забуваєш про свої неприємності.
28. Тобі більше сподобалося б шити вбрання.	або	Тобі більше сподобалося б бути балериною.

29. Якщо мама тебе насварила, ти стаєш сумною.	або	Якщо мама тебе насварила, то у тебе майже ніколи не псується настрій.
30. Ти завжди збираєш свій портфель з вечора.	або	Буває так, що ти збираєш свій портфель тільки вранці, перед самим відходом до школи.
31. Тебе вчитель часто хвалить.	або	Учитель тебе хвалить дуже рідко.
32. Ти спокійно можеш доторкнутися до павука.	або	Павук тобі дуже неприємний, і ти не в змозі до нього доторкнутися.
33. Ти часто ображаєшся.	або	Трапляється дуже рідко, щоб ти на кого-небудь ображалася.
34. Коли батьки говорять, що тобі пора спати, ти відразу ж йдеш в ліжко.	або	Коли батьки говорять, що тобі пора спати, ти йдеш в ліжко не відразу і продовжуєш грати.
35. Ти завжди бентежишся, коли доводиться розмовляти з незнайомими людьми.	або	Ти майже ніколи не бентежишся, коли тобі доводиться розмовляти з незнайомими людьми.
36. Ти швидше воліла б стати художником.	або	Ти швидше воліла б бути хорошим перукарем.
37. У тебе все вдало виходить.	або	У тебе бувають невдачі.
38. Якщо ти не зрозуміла умову завдання, ти звертаєшся за роз'ясненням до кого-небудь із дівчат.	або	Якщо ти не зрозуміла умову задачі, то ти звертаєшся за роз'ясненням до вчителя.
39. Ти можеш розповідати смішні історії так, щоб всі сміялися.	або	Ти не можеш розповідати смішні історії так, щоб всі сміялися.
40. Після уроку тобі завжди хочеться деякий час побувати біля вчителя.	або	Після уроку тобі завжди хочеться швидше вийти з класу і погуляти в коридорі.
41. Іноді ти сидиш без діла і відчуваєш себе погано.	або	Такого з тобою ніколи не буває.
42. По дорозі зі школи додому ти зупиняєшся пограти.	або	По дорозі зі школи ти не зупиняєшся пограти і відразу йдеш додому.
43. Твої батьки завжди вислуховують тебе.	або	Твої батьки часто сильно зайняті і не вислуховують тебе.
44. Коли ти не можеш вийти з дому, то тобі буває від цього сумно.	або	Коли ти не можеш вийти з дому, то це тебе не засмучує.
45. У тебе мало труднощів у житті.	або	У тебе багато труднощів у житті.
46. У вільний час ти краще пішла б у кіно.	або	У вільний час ти краще пішла б садити квіти і дерева у дворі.
47. Ти більш охоче розповіси мамі про свої шкільні справах.	або	Ти більш охоче розповіси мамі про прогулянки, екскурсії.
48. Якщо друзі беруть твої речі без дозволу, то ти вважаєш, що в цьому немає нічого особливого.	або	Якщо друзі беруть твої речі без дозволу, то ти сердишся на них за це.
49. Ти звичайно здригаєшся при несподіваному звуці.	або	Ти просто озираєшся при несподіваному звуці.
50. Тобі більше подобається, коли ви з дівчатками розповідаєте щось один одному.	або	Тобі більше подобається грати з дівчатками в щось.
51. Ти підвищуєш голос в розмові, коли схвилювана.	або	Ти завжди розмовляєш спокійно.
52. Ти більш охоче пішла б на урок.	або	Ти більш охоче подивилася б виступ фігуристів.
53. Якщо ти слухаєш радіо або дивишся телевізор, то тобі заважають сторонні розмови.	або	Якщо ти слухаєш радіо або дивишся телевізор, то ти не помічаєш сторонніх розмов.
54. Тобі буває в школі важко.	або	Тобі в школі завжди легко.
55. Якщо тебе вдома чимось розлютили, то ти спокійно виходиш з кімнати.	або	Якщо тебе вдома чимось розлютили, то виходячи з кімнати, ти можеш грюкнути дверима.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ПОЗААУДИТОРНОГО ВИКОНАННЯ
ПРАКТИЧНІ ПИСЬМОВІ ЗАВДАННЯ

1. Проведіть аналіз тесту «Шістнадцять особистісних факторів» за поданою нижче схемою:
2. Проведіть самостійно тест Шістнадцять особистісних факторів Кеттела, проаналізуйте, напишіть висновок та представте їх для обговорення.

Література

- В.М. Блейхер, Л.Ф. Бурлачук Л. Ф. (1978) Психологічна діагностика інтелекту і особистості. Київ: Вища школа.
- Гаян І.М. (2011) Психодіагностика: навч. посіб. Київ: Академвидав.
- В. М. Горленко (авт.-упор.), В. Д. Острова, Н. В. Сосновенко, І. І. Ткачук; В. Г. Панок (заг. ред.) (2018) Застосування діагностичних мінімумів в діяльності працівників психологічної служби : метод. рек. Київ : УНМЦ практичної психології і соціальної роботи. 7 -12
- Зливков В.Л., Лукомська С.О., Федан О.В. (2016) Психодіагностика особистості у кризових життєвих ситуаціях. Київ: Педагогічна думка.
- Каменко І.С. (упоряд.) (2001) Методики психологічних досліджень особистості військовослужбовців та військового колективу. Київ: УДЦССМ.
- Корольчук М.С, Осьодло В.І. (2007) Психодіагностика: навч.посіб для студентів вищих навчальних закладів. К.: Ельга, Ніка-Центр.
- Мазяр О.В. (уклад.) (2023) Психодіагностика та скринінг психічного здоров'я з основами психометрики : методичні рекомендації для підготовки до навчальних занять здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки спеціальності 053 Психологія. Житомир : Вид-во ЖДУ.
- Моргун В.Ф., Тітов І.Г. (2009) Основи психологічної діагностики. Навч.посіб. для студ. вищ. навч. закл. Київ: Видавничий Дім «Слово».
- Мушевич М. І. (2006) Клінічна психодіагностика: Методичні рекомендації для студентів ф-ту психол. Луцьк: РВВ «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки.
- Неурова А.Б, Капінус О.С., Грицевич Т.Л. (2016) *Діагностика індивідуально-психологічних властивостей особистості*: навч.-методичний посібник. Львів: НАСВ.
- Стець В.І., Шпак Н.М. (2013) Загальна психологія (лабораторний практикум). Дрогобич: Редакційно-видавничий відділ ДДПУ імені Івана Франка

Семінарсько-практичне заняття №4.

ТЕМА: ПРОЕКТИВНІ МЕТОДИКИ ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБИСТОСТІ: ТЕСТ РОРШАХА. ТЕСТ ТАТ

4 години

Форма поточного контролю: доповідь, усне опитування

Опорні поняття: перцепт-аналіз, кодування, локалізація, детермінанти, зміст, форма, особливі феномени, протокол. ТАТ, протокол, потреби, герой, мотиви, тенденції, тиски, сили, наслідки, стосунки.

Мета: сформувані уявлення про історію створення проєктивних методик, які дозволяють дослідити особистість, а саме тест Роршаха, ТАТ; знання про правила проведення тестувань, вміння здійснювати експериментальне дослідження та опрацювати отримані дані, сформувані професійну відповідальність у майбутніх психологів

Теоретична частина:

Питання для обговорення:

1. Тест Роршаха. Опис методики та техніка дослідження . Кількість відповідей та врахування часу дослідження. Протокол дослідження. Локалізація відповідей. Детермінанти відповідей. Характеристика змісту методики. Особливі феномени.

2. ТАТ: аналіз змісту: Герой. Мотиви тенденції та почуття героїв. Потреби та внутрішні стани. Сили, що діють в оточенні героя. Тиски. Наслідки. Тема. Інтереси та стосунки. Інтерпретація результатів. Симптомологічний та синдромологічний аналіз тесту. Стимулювання проєктивних ситуацій кожною окремою картою. Хід дослідження та підготовка суб'єкта.

Практична частина:

ЛАБОРАТОРНА РОБОТА

Рекомендації до виконання лабораторної роботи:

1. Ознайомитись з теоретичними основами психологічної діагностики особистості зарекомендованими посібниками.

2. Ознайомитись з історією розробки та адаптації запропонованих для лабораторного виконання методик.

3. Сформулювати цілі проведення дослідження за запропонованими методиками

4. Ознайомитись з особливостями проведення дослідження та обробки результатів за представленими методиками.
5. Провести дослідження за наданими методиками.
6. Здійснити аналіз профілю за окремими методиками Роршаха, проєктивною методикою ТАТ використовуючи методичний посібник та поданий список літератури
8. Проаналізувати отримані результати за усіма використаними тестами. Складіть діагностичні висновки
9. Опишіть труднощі виконання тесту.
10. Дати письмову відповідь на питання:
 - Яка основна діагностична мета ТАТ? Чи можна цей тест використовувати в психоневрологічній та соматичній клініці?
11. Лабораторну роботу оформити належним чином

ТЕСТИ ДЛЯ ВИКОНАННЯ НА ЛАБОРАТОРНОМУ ЗАНЯТТІ

МЕТОДИКА „Плями РОРШАХА“

Інструкція. Уважно розгляньте картинку-пляму та подумайте, що ви бачите: хто або що це, де знаходиться, що робить і так далі. Після цього, як ви точно визначитесь з найбільш близькою для себе асоціацією, дайте відповідь на всі 4 питання, які йдуть під картинкою та переходьте до наступного зображення. Всі питання на які немає відповіді, будуть мати відповідь, відмічений першим пунктом в тесті за умовчанням.

Зображення 1

Що ви бачите?

☐	Людські фігури
☐	Представники тваринного світу

☐	<i>Неживі предмети</i>
☐	<i>Інші фантастичні фігури</i>

Те що ви бачите на картинці знаходиться в русі?

☐	<i>Так</i>
☐	<i>Ні</i>

Ваша асоціація стосується:

☐	<i>Усієї картинки</i>
☐	<i>Окремих деталей</i>

Оцініть, наскільки образ, який получився є чітким та яскравим:

☐	<i>Образ нечіткий і неяскравий</i>
☐	<i>чітко простежується в першу чергу форма і в якійсь мірі – колір</i>
☐	<i>Чітко простежується в першу чергу колір, а вже потім форма</i>

Зображення 2

Що ви бачите?

☐	<i>Людські фігури</i>
☐	<i>Представники тваринного світу</i>
☐	<i>Неживі предмети</i>
☐	<i>Інші фантастичні фігури</i>

Те що ви бачите на картинці знаходиться в русі?

☐	<i>Так</i>
☐	<i>Ні</i>

Ваша асоціація стосується:

☐	Усієї картинки
☐	Окремих деталей

Оцініть, наскільки образ, який получився є чітким та яскравим:

☐	Образ нечіткий і неяскравий
☐	чітко простежується в першу чергу форма і в якійсь мірі – колір
☐	Чітко простежується в першу чергу колір, а вже потім форма

Зображення 3

Що ви бачите?

☐	Людські фігури
☐	Представники тваринного світу
☐	Неживі предмети
☐	Інші фантастичні фігури

Те що ви бачите на картинці знаходиться в русі?

☐	Так
☐	Ні

Ваша асоціація стосується:

☐	Усієї картинки
☐	Окремих деталей

Оцініть, наскільки образ, який получився є чітким та яскравим:

☐	Образ нечіткий і неяскравий
☐	Чітко простежується в першу чергу форма і в якійсь мірі – колір
☐	Чітко простежується я в першу чергу колір, а вже потім форма

Зображення 4

Що ви бачите?

☐	Людські фігури
☐	Представники тваринного світу
☐	Неживі предмети
☐	Інші фантастичні фігури

Те що ви бачите на картинці знаходиться в русі?

☐	Так
☐	Ні

Ваша асоціація стосується:

☐	Усієї картинки
☐	Окремих деталей

Оцініть, наскільки образ, який получився є чітким та яскравим:

☐	Образ нечіткий і неяскравий
☐	чітко простежується в першу чергу форма і в якійсь мірі – колір
☐	Чітко простежується в першу чергу колір, а вже потім форма

Зображення 5

Що ви бачите?

☐	Людські фігури
☐	Представники тваринного світу
☐	Неживі предмети
☐	Інші фантастичні фігури

Те що ви бачите на картинці знаходиться в русі?

☐	Так
☐	Ні

Ваша асоціація стосується:

☐	Усієї картинки
☐	Окремих деталей

Оцініть, наскільки образ, який получився є чітким та яскравим:

☐	Образ нечіткий і неяскравий
☐	чітко простежується в першу чергу форма і в якійсь мірі – колір
☐	Чітко простежується в першу чергу колір, а вже потім форма

Зображення 6

Що ви бачите?

☐	Людські фігури
☐	Представники тваринного світу
☐	Неживі предмети
☐	Інші фантастичні фігури

Те що ви бачите на картинці знаходиться в русі?

☐	Так
☐	Ні

Ваша асоціація стосується:

☐	Усієї картинки
☐	Окремих деталей

Оцініть, наскільки образ, який получився є чітким та яскравим:

☐	Образ нечіткий і неяскравий
☐	чітко простежується в першу чергу форма і в якійсь мірі – колір
☐	Чітко простежується в першу чергу колір, а вже потім форма

Зображення 7

Що ви бачите?

☐	Людські фігури
☐	Представники тваринного світу
☐	Неживі предмети
☐	Інші фантастичні фігури

Те що ви бачите на картинці знаходиться в русі?

☐	Так
☐	Ні

Ваша асоціація стосується:

☐	Усієї картинки
☐	Окремих деталей

Оцініть, наскільки образ, який получився є чітким та яскравим:

☐	Образ нечіткий і неяскравий
☐	чітко простежується в першу чергу форма і в якійсь мірі – колір
☐	Чітко простежується в першу чергу колір, а вже потім форма

Зображення 8

Що ви бачите?

☐	Людські фігури
☐	Представники тваринного світу
☐	Неживі предмети
☐	Інші фантастичні фігури

Те що ви бачите на картинці знаходиться в русі?

☐	Так
☐	Ні

Ваша асоціація стосується:

☐	Усієї картинки
☐	Окремих деталей

Оцініть, наскільки образ, який получився є чітким та яскравим:

☐	Образ нечіткий і неяскравий
☐	чітко простежується в першу чергу форма і в якійсь мірі – колір
☐	Чітко простежується в першу чергу колір, а вже потім форма

Зображення 9

Що ви бачите?

☐	Людські фігури
☐	Представники тваринного світу
☐	Неживі предмети
☐	Інші фантастичні фігури

Те що ви бачите на картинці знаходиться в русі?

☐	Так
☐	Ні

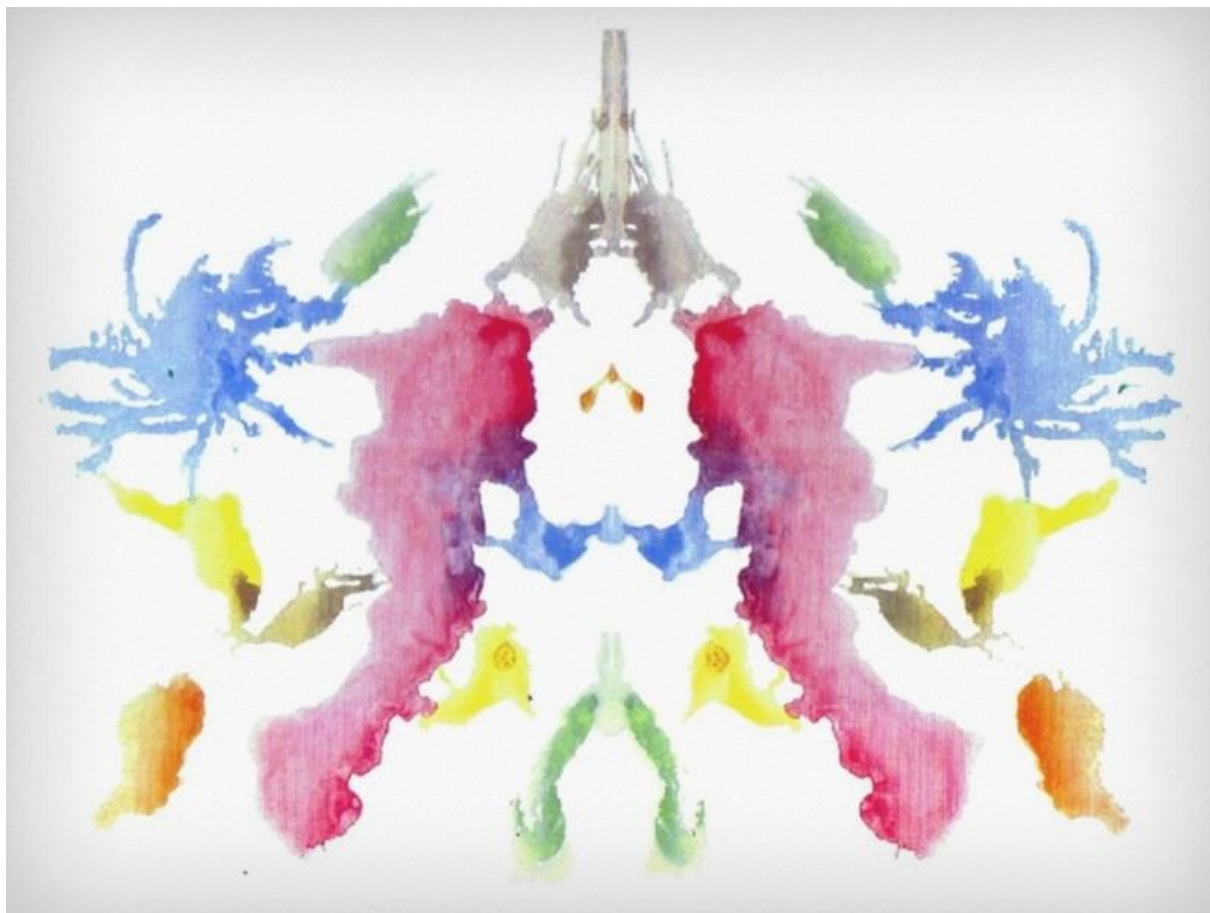
Ваша асоціація стосується:

☐	Усієї картинки
☐	Окремих деталей

Оцініть, наскільки образ, який получився є чітким та яскравим:

☐	Образ нечіткий і неяскравий
☐	чітко простежується в першу чергу форма і в якійсь мірі – колір
☐	Чітко простежується в першу чергу колір, а вже потім форма

Зображення 10

Що ви бачите?

☐	Людські фігури
☐	Представники тваринного світу
☐	Неживі предмети
☐	Інші фантастичні фігури

Те що ви бачите на картинці знаходиться в русі?

☐	Так
☐	Ні

Ваша асоціація стосується:

☐	Усієї картинки
☐	Окремих деталей

Оцініть, наскільки образ, який получився є чітким та яскравим:

☐	Образ нечіткий і неяскравий
☐	чітко простежується в першу чергу форма і в якійсь мірі – колір
☐	Чітко простежується в першу чергу колір, а вже потім форма

Ключ до тесту Роршаха.

В якості об'єктивної основи для виявлення конкретних особистих якостей Роршах використовує сферу перцепції. На матеріалі індивідуальної побудови образу він розробив свою систему діагностики особистості. Дослідник вважає, що за індивідуальними особливостями конструювання уявлень знаходяться окремі особисті якості в властивості. На його думку, відомості про окремі властивості дає і вибірковість у сприйнятті, та спосіб її наступної інтеграції обраних елементів в той чи інший образ, і зміст самого образу.

Таким чином, досліджуваний має побачити в кожній невизначеній плямі (або групі плям) будь-який певний предмет, образ або картину, які в подальшому розглядаються як проекції окремих властивостей його особистості.

Передбачається, що у створенні такого образу або розгорнутої картини приймає участь ряд психічних актів і тих психічних особливостей людини, які несуть на собі найбільш яскраву печать індивідуальності. В першу чергу це вибірковість сприймання, особливості перебігу асоціативних процесів і особливості установки. З моменту демонстрації плями і до створення образу виникає пов'язана низка процесів. Перш за все сама невизначеність плями дає поштовх до асоціацій, які тільки частково усвідомлюються. Смутні асоціації, які виникли, об'єднуються в складні образи. Нарешті, визначний образ дає новий напрям асоціаціям, у результаті чого створюються закінчені, логічні обґрунтовані картини.

Це основна схема тесту Роршаха, яка відрізняє його від інших проєктивних тестів за системою і в структурі у проєкції. За характером же проєкції, за її типом тест Роршаха вважається самим чистим тестом, незалежним від зовнішніх явищ. Пропонується, що невизначеність і безформність плям (неконструйований подразник) виключають надмірну зовнішню об'єктивну спрямованість асоціацій, які приводять до створення образу - картини. Тому особливості проєкцій за тестом Роршаха відносяться виключно за рахунок суб'єктивних чинників.

Кожна відповідь формалізується за допомогою спеціально розробленої системи символів по таких п'яти рахунковим категоріям за Блейхером В та Бурлачуком Л. (1978):

1. *Локалізаційна особливість інтерпретації* (вибір для відповіді всього зображення або його окремих деталей, глобальність відповіді, яка охоплює усе зображення або відноситься до якоїсь деталі);
2. *Детермінанти або характеристика якості відповіді* (для формування відповіді можуть бути використані форма зображення, колір, форма спільно з кольором та інше);
3. *Рівень або знак форми* (оцінка того, наскільки адекватно форма зображення відтворена у відповіді, при цьому як критерій використовуються інтерпретації, одержувані найбільш часто);
4. *Урахування змісту інтерпретації, зміст* (відповідь може стосуватися людей, інших тварин, неживих предметів та інше);
5. *додаткові фактори - оригінальність-популярність* (оригінальними вважаються дуже рідкісні відповіді, а популярними ті, які зустрічаються не менш ніж у 30% обстежуваних).

Зміст відповідей позначається такими символами:

- N — людські фігури, цілі або майже цілі
- (N) — людські фігури, позбавлені реальності, тобто представлені як малюнки, карикатури, скульптури, або як міфологічні істоти (чудовиська, відьми)
- (Nd) — частини людських фігур
- A — фігура іншої тварини, ціла або майже ціла
- (A) — міфологічна тварина, чудовисько, карикатура, малюнок тварини
- Ad — частини тварини, зазвичай голова чи лапи
- At — внутрішні органи людини (серце, печінка та інше)
- Sex — посилання на статеві органи чи на сексуальну діяльність або вказівки на таз або нижню частину тіла
- Obj — предмети, зроблені людьми
- Aobj — предмети, створені з тваринного матеріалу (шкура, хутро)
- Aat — внутрішні органи тварин
- Food — їжа, наприклад м'ясо, морозиво, яйця (фрукти і овочі відносяться до рослин)
- N — пейзажі, вид з повітря, захід сонця
- Geo — карти, острови, затоки, річки
- Pl — рослини всіх видів, включаючи квіти, дерева, плоди, овочі і частини рослин
- Arch — архітектурні споруди: будинки, мости, церкви та інше.
- Art — дитячий малюнок, акварель, де намальоване не має специфічного змісту; малюнок пейзажу буде N та інше.
- Abs — абстрактні концепції: «влада», «сила», «любов» та ін.
- BL — кров
- Fi — вогонь
- Cl — хмари.

Рідкісні види змісту позначаються цілими словами: Smoke, Mask, Emblem та інше.

Приклад формату запису відповідей при тесті:

- Картка II, Верхня червона область - «Гвинтові сходи» (вказує на відтінки): D FK Arch 1.5
- Картка VII, «Різьблені бюсти жінок з пір'ям на голові, спрямовані вперед»: W Fc - M (Nd) 3.0
- Картка VII, Ліва середня область — «Придворний клоун. Він говорить щось смішне і зле»: D Fc

Nd 3.0

Матеріал, який отриманий за тестом Роршаха, оцінюються послідовно двома типами оцінок (характеристик): оцінкою формальної і оцінкою за змістом. Формальні оцінки засновані на аналізі особливостей організації сприймання, оцінки за змістом - на аналізі матеріалу конкретних асоціацій.

Принцип розділних оцінок відіграє істотну роль при діагностиці особистості, оскільки за кожною із них стоїть різний механізм, який формує відповідь. Тому одна й та сама відповідь має бути послідовно оцінена і з формальної, і з змістовної сторони.

За формальними оцінками відповіді відображають одну з таких особливостей організації сприйняття:

а) особливості оперування і орієнтування в просторі (в одному випадку для побудови образу береться вся пляма вцілому, в іншому - тільки її частина);

б) вибірковість реакцій (наприклад, виключно сильна реакція на колір чи переважно на колір);

в) почерговість реакції (наприклад, реакція, складається з ряду категорій, завжди починається з форми);

г) статичність чи динамічність чи нерухомість, чи в картинах проглядається рух.

Оцінки за змістом входять в одну з чотирьох категорій - люди, тварини, предмети і фантастичні образи - і свідчать про ті особливості асоціативного процесу, в результаті прояв яких на основі дій превалюючих уявлень і понять складається один з типових образів.

Окремі зв'язки між категоріями відповідей і їх діагностичними значеннями (за формальними оцінками і оцінками за змістом) зведені в наведені нижче таблиці.

Пояснення до шифровки відповідей при дослідженні за методикою по тесту Роршаха (типи відповідей).

Формальні характеристики:

Ц (цілісність) - так шифруються відповіді, які засновані на сприйманні усієї плями таблиці вцілому, при чіткому обмеженні плями від фону таблиці.

Д (деталь) - відповіді, засновані на сприйманні частини плями без врахування їхніх її частин.

Ф (форма) - чітко виражена форма (опис людей, тварин, рослин та інше.).

Фн - нечітко сприйнята форма.

Фцв (форма-колір) - відповіді, в яких переважає форма і згадується колір.

Цвф (колір-форма) - відповіді, в яких переважає колір, але згадується і форма.

Характеристики за змістом

Ж - категорія "тварини". Сюди вводять згадуються про будь яких представників тваринного світу - ссавців, птахів, риб, земноводних, комах та інших.

Ч - категорія "людські фігури". Згадування про людські істоти у будь якій формі - назва статі (чоловік, жінка, маленька дівчинка, хлопчак), вік (старий, стара, юнак); професія (коваль, балерина); з заміною займенника (хтось зігнувся, тут танцює) або дієприкметником (працюючий, вказуючий, той, хто б'ється); з угрупуванням (бійка, демонстрація, глядацька зала, повна публіка).

П - категорія "предмети". Згадуються предмети будь якого призначення, розміру, властивостей, матеріалу, положення.

Фан - категорія "фантастичні образи" - згадуються досліджуваними фантастичні істоти і так далі (відьма, чаклуни, кентаври, король підземного царства).

Дв - категорія "рух". Включає рух, переміщення пози, іноді ракурс, стан, рідше - мімічні рухи.

Обробка результатів

1. Всі відповіді шифруються (див. шифровку вище і таблицю нижче).
2. Здійснюється підрахунок кількості відповідей різних категорій.
3. Вираховується відсоток відповідей різних категорій із загального числа усіх відповідей.
4. Виявляються поєднання відповідей за формальними оцінками і оцінками за змістом.
5. Визначаються індивідуальні характеристики досліджуваного і кількості відхилень від норми.
6. Складається висновок про особистість досліджуваного.

Інтерпретація тесту Роршаха.

Протокол

назва характеристики категорія)	Формальні характеристики						Характеристики за змістом				
	Ц (ціле)	Д (деталь)	Ф (чітка форма)	Фн (нечітка форма)	Ф - Цв (форма – колір)	Цв - Ф (колір – форма)	Дв (Рух)	Ж (тварини)	Ч (Людина)	П (предмет)	Фан (фантазія)
Кількість відповідей											
Вираженість (в%)											
Показник норми	65-70%	25-30%	75-80%	25%	50%	25%	60%	30-35%	25%	1-2 отв.	3-4 отв.

Діагностичні показники (за формальними оцінками - "значення плями Роршаха")

Ц (ціле) – велика кількість цілісних образів - показник здатностей і прагнень до інтеграції, оглядаючий, охоплюючий тип сприймання, синтетичний спосіб мислення, уміння абстрагуватись.

Д (деталь) - а) велика кількість деталей - показник "дрібності" уваги, її вузькості, розрізненості та нелогічності мислення; б) сприйняття білих проміжків і побудова з них образів - показник негативізму чи оборонної позиції випробуваного.

Ф (форма) – велика кількості відповідей з переважанням вказівки на форми: а) показник переваги (панування) думки над почуттям; б) показник компенсаторних явищ, коли шляхом роздумів, міркувань "гасяться" або намагаються згасити афект чи емоцію. У цьому випадку можна діагностувати приховані страх, тривогу, боязкість (страх) "розпустити" емоції. Дуже високий відсоток відповідей Ф, навпаки, є показником імпульсивності.

Дв (рух) – відповіді з вбачанням руху – показник інтраверсивної тенденції суб'єкта, показник багатства та гнучкості асоціативного процесу. Ознака самостійної асоціативної роботи, часто без зовнішніх імпульсів.

Цв (колір) – відповіді з високим відсотком Цв., є показниками захоплення людини афектом та емоціями. Свідомство переважання афективних процесів над іншими психічними процесами. Ознака "звуженої свідомості", імпульсивності та відсутності контролю.

Джерело: <https://psycabi.net/testy/544-test-rorshakha-metodika-chernilnye-pyatna>

Тематичний аперцептивний тест (дитячий варіант)

Дитячий аперцептивний тест

Тест призначений для діагностики дітей 3-10 років. Час проведення 30-40 хвилин.

ДАТ дозволяє вивчити провідні потреби й мотиви; особливості сприйняття і ставлення дитини до батьків; особливості стосунків дитини в сіблінгах; зміст внутрішньо особистих конфліктів, які виникають у наслідок фрустрацій; особливості захисних механізмів як способів вирішення внутрішніх конфліктів.

Процедура проведення: діагностика проводиться індивідуально як гра. Після встановлення контакту з дитиною, психолог демонструє дитині по одній картині, вказуючи при цьому: «Ми збираємось пограти в цікаву гру. Ти будеш розповідати історії про картинки, які я буду тобі давати. Розкажи, що відбувається, що тварини роблять зараз.» Дитину можна запитати про те, що було в історії до того моменту який демонструється і що трапиться потім.

Обробка і інтерпретація даних:

Картки пронумеровані і впорядковані в певній послідовності з діагностичних міркувань, тому дитині слід показувати їх в зазначеному порядку. Якщо дитина неспокійна чи втомилась, то можна зменшити демонстрацію картинок тільки до тих, які висвітлюють специфічні проблеми. Наприклад, якщо дитина конкурує в сіблінгах, то їй можна продемонструвати картинки 1 і 4.

Всі відповіді дитини записуються детально й дослівно, та аналізуються пізніше. Слід уважно записувати усі коментарі які дає дитина, її дії стосовно розповіді. Після того, як складені всі розповіді, можна повернутись до кожної з них для уточнення окремих моментів: чому саме так було названо певного персонажу, який у нього вік, де саме відбувається подія і так далі.

Увага! Картки варто тримати так, що дитина могла зосередитись тільки на тій, яку в даний момент демонструє психолог.

Аналіз результатів

Аналіз оповідань будується наступним чином:

1. Знаходження “героя”, з яким дитина себе ідентифікує:

Критерії:

- детальний опис думок і почуттів будь якого персонажу.
- збіг з ним за віком, за статтю, за соціальним статусом,
- вживання прямої мови.

2. Визначення найважливіших характеристик “героя” – його почуття, бажання, прагнення (за Г.Мюресем – потреб). З'ясовується “тиск” середовища – сили, яка впливає на “героя” ззовні. Потреби і тиск оцінюється за 5-ти бальною системою залежно від інтенсивності, тривалості, частоти і значення їх в сюжеті оповідання. Сума оцінок за кожною змінною порівнюється зі стандартною для конкретної вікової досліджуваних.

3. Порівняльна оцінка, що виходить від “героя”, і сил, що виходять з середовища. Поєднання цих змінних утворює “тему” або динамічну структуру взаємодії особистості і середовища. Зміст таких тем становить:

- те, що досліджуваний реально здійснює,
- те, до чого він прагне,
- те, що він відчуває в даний момент,
- те, яким йому уявляється майбутнє.

У підсумку психолог отримує відомості про основні прагнення, потреби дитини; впливи, які діють на дитину в конфліктах, що виникають при взаємодії з іншими людьми, і способах їх вирішення та іншу інформацію.

Малюнок 1: відповіді як правило, стосуються їжі, чи достатньо годував кожен з батьків. Тема конкуренції в сіблінгах - зводяться до того, хто отримає більше, хто краще себе поводить та інше. Їжа може виявитися підкріпленням або, навпаки, дитина від неї відмовляється, вважає її небезпечною. Основні проблеми пов'язані із задоволенням або фрустрацією, харчовими проблемами та інше.

Малюнок 2: спостерігаємо за ідентифікацією дитини з фігурою, яка співпрацює з батьком чи матір'ю. Це може виглядати як серйозна боротьба, що супроводжується страхом чи агресією. Більш м'яко ця картина може здаватися грою (в перетягування каната, наприклад). Так сам канат можна розглядати окремо – канат порвався – це є джерелом подальшої небезпеки.

Малюнок 3: у фігурі лева часто дитина вбачає фігуру батька, екіпірованого трубкою і тростиною. Ці предмети можуть також трактуватись як інструмент агресії або може бути використано, щоб зробити батьківську фігуру старою, безпорадною, яку не потрібно буде бояться. Якщо лев сприймається як сильна батьківська фігура, важливо відзначити – м'який він чи сильний і небезпечний. У миші більшість дітей бачать дитину і часто ідентифікують з собою. У цьому випадку, за допомогою хитрості і обставин мишу можна зробити більш сильною. З іншого боку, вона може бути повністю у владі лева. Деякі діти ідентифікуються з левом, даючи підтвердження конфлікту між покорою і автономією.

Малюнок 4: може простежуватись наявність конкуренції в сіблінгах, або занепокоєння через народження малюка в сім'ї. Може простежуватись зв'язок дитини з матір'ю. Часто дитина, якщо вона старша, ідентифікує себе з немовлям в сумці, що вказує на регресивне бажання дитини бути поруч або ближче до матері. Якщо досліджувана дитина молодша, вона може ідентифікувати себе зі старшою і це може вказувати на її бажання бути незалежною і мати владу. Сумка кенгуру може дати харчі або може служити певним захистом, останнє вказує на потребу дитини відчувати безпеку. Це може бути пов'язано з несвідомим страхом в області взаємин батька і матері, сексу, вагітності.

Малюнок 5: Дитина розглядає те, що відбувається між батьками в ліжку. Ці історії добре відображають здогадки, спостереження, збентеження і емоційні переживання у цих дітей. Дві дитини в дитячому ліжечку – дає теми про взаємні маніпуляції і дослідження між дітьми.

Малюнок 6: результати за цим малюнком доповнюють і спів аналізуються з результатами за малюнком 5. В даному малюнку проявляються ревності, прослідковується проблема мастурбації під час перебування в ліжку.

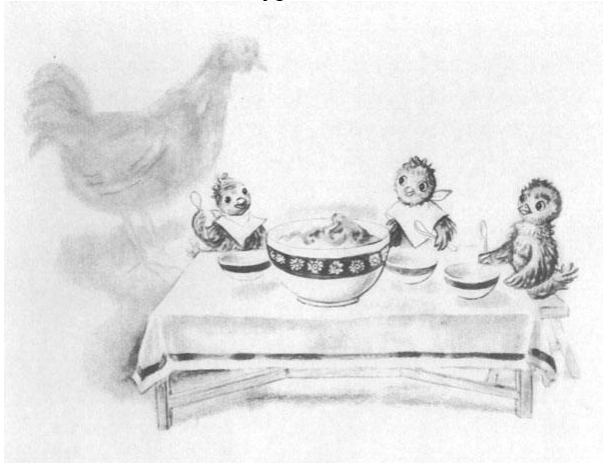
Малюнок 7: Тут демонструються страхи, уникнення агресії і способи боротьби з ними. Часто стає очевидною ступінь напруги дитини. (Це може бути настільки сильним, що веде до відкидання малюнку)

Малюнок 8: цей малюнок дозволяє виявити роль, яку виконує дитина в сімейній системі. Її інтерпретація головної (на передньому плані) мавпи як фігури батька чи матері, стає значущою щодо сприйняття цієї фігури як доброї мавпи, або як такої, що сварить.

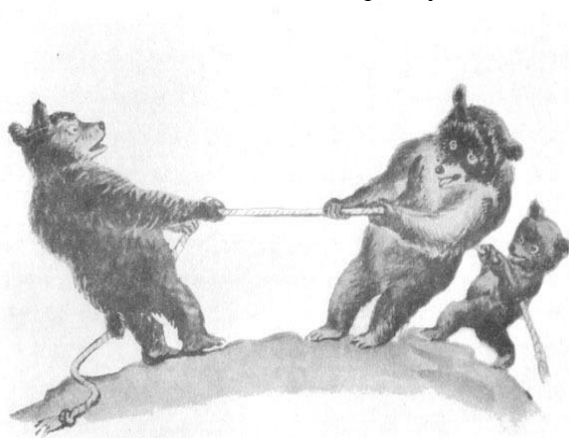
Малюнок 9: Інтерпретація малюнку може показувати страхи дитини: темряви, самотності, страху бути покинутими батьками, на що вказує відповіді дитини на аналіз композиції малюнку.

Малюнок 10: Аналіз стосунків між дитиною і дорослим.

Малюнок 1. «Курча за столом»

Малюнок 2. «Ведмеді перетягують канат»

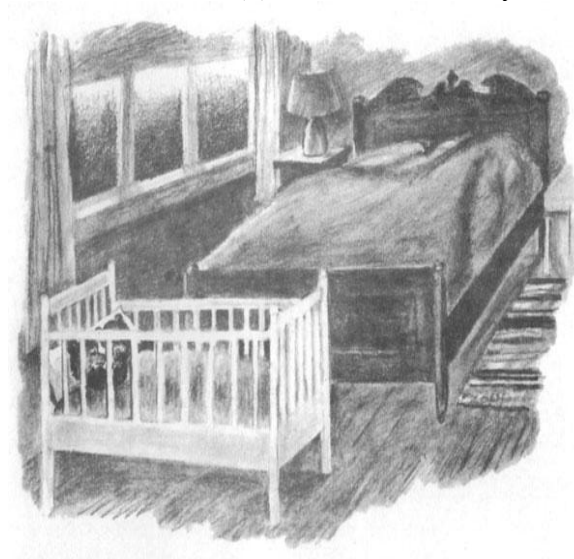
Малюнок 3. «Лев з трубкою»

Малюнок 4. «Кенгуру з кенгурятами»

Малюнок 5. «Два відмежати в ліжку»

Малюнок 6. «Ведмеді в затемненій печері»

Малюнок 7. «Розлючений тигр і мавпа»

Малюнок 8. «Доросла мавпа розмовляє з маленькою мавпочкою»

Малюнок 9. «Зайчєня в темній кімнаті»

Малюнок 10. «Цуцєня в лапах дорослої собаки»

За матеріалами сторінки: <https://surl.lu/pvhkva>

Інтерпретація результатів

1. Головна тема: Перш ніж аналізувати окрему розповідь, нам варто виявити певний загальний знаменник або загальну тенденцію ряду оповідань. Так, наприклад, якщо головний герой у кількох оповіданнях голодний і вдається до крадіжки, щоб насититися, цілком резонно зробити висновок, що ця дитина поглинена думками про те, чого їй не вистачає, – про їжу в буквальному сенсі, або вона відчуває загальну незадоволеність, і ці думки витісняють всі інші. Таким чином, інтерпретація окремої розповіді пов'язана з загальними факторами поведінки. У такій ситуації можна говорити про тему одного або кількох оповідань. Тема може бути, звичайно, більш-менш складною. Ми виявили, що, зокрема, у наймолодших досліджуваних (у віці 3-4 роки) тема зазвичай дуже проста. Наприклад, тема оповідання маленького С. про лева така: “Я не хочу носити ніякого одягу, хочу бути брудним і вести себе як маленька дитина, тому що їй дістається більше любові”. З іншого боку, теми можуть бути більш складними, як, наприклад, у досліджуваного М.: “Я всемогутній і небезпечний, але щоб подобатися іншим і бути в мирі з самим собою я повинен приховувати свої агресивні і властолюбні бажання.” Тема в цьому випадку – просто переформулювання моралі розповіді, яка, однак, може мати більш ніж одну тему; ці теми іноді тісно переплітаються.

2. Головний герой: Всі наші міркування ґрунтуються на основному припущенні про те, що розповідь досліджуваного, по суті, це розповідь про нього самого. Хоча в оповіданні може бути багато дійових осіб, необхідно підкреслити, що мова йде про персонажа, з яким досліджуваний переважно ідентифікує себе як головного героя. В оповіданні може бути більш ніж один герой, і наш досліджуваний може ідентифікувати себе з усіма ними, або спочатку з одним, а потім з іншим героєм.

Дитина може ідентифікувати себе з героєм протилежної статі; такі відхилення важливо фіксувати. Іноді персонаж, з яким ідентифікує себе досліджуванний, грає в оповіданні другорядну роль. З його допомогою можна дізнатися про глибоко пригнічені несвідомі атитуди дитини. Можливо, інтереси, бажання, недоліки, таланти і здібності, якими наділяється головний герой, властиві самому досліджуваному, або він хоче ними володіти, або побоюється, що вони у нього є. Важливо звертати увагу на адекватність поведінки героя, тобто його здатність справлятися з різними проблемами так, як це прийнято в суспільстві, до якого він належить. Адекватність поведінки героя є кращим показником сили “Я”: це, так чи інакше, адекватність поведінки самого досліджуваного. Приклад неадекватної реакції. В оповіданні по картині № 3 герой – могутній лев, але йому не подобається, як він виглядає, і врешті-решт він може бути щасливий, тільки відмовившись від своєї всемогутності.

3. Я -образ: Під Я-образом розуміються уявлення дитини про своє тіло, про себе в цілому і про свою соціальну роль. Приклад: дитина незвично відкритим текстом говорить. “Він не володіє красивим тілом”, – а потім розповідає, яке б вона хотіла мати тіло і образ великої, сильної і всемогутньої людини.

4. Головні потреби і мотиви героя: потреби героя мають безпосереднє відношення до потреб дитини: ці потреби можуть принаймні частково відображатися в реальній поведінці дитини, а можуть бути прямо протилежні справжнім потребам дитини і означати їх доповнення у фантазії дитини. Іншими словами, дуже агресивні за змістом розповіді можуть створюватися або дуже агресивною дитиною, або, навпаки, досить лагідною, пасивно-агресивною, у якої є агресивні фантазії. Перед психологом стоїть складне завдання – визначити, в якій мірі потреби героя мають відношення до багатогранної особистості дитини, а також, з’ясувати взаємозв’язок особистісних особливостей з поведінкою, що виявляється в ситуації обстеження. Саме тут буде найбільш корисним та інформативним порівняння з реальними клінічними даними. Якщо про дитину відомо, що вона дуже пасивна, сором’язлива і уникає спілкування, а її оповідання за картинками ДАТ переповнені агресією, то компенсаторна природа фантазій очевидна.

Персонажі, предмети і обставини, що включаються в розповідь. У дитини, яка у ряді оповідань згадує про ті чи інші види зброї (навіть якщо в контексті розповіді не йдеться про її використання), або про їжу (навіть якщо в оповіданні її і не їдять), можна попередньо припустити наявність потреби в агресії або, відповідно, оральному задоволенні. Зовнішні обставини, такі як несправедливість, строгість, байдужість, втрата і обман допомагають зрозуміти природу того світу, в якому, як вона сама вважає, живе дитина.

Персонажі, предмети і обставини, що не включаються в розповідь. Точно так само, якщо один або більше персонажів малюнку не включається в розповідь, необхідно пам’ятати про їх можливу значущість для дитини. Найпростіший приклад – вираз бажання, яке полягає в тому, щоб персонаж або предмет були відсутні. Це може означати явну ворожість або негативне ставлення до персонажа або предмета, зухвалому серйозному внутрішньому конфлікту.

5. Поняття середовища: Чим більш постійна картина середовища в оповіданнях за малюнками ДАТ, тим більше підстав стверджувати, що вона є важливим ключем до розуміння поведінки дитини у повсякденному житті.

Ідентифікація. Важливо відзначити, з ким дитина ідентифікує себе в сім’ї, – а саме, з ким із братів чи сестер, батьків тощо. Також важливо виявити адекватність ідентифікації дитиною себе з іншими.

6. Персонажі, які сприймаються як... У даному випадку нас цікавить, яким чином бачить дитина оточуючих її людей, а також як вона реагує на них. Ми знаємо дещо про відносини до об’єкта, які за своїми якостями можуть бути симбіотичними, анаклітичними, орально залежними, амбівалентним та інше, залежно від стадії розвитку особистості і від особистості конкретної людини. Однак, у більш широкому сенсі ми можемо описово говорити про відносини підтримки, змагання та інше.

7. Значущі конфлікти: в процесі аналізу значущих конфліктів, ми можемо дізнатися не тільки про природу конфліктів, а й про захисні механізми, які використовує дитина, щоб позбутися страху в цих конфліктах. Вже починаючи з трирічного віку, можна виявити ознаки боротьби Едипового комплексу з захистом від уявних взаємин, але при цьому не варто бити тривогу, оскільки це нормально. Деякі конфлікти являють собою нормальне явище для розвитку особистості.

8. Природа страхів: варто підкреслити значення виявлення основних страхів дитини. Найбільш важливими є ті, які пов’язані з фізичною небезпекою, можливістю покарання, відсутністю або втратою любові (несхваленням) і небезпекою, страхом бути покинутим (самотністю, відсутністю підтримки). Важливо зафіксувати особливості психологічного захисту від страхів, які опановують дитиною, а також форми, які цей захист приймає – уникнення, пасивність, агресія, оральне володіння, заперечення, регресія та інше.

9. Головні захисні механізми: Нерідко таке вивчення захисних механізмів може дати більше інформації, в тому сенсі, що самі мотиви можуть проявлятися менш чітко, ніж психологічні захисти від них, з іншого боку, захисні механізми можуть бути більш тісно пов’язані з поведінкою дитини, яка спостерігається. При вивченні дитячих оповідань необхідно пам’ятати, що ми розглядаємо природу і

патогенез захистів та інших структурних концептів у певних вікових рамках. Те, що цілком нормально для дітей одного віку, може бути патологією для дітей іншого віку.

Адекватність супер-его, що виявляється в “покарання” за “злочин” - обране покарання дає нам можливість визначити ступінь “строгості супер-его”.

10. Інтеграція Его: наскільки дитина здатна на компроміс між мотивами і вимогами дійсності, з одного боку, і командами її супер-его, з іншого. У даному випадку нас цікавлять також формальні характеристики: чи може досліджуваний скласти відповідну розповідь за когнітивним стимулу картинки або він повністю ігнорує стимул і складає розповідь, що не має ніякого явного відношення до зображення, тому що він недостатньо розвинений і дуже зайнятий власними проблемами, щоб сприймати навколишню дійсність. Чи отримує дитина задоволення і вивільнення від тривоги, спричиненої тестом, даючи дуже стереотипні відповіді, або він достатньо інтелектуально розвинений, щоб підійти до завдання творчо і скласти більш-менш оригінальні розповіді.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ПОЗААУДИТОРНОГО ВИКОНАННЯ **ПРАКТИЧНІ ПИСЬМОВІ ЗАВДАННЯ**

1. Дайте відповідь на питання: чи дозволяють тести Роршаха, ТАТ Г.Мюррея., визначити психологічні і соматичні проблеми особистості? Яку інформацію можна отримати і як проаналізувати провідні потреби та мотиви, особливості емоційної сфери, спрямованість особистості?

Література

- В.М. Блейхер, Л.Ф. Бурлачук Л. Ф. (1978) Психологічна діагностика інтелекту і особистості. Київ: Вища школа.
- Бурлачук Л.Ф. (1978) Исследования личности в клинической психологии (на основе метода Роршаха). Киев: Вища школа,.
- Бурлачук Л.Ф. (2008) Методика Роршаха. Короткий посібник. Київ: Вид-тво «ОС Україна», 2008.
- Л. Бурлачук (ред.) (2009) Мюррей Генрі О. Тематичної апперцепції тест . Вид-тво «ОС Україна», Київ.
- Каменко І.С. (упоряд.) (2001) Методики психологічних досліджень особистості військовослужбовців та військового колективу. Київ: УДЦССМ, 64 с.
- Корольчук М.С, Осьодло В.І. (2007) Психодіагностика: навч.посіб для студентів вищих навчальних закладів. К.: Ельга, Ніка-Центр.
- Мушевич М. І. (2006) Клінічна психодіагностика: Методичні рекомендації для студентів ф-ту психол. Луцьк: РВВ «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки.

Семінарсько-практичне заняття №5.

ТЕМА: ПРОЕКТИВНІ МЕТОДИКИ ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБИСТОСТІ: ТЕСТ ЗОНДІ

4 години

Форма поточного контролю: доповідь, усне опитування

Опорні поняття: Зонді, спонування, тест портретних виборів

Мета: сформувані уявлення про історію створення тесту Зонді; знання про правила проведення тестувань, вміння здійснювати експериментальне дослідження та опрацьовувати отримані дані, сформувані професійну відповідальність у майбутніх психологів

Теоретична частина:

Питання для обговорення:

1. Історія розробки тесту.
2. Підготовка до тестування.
3. Основна теорія долеаналізу Л. Зонді.
4. Опис основних спонукань.
5. Аналіз тесту при 10-кратному тестуванні.

Практична частина:

ЛАБОРАТОРНА РОБОТА

Рекомендації до виконання лабораторної роботи:

1. Ознайомитись з теоретичними основами психологічної діагностики особистості зарекомендованими посібниками.
2. Ознайомитись з історією розробки та адаптації запропонованих для лабораторного виконання методик.
3. Сформулювати цілі проведення дослідження за запропонованими методиками

4. Ознайомитись з особливостями проведення дослідження та обробки результатів за представленими методиками.
5. Провести дослідження за наданими методиками.
6. Здійснити аналіз профілю за окремими методикою Зонді, використовуючи методичний посібник та поданий список літератури
8. Проаналізувати отримані результати за усіма використаними тестами. Складіть діагностичні висновки
9. Опишіть труднощі виконання тесту.
10. Дати письмову відповідь на питання:
- Які особливості Тесту Л. Зонді та його модифікацій – методу портретних виборів Л.Собчик?
11. Лабораторну роботу оформити належним чином

ТЕСТИ ДЛЯ ВИКОНАННЯ НА ЛАБОРАТОРНОМУ ЗАНЯТТІ

МЕТОДИКА ЗОНДІ Процедура проведення

Мета тесту: діагностика особистісних конфліктів, виявлення типів поведінки, які можуть мати різне походження, виявлення потягів, які домінують та виявлення витіснених бажань.

Досліджуваному демонструється одна серія (8 фото), з якої він відповідно до інструкції, має обрати по два приємних (символізують приховану ідентифікацію) і неприємних обличчя (символізують витіснення або опір).

Стимульний матеріал методики представлений 6 серіями портретів (I-VI); в кожній серії - вісім портретів людей, у яких у найбільш чистому вигляді представлена одна з ряду патологій: сексуальна недиференційованість, агресивність, яка проявляється у садо-мазохістичних тенденціях, епілептоїдні риси, істеричні схильності, шизоїдний прояви, паранойяльність, депресія, маніакальний стан.

В процесі обстеження обстежуваному пропонується вибрати спершу два симпатичних (чи найбільш приємних) портрети, а потім - два найменше симпатичні (неприємні) портрети з восьми тих, що пред'являються і розкладених згідно їх порядкового номера портретів першої серії.

Ця процедура повторюється кожний раз зо пред'явлення кожної нової серії - їх всього шість. Вибрані портрети реєструються згідно порядковому номеру кожного портрету від 1 до 8 і коду кожного портрету відповідно до його факторного значення:

- h - сексуальна недиференційованість;
- s - садизм-мазохізм; (агресія- підкорення);
- e - епілептоїдні тенденції; мораль-совість;
- hy - істеричні схильності; істеричність-увага;
- k – кататонічні прояви; воля-напруження;
- p - паранойяльність; впевненість-самозахист;
- d - депресивний стан; емоційний фон;
- m - маніакальні прояви; збудливість- активність

Обробка результатів

При обробці результатів варто виходити з того, що у разі вибору чотирьох і більше портретів однієї категорії хворих які отримали позитивну або негативну оцінку, то дана «діагностична область» визнається значимою для обстежуваного. Вважається, що вибір портретів залежить перш за все від інстинктивних потреб. Відсутність вибору свідчить про задоволення потреби, а незадоволеність, навпаки, призводить до позитивного чи негативного вибору. Позитивний вибір свідчить про потреби, які визнаються, а негативний – на затримку потреб (Бурлачук Л.Ф., Морозов С.М., 2004, с. 308).

Результати інтерпретуються через вісь тяжіння до певного потягу або відштовхування від нього, що дозволяє сформулювати особистісний профіль.

Складання профілю потягу

Вектори	S	P	Sch	C				
Фактори	h	s	e	hy	k	p	d	m
Бали								

Букви на схемі профілю позначають в закодованому вигляді ті потреби (фактори), які відповідають кожному з восьми портретів певної серії:

- h — сексуальна недиференційованість;
- s — садизм;
- e — епілептоїдні тенденції (гнів, ревнощі та інші);
- hu — істеричні прояви (демонстративність та інше);
- k — кататонні тенденції (замкненість, образливість та інше)
- p — паранойяльні тенденції;
- d — депресивно-меланхолічні риси (журба, тяга до занять чимось незвичним);
- m — маніакальні прояви (підвищений тон настрою, пошук задоволення від життя).

Важливо! Використання методики вимагає від діагноста спеціальної підготовки, щоб правильно інтерпретувати результати. Ця методика не є універсальним інструментом. Це інструмент специфічної діагностичної процедури!

**Стимульний матеріал до адаптованого методу 8 потягів Сонді
(48 портретів)**

Комплект 1.

Комплект 2

Комплект 3

Комплект 4

Комплект 5

Комплект 6

ШАБЛОН ІНТЕРПРЕТАЦІЙНОГО ВИСНОВКУ ТЕСТУ СОНДІ (за В.Бардаченко)

Покликання: <https://psychology.space/psypedia-post/test-sondi/>

1. Загальна інформація:

- Прізвище, ім'я клієнта:
- Вік:
- Дата проведення тестування:
- Підстава для тестування (запит, діагностика, терапія тощо):

2. Методика:

- Назва тесту: Тест Леопольда Сонді
- Кількість портретів: 48
- Опис процедури: клієнт обирає портрети за категоріями «симпатія» / «антипатія»

3. Результати:

- Перелік обраних портретів за категоріями
- Ключові потяги, що виявлено (наприклад, сексуальні, агресивні, ностальгічні тощо)
- Тип психічних тенденцій згідно з вибором

4. Інтерпретація:

- Аналіз домінуючих потягів і їх вплив на поведінку та психічний стан
- Виявлення внутрішніх конфліктів і несвідомих мотивів
- Можливий вплив на міжособистісні стосунки, адаптацію, життєві рішення
- Відповідність результатів психопатологічним особливостям (за потреби)

5. Рекомендації:

- Подальші психологічні або психотерапевтичні кроки
- Рекомендації щодо роботи з виявленими потягами
- Можливість додаткових методик для уточнення діагностики
- Практичні поради для клієнта

6. Висновок:

- Короткий підсумок основних результатів
- Загальна характеристика психоемоційного стану клієнта
- Прогноз або очікувані напрямки роботи

МЕТОДИКА РОЗЕНЦВЕЙГА

Інструкція для дорослих : «Вам зараз будуть показані 24 малюнка (додаток в окремій папці). На кожному з них зображені два говорять людини. Те, що говорить перша людина, написано в квадраті зліва. Уявіть собі, що може відповісти йому інша людина. Напишіть найпершу відповідь, яка прийшла Вам на думку відповідь на аркуші паперу, позначивши його відповідним номером. Намагайтеся працювати якомога швидше. Поставтеся до завдання серйозно і не обробляють жартом. Не намагайтеся також скористатися підказками».

Інструкція для дітей: «Я буду показувати тобі малюнки (додаток в окремих папці), на яких зображені люди в певній ситуації. Людина зліва щось говорить і його слова написані зверху в квадраті. Уяви собі, що може відповісти йому інша людина. Будь серйозний і не старайся відбутися жартом. Обдумай ситуацію і відповідай швидше ».

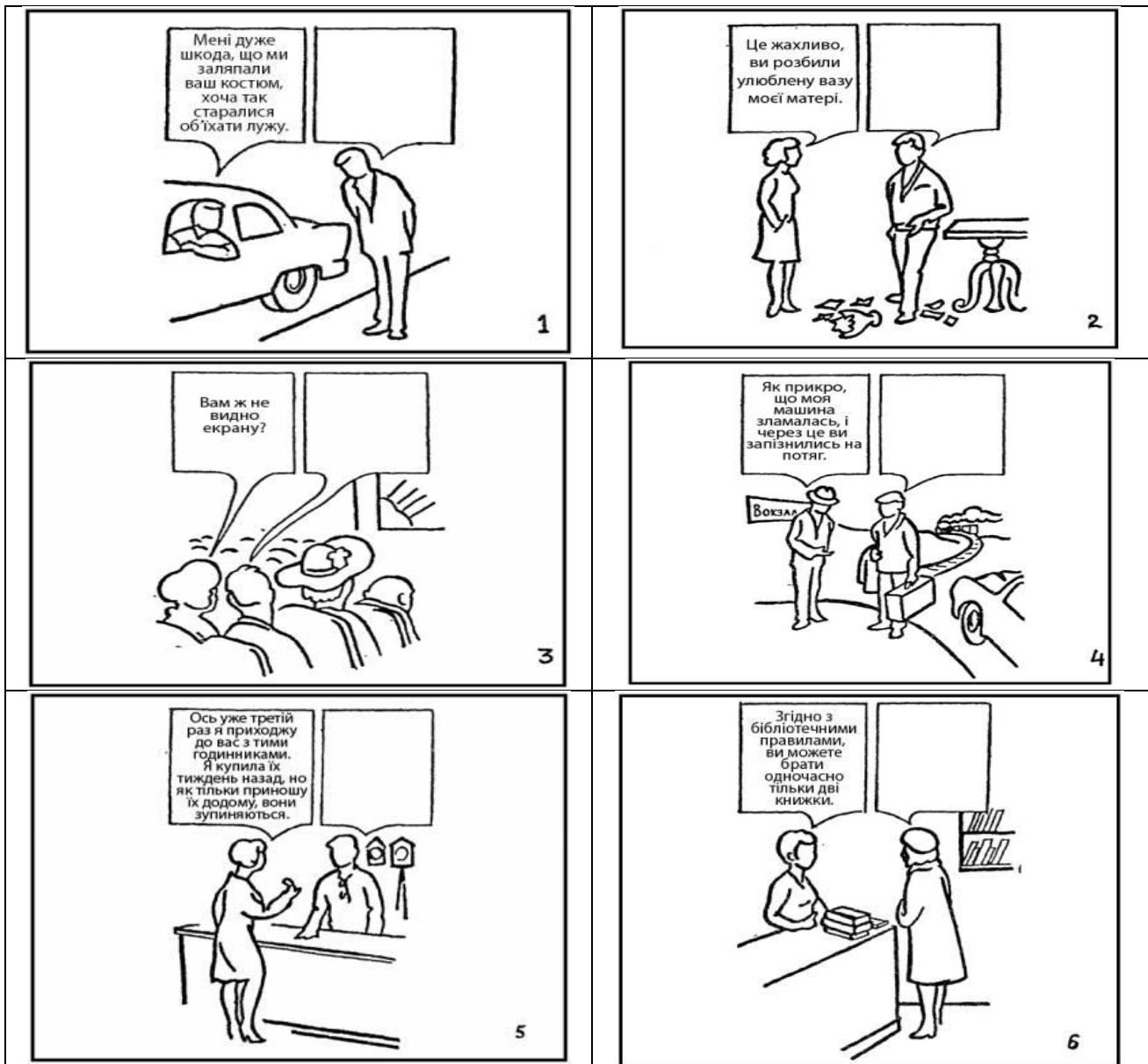
Форма протокольного бланку

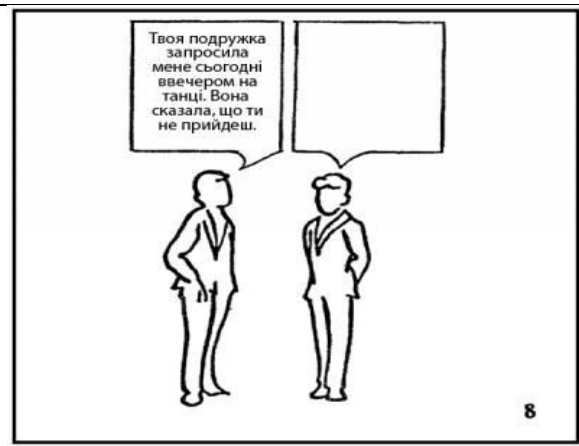
П.І.П. _____ « ____ » _____ 20 ____ р.

№ н/п	O-D	E-D	N-P
1			
2			
3			
4			
5			
6			
7			
8			
9			
10			
11			
12			
13			
14			
15			

16		
17		
18		
19		
20		
21		
22		
23		
24		

СТИМУЛЬНИЙ ВАРІАНТ для дорослих

Я розумію, що підводжу тебе, но прийти я не можу.

15

Ви не мали ніякого права мене обганяти!

16

Як навмисно, тепер ти втратив ключі.

17

Мені дуже шкода, но ми як раз продали останій екземпляр.

18

Про що ви власне думали, проїжджаючи біля школи зі швидкістю 80 км/г?

19

Я б хотіла знати, чому вона нас не запросила.

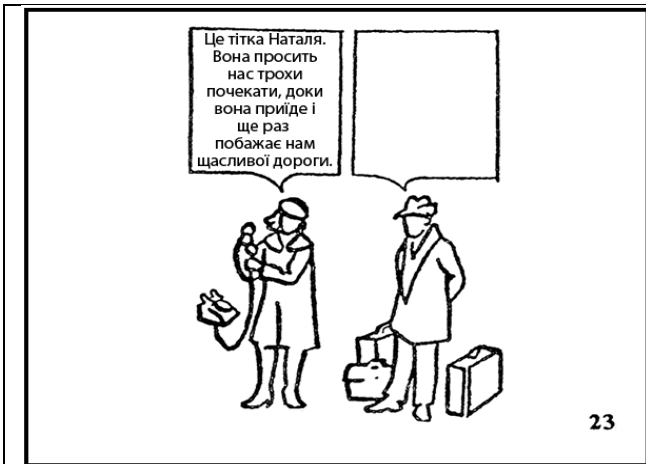
20

З людиною, яку Ви вчора образили, трапилося лихо, і вона тепер лежить в лікарні.

21

Ви не забились?

22

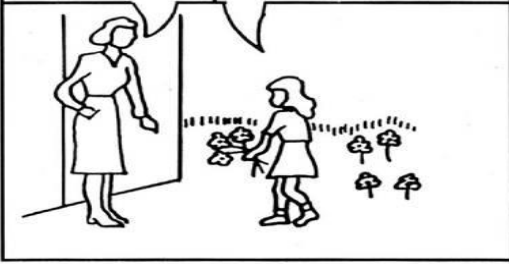

СТИМУЛЬНИЙ МАТЕРІАЛ дитячий варіант

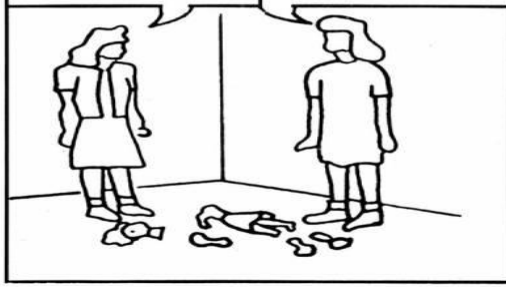
7

Ти невихована дитина. Ти зірвала мої квіти.

8

Ти розбила мою найгарнішу ляльку!

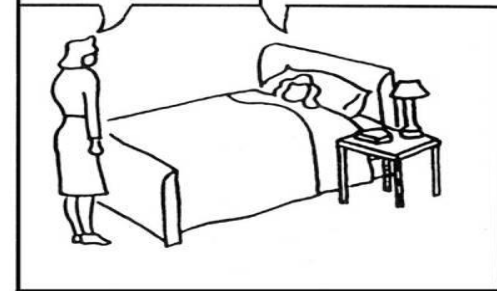
9

Я переміг, тепер вони мої.

10

Мені дуже шкода, що в покаранні ти повинна піти спати.

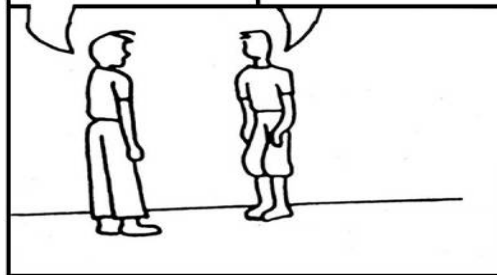
11

Чому ж ти барабаниш? Адже мама спить.

12

Ти мокре курча!

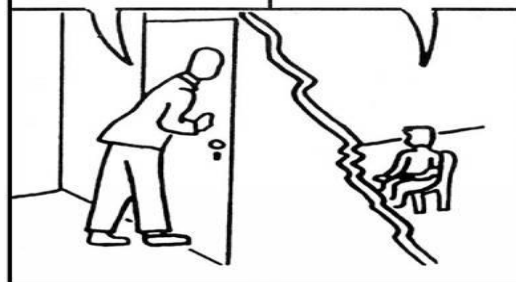
13

На цей раз я тебе спіймав!

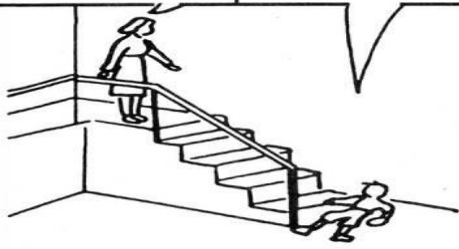
14

Що ти там робиш?

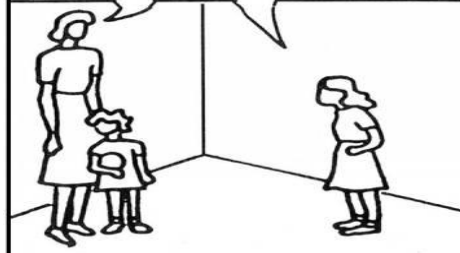
15

Тобі боляче?

16

Ну і що ж,
якщо дівчинка
пограє
твоїм м'ячом?

17

Ми зараз
підем.
Спи.

18

Я не запрошу
тебе на моє
день народження.

19

Твоє ліжко
знову мокре.
Ти ведеш себе
гірше меншого
брата!

20

Мені дуже шкода,
що я випадково
зламав твій дід.

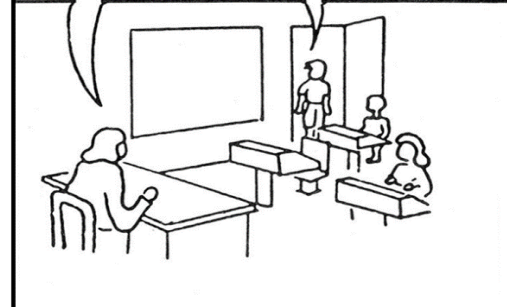
21

Я буду
гойдатись
цілий день.

22

І знову ти
запізнився!

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ПОЗААУДИТОРНОГО ВИКОНАННЯ **ПРАКТИЧНІ ПИСЬМОВІ ЗАВДАННЯ**

Визначте галузі застосування тесту Зонді, і як варто робити висновки за цією методикою для відповідної сфери застосування.

Література

- Каменко І.С. (упоряд.) (2001) Методики психологічних досліджень особистості військовослужбовців та військового колективу. Київ: УДЦССМ.
- Корольчук М.С., Осьодло В.І. (2007) Психодіагностика: навч.посіб для студентів вищих навчальних закладів. К.: Ельга, Ніка-Центр.
- Луцький В.Є. (заг.ред.), К. В. Аймедов, Д. М. Корошніченко (2015) Психодіагностичні моделі в практиці клінічного психолога : навч. посіб. для студ., магістрів психол. спец. і напрямів підгот. слухачів курсів підвищ. кваліфікації. Одеса : ОНМедУ. 1
- Мазяр О.В. (уклад.) (2023) Психодіагностика та скринінг психічного здоров'я з основами психометрики : методичні рекомендації для підготовки до навчальних занять здобувачів другого (магістерського) рівня ви-щої освіти галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки спеціальності 053 Психологія. Житомир : Вид-во ЖДУ.
- Медицина психологія: підручник. (за ред академіка С.Д.Максименка). 1. 3-е вид.додрук. і доповн. Київ: «Видавництво Людмила», 2023. с. 40-116
- Моргун В.Ф., Тітов І.Г. (2009) Основи психологічної діагностики. Навч.посіб. для студ. вищ. навч. закл. Київ: Видавничий Дім «Слово».
- Мушевич М. І. (2006) Клінічна психодіагностика: Методичні рекомендації для студентів ф-ту психол. Луцьк: РВВ «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки.
- Співак Л.М., Османова А.М (2023) Психодіагностика в клінічній психології : навч.посіб. Київ, Університет «Україна». 146 с.

Семінарсько-практичне заняття №6.

ТЕМА: ДОСЛІДЖЕННЯ САМООЦІНКИ, ТРИВОГИ ТА ДЕПРЕСІЇ ТА ФАКТОРІВ, ЩО ЗУМОВЛЮЮТЬ ПОЯВУ ПСИХОСОМАТИЧНИХ ЗАХВОРЮВАНЬ.

4 години

Форма поточного контролю: доповідь, усне опитування

Мета: сформувані уявлення про історію створення тестів, які дозволять діагностувати окремі психічні стани; знання про правила проведення тестувань, вміння здійснювати експериментальне дослідження та опрацьовувати отримані дані, сформувані професійну відповідальність у майбутніх психологів

Опорні поняття: Тест Дембо-Рубінштейн, шкала ситуаційної та особистісної тривоги Спілбергера (STAI), інтегративний тест тривожності (ИТТ), шкала самооцінки депресії Зунга (SDS, опитувальник депресивної симптоматики (IDS–SR16), опитувальник депресії Бека (BDI), госпітальна шкала тривоги та депресії (HADS), опитувальник депресивних станів (ОДС), шкала «рівень невротичної астенії (УНА), шкала «Індекс біполярності», шкала психологічної експрес-діагностики рівня невротизації, тест нервово-психічної адаптації, опитувальник «Визначення нервово-психічного напруження», шкала зневіри, методика «Тип поведінкової активності» ТПА, торонтська алекситимічна шкала, Гісенський

опитувальник соматичних скарг, опитувальник Вивчення міри задоволеності пацієнта своїм функціонуванням в різних сферах.

Теоретична частина:

Питання для обговорення:

1. Методики дослідження самооцінки та самоствалення.
2. Методики визначення ситуативної та реактивної тривоги.
3. Методики дослідження депресивних проявів.
4. Фактори, що впливають на формування психосоматичних захворювань. Дослідження рівня невротизації.
5. Дослідження алекситимії.
6. Дослідження поведінкових реакцій в дитячому віці.

Практична частина:

ЛАБОРАТОРНА РОБОТА

Рекомендації до виконання лабораторної роботи:

1. Ознайомитись з теоретичними основами психологічної діагностики особистості за рекомендованими посібниками.
2. Ознайомитись з історією розробки та адаптації запропонованих для лабораторного виконання методик.
3. Сформулювати цілі проведення дослідження за запропонованими методиками
4. Ознайомитись з особливостями проведення дослідження та обробки результатів за представленими методиками.
5. Провести дослідження за наданими методиками.
6. Здійснити аналіз профілю за окремими методиками за темою семінарсько-практичного заняття, використовуючи методичний посібник та поданий список літератури
8. Проаналізувати отримані результати за усіма використаними тестами. Складіть діагностичні висновки
9. Опишіть труднощі виконання тесту.
10. Дати письмову відповідь на питання:
- В чому переваги та недоліки проєктивних методик?
11. Лабораторну роботу оформити належним чином

ТЕСТИ ДЛЯ ВИКОНАННЯ НА ЛАБОРАТОРНОМУ ЗАНЯТТІ

Методика «Діагностика самооцінки» Дембо-Рубінштейн

Час який відводиться на виконання завдання разом з читанням інструкції складає 10-12 хвилин.

Інструкція:

Кожна людина оцінює свої здібності, можливості, характер та інше. Рівень розвитку кожної якості, боку людської особистості можна умовно зобразити вертикальною лінією, де нижня точка буде символізувати самий низький розвиток, на верхня – найвищий. Вони позначені як: здоров'я; розум, здібності; характер; авторитет у ровесників; уміння зробити багато чогось своїми руками, вмілі руки; зовнішність; впевненість в собі.

Під кожною лінією написано, що вона позначає. На кожній лінії рисою (-) позначте так, як Ви оцінюєте розвиток у себе цієї якості, сторони своєї особистості в даний момент часу.

Після цього хрестиком (X) відмітьте, при якому рівні розвитку цієї якості ви були б впевнені в собі або відчували гордість за себе.

Ім'я, прізвище _____, **вік** _____, **дата** _____

здоровий	хороший характер	розумний	здібний	має авторитет у ровесників	Гарний	впевнений в собі
----------	------------------	----------	---------	----------------------------	--------	------------------

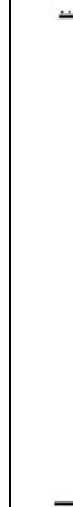
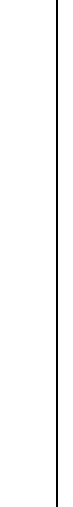

						
хворий	поганий характер	нерозумний	нездібний	презирається ровесниками	негарний	не впевнений в собі

Схема аналізу:

Аналіз результатів тесту проводиться за 11 параметрами з опорою на проставлені позначки.

Параметри:

1. Висота самооцінки (фон настрою);

- Надмірно висока (високий фон настрою) - актуальна самооцінка знаходиться в третьому інтервалі.
- підвищена (підвищений фон настрою)
- - актуальна самооцінка коливається в межах 1-1,5 інтервалів і знаходиться в межах двох верхніх інтервалів.
- нормальна (рівний фон настрою) — актуальна самооцінка знаходиться в першому інтервалі.
- знижена (знижений фон настрою) — актуальна самооцінка знаходиться на середній позначці чи в інтервалі нижче середньої позначки.
- виражена низька (низький фон настрою) — актуальна самооцінка знаходиться в нижньому інтервалі.

2. Стійкість самооцінки (емоційна стійкість);

- емоційна стійкість — актуальна самооцінка коливається в межах 1-1,5 інтервалів.
- емоційна нестійкість — актуальна самооцінка коливається в межах 3 і більше інтервалів; при рівномірній самооцінці зустрічається западання за однією зі шкал і підйом за іншою.

3. Ступінь реалістичності і / та адекватності самооцінки (при її підвищенні);

- не реалістичність самооцінки — стійке підвищення актуальної самооцінки доходить до верхнього інтервалу.

4. Ступінь критичності, вимогливості до себе (при заниженій самооцінці);

- Надмірно підвищена вимогливість до себе — більшість відміток актуальної самооцінки стоять нижче середньої позначки.

5. Ступень задоволеності собою (за прямими і непрямими індикаторами);

- непрямий індикатор — відстань між відмітками актуальної і ідеальної самооцінки за шкалами; чим ця відстань менша, тим більша задоволеність собою.
- прямий індикатор — висота актуальної самооцінки за шкалою «задоволеність собою».

6. Рівень оптимізму (за прямими і непрямими індикаторами);

- Непрямий індикатор — співвідношення інтервалу можливого (відстань від актуальною самооцінкою до об'єктивної оцінки власних можливостей) і інтервалу неможливого (відстань від оцінки власних можливостей до ідеальної самооцінки); чим більший інтервал можливого і менше — неможливого, тим вище рівень оптимізму.

- прямий індикатор — висота актуальної самооцінки на шкалі «оптимізм».

7. Інтегрованість усвідомленого і неусвідомленого рівнів самооцінки;

- Відсутність інтегрованості — показники оптимізму і задоволеності собою за прямим і непрямим індикаторам не співпадають.

- інтегрованість — показники оптимізму і задоволеності собою за прямим і непрямим індикаторам — співпадають.

8. Протиріччя/не протиріччя показників самооцінки;

○ досліджуваний дає собі різні оцінки (актуальна самооцінка) за сходним шкалами (наприклад, висока оцінка за шкалою «здоров'я» і низькі оцінки за шкалами психічне і фізичне здоров'я).

9. Зрілість / незрілість відношення до цінностей;

○ незрілість — показник ідеальної самооцінки співпадає з верхнім полюсом шкали в трьох і більше випадках.

10. Наявність і характер компенсаторних механізмів, які приймають участь у формуванні «Я-концепції»;

○ парціальна компенсаторна втрата критичності — компенсація приватної проблеми (поодинокі западання самооцінки) надмірно завищеної самооцінки за окремою шкалою; стійка самооцінка на фоні якої спостерігається провал по одній шкалі і підйом за іншою шкалою.

○ механізм боротьби з депресією — компенсаторне зниження ідеальної самооцінки з метою підвищення задоволеності собою при понижень в цілому актуальної самооцінки; лінії актуальної і ідеальної самооцінок паралельні, трохи нестійкі, актуальна самооцінка знижена.

○ Невдоволеність собою, що витісняється — компенсаторне зниження ідеальної самооцінки з метою підвищення задоволеності собою при підвищеній в цілому актуальної самооцінки; лінії актуальної і ідеальної самооцінок паралельні, трохи нестійкі, актуальна самооцінка підвищена.

○ дезінтеграція усвідомленого і неусвідомленого рівня самооцінки — невідповідність результатів непрямой і прямої оцінки оптимізму і задоволеності собою; різниця (неспівпадіння) між прямими і непрямими індикаторами задоволеності собою і оптимізму.

○ інфляція мрії — зміщення відміток ідеальної самооцінки на рівень відмітки оцінки своїх можливостей; відмітки ідеальної самооцінки і об'єктивної оцінки своїх можливостей співпадають.

○ неадекватно завищена самооцінка з ознаками порушення критичності; стійке завищення самооцінки доходить до верхнього інтервалу.

ОБРОБКА РЕЗУЛЬТАТІВ:

Обробка проводиться за 6 шкалами (перша тренувальна – «здоров'я» не враховується). кожна відповідь виражається у балах. Як вже зазначалось раніше, розміри кожної шкали 100 мм., відповідно з цим відповіді досліджуваних отримують кількісну характеристику (наприклад, 54 мм = 54 бали)

1. за кожною шкалою визначаються:

а) рівень домагань – відстань у мм від нижньої позначки шкали «0» до позначки «X»;

б) висоту самооцінки – від «0» до позначки «X»;

в) значення розходження між рівнем домагань і самооцінкою – відстань від знаку «X» до знаку «-», якщо рівень домагань нижче самооцінки, то він позначається негативним числом.

2. При обробці другій частині увага приділяється:

• рівню самопрезентації школяра (скільки якостей він використовує); самостійно чи школяр вибирає якості або повторює ті, які були в першій частині;

• переважна категорія якостей (моральні, вольові, ділові, комунікативні та ін.);

• переважання серед обраних якостей тих, які досліджуваний оцінює високо, середньо або низько.

Для оцінки середні дані випробуваного і його результати по кожній шкалою порівнюються зі стандартними значеннями, наведеними нижче.

Таблиця Показники самооцінки та рівня домагань

параметр	Кількісна характеристика, бал			
	низький	норма		Дуже високий
		середній	високий	
10-11 років				
рівень домагань	менш 68	68-82	83-97	98-100 і більше
рівень самооцінки	менш 61	61-72	73-85	86-100 і більше
12-14 років				
рівень домагань	менш 64	64-78	79-93	94-100 і більше
рівень самооцінки	менш 48	48-63	64-78	79-100
15-16 років				
рівень домагань	0-66	67-79	80-92	93-100 і більше
рівень самооцінки	0-51	52-65	66-79	80-100

Рівень домагань

Норму, реалістичний рівень домагань, характеризує результат від 60 до 89 балів. Найбільш оптимальний - порівняно високий рівень - від 75 до 89 балів, що підтверджує оптимальне уявлення про свої можливості, що є важливим чинником особистісного розвитку. Результат від 90 до 100 балів зазвичай засвідчує нереалістичне, некритичне відношення дітей до власних можливостей. Результат менше 60 балів свідчить про занижений рівень домагань, він - індикатор несприятливого розвитку особистості.

Таблиця Показники розбіжності самооцінки та рівня домагань

параметр	Кількісна характеристика, бал		
	слабка	помірна	сильна
10-11 років			
Ступінь розбіжності між рівнем домагань і самооцінкою	0-7	8-22	понад 22
Ступінь диференційованості домагань	0-4	5-19	більше 19
Ступінь диференційованості самооцінки	0-5	6-20	більше 20
12-14 років			
Ступінь розбіжності між рівнем домагань і самооцінкою	0-10	11-25	більше 25
Ступінь диференційованості домагань	0-9	10-23	понад 23
Ступінь диференційованості самооцінки	0-12	13-25	більше 25
15-16 років			
Ступінь розбіжності між рівнем домагань і самооцінкою	0-8	9-26	більше 26
Ступінь диференційованості домагань	0-11	12-26	більше 26
Ступінь диференційованості самооцінки	0-11	12-25	більше 25

Розрахувати середню величину кожний показник за усіма шести шкалами.

параметр	Кількісна характеристика (бал)			
	норма			найвищий
	низький	середній	високий	
Рівень домагань	менше 60	60-74	75-89	90-100
Рівень самооцінки	менше 45	45-59	60-74	75-100

Висота самооцінки

Кількість балів від 45 до 74 ("середня" і "висока" самооцінка) засвідчують реалістичну (адекватну) самооцінку.

Кількість балів від 75 до 100 і вище свідчить про завищену самооцінку і вказує на певні відхилення у формуванні особистості. Завищена самооцінка може підтверджувати особистісну незрілість, невміння правильно оцінити результати своєї діяльності, порівнювати себе з іншими; така самооцінка може вказувати на істотні спотворення у формуванні особистості - "закритості для досвіду", нечутливості до своїх помилок, невдач, зауважень та оцінками оточуючих.

Кількість балів нижче 45 вказує на занижену самооцінку (недооцінку себе) і свідчить про крайнє неблагополуччя в розвитку особистості. Ці учні складають "групу ризику", їх, як правило, мало. За низькою самооцінкою можуть ховатися два абсолютно різних психологічних явища: справжня невпевненість в собі і "захисна", коли декларування (самоу собі) власного невміння, відсутність здатності і інше дозволяє не докладати жодних зусиль.

МЕТОДИКА „ДЕПРЕСІЯ”, АВТОР Е. БЕК

Мета: визначення рівня депресії.

Форма проведення: групова чи індивідуальна

Час проведення: 30-40 хвилин

Вік: з 14 років.

Інструкція для досліджуваного

„Прочитайте кожне з тверджень і виберіть таке, яке найточніше визначає ваше самопочуття в цей момент. У рамках пронумерованих позицій можна вибрати кілька тверджень”.

Текст опитувальника

1.
 - а) я почуваюся добре;
 - б) мені погано;
 - в) мені весь час сумно, і я нічого не можу із собою зробити;
 - г) мені так нудно і сумно, що я не в змозі більше цього терпіти.
2.
 - а) майбутнє не лякає мене;
 - б) я боюся майбутнього;
 - в) мене ніщо не радує;
 - г) моє майбутнє безпросвітне.
3.
 - а) у житті мені здебільш таланило;
 - б) невдач і провалів було в мене більше, ніж у когось іншого;
 - в) я нічого не досяг у житті;
 - г) я зазнав повного фіаско -- як батько, партнер, дитина, на професійному рівні - словом, усюди.
4.
 - а) я не можу сказати, що я незадоволений;
 - б) як правило, я нудьгую;
 - в) щоб я не робив, ніщо мене не радує, я машина;
 - г) мене ніщо не задовольняє.
5.
 - а) у мене немає відчуття, ніби я когось скривдив;
 - б) може, я скривдив когось, сам того не бажаючи, але мені про це нічого не відомо;
 - в) у мене таке почуття, начебто я всім приношу лише нещастя;
 - г) я погана людина, занадто часто кривдив інших.
6.
 - а) я задоволений собою;
 - б) іноді я почуваюся нестерпним;
 - в) часом я відчуваю комплекс неповноцінності;
 - г) я нікчема.
7.
 - а) у мене не складається враження, начебто я зробив щось таке, що заслуговує на покарання;
 - б) я відчуваю, що покараний або буду покараний за якусь провину;
 - в) я знаю, що заслуговую на покарання;
 - г) я хочу, щоб життя мене покарало.
8.
 - а) я ніколи не розчаровувався в собі;
 - б) я багато разів розчаровувався в собі;
 - в) я не люблю себе;
 - г) я себе ненавиджу.
9.
 - а) я нічим не гірший за інших;
 - б) часом я припускаюся помилок;
 - в) просто жадливо, як мені не щастить;
 - г) я сію навколо тільки нещастя.
10.
 - а) я люблю і не кривджу себе;
 - б) іноді в мене виникає бажання зробити рішучий крок, але не наважуюся;
 - в) краще було б зовсім не жити;
 - г) я подумую про те, щоб покінчити життя самогубством.
11.
 - а) у мене немає причин плакати;
 - б) буває, що я й поплачу;
 - в) я плачу тепер постійно, так, що не можу виплакати;
 - г) раніше плакав, а тепер якось не виходить, навіть коли дуже хочеться.
12.
 - а) я спокійний;

- б) я легко роздратовуюся;
- в) я постійно такий напружений, що готовий вибухнути, як паровий казан;
- г) мені тепер усе байдуже: речі, що раніше дратували мене, нині мене не стосуються.

13.

- а) ухвалення рішення не доставляє мені особливих проблем;
- б) іноді я відкладаю рішення на потім;
- в) приймати рішення для мене проблематично;
- г) я взагалі ніколи нічого не вирішую.

14.

- а) мені не здається, начебто я виглядаю погано або гірше, ніж колись;
- б) мене хвилює, що я погано виглядаю;
- в) справи йдуть усе гірше, я виглядаю погано;
- г) я потворний, у мене просто гидка зовнішність.

15.

- а) зробити вчинок-для мене не проблема;
- б) мені доводиться змушувати себе, щоб зробити який-небудь крок;
- в) щоб зважитися на що-небудь, я повинен дуже багато попрацювати над собою;
- г) я взагалі не здатний що-небудь реалізувати,

16.

- а) я сплю спокійно і добре висипляюся;
- б) я прокидаюся ще стомливішим, ніж учора ввечера;
- в) я прокидаюся рано і не висипляюся;
- г) іноді я страждаю від безсоння, іноді прокидаюся по кілька разів за ніч, загалом я сплю не більше п'яти годин на добу.

17.

- а) у мене зберіглася колишня працездатність;
- б) я швидко втомлююся;
- в) я почуваюся втомленим, навіть якщо майже нічого не роблю;
- г) я настільки втомився, що нічого не можу робити.

18.

- а) апетит у мене такий, як завжди;
- б) у мене пропав апетит;
- в) апетит у мене набагато гірший, ніж колись;
- г) у мене взагалі немає апетиту.

19.

- а) бувати на людях для мене так само приємно, як і раніше;
- б) примушую себе зустрічатися з людьми;
- в) у мене немає ніякого бажання бувати в товаристві;
- г) я ніде не буваю, люди не цікавлять мене, мене взагалі не хвилює ніщо стороннє.

20.

- а) мої еротико-сексуальні інтереси збереглися на колишньому рівні;
- б) секс уже не цікавить мене так, як колись;
- в) зараз я міг би спокійно обходитися без сексу;
- г) секс узагалі не цікавить мене, я зовсім утратив до нього потяг.

21.

- а) я почуваю себе цілком здоровим і піклуюся про своє здоров'я так само, як раніше;
- б) у мене постійно щось болить, я живу на одній воді, у мене то понос, то запор - це створює багато проблем;
- в) зі здоров'ям у мене щось негаразд, я постійно про це думаю;
- г) моє фізичне самопочуття жахливе.

Обробка результатів

„а" - 0 балів;

„б" - 1 бал;

„в" - 3 бали;

„г" - 4 бали.

Якщо в окремих пропозиціях ви вибрали не одне, а кілька тверджень, враховуйте їх теж. Отже, якщо ви набрали:

0-4 бали - у вас немає депресії;
5-7 балів - ступінь депресії легкий;
8-15 балів - ступінь депресії середній;
16 і більше балів - високий.

Література

- Ассанович М. А. (2012) Клиническая психодиагностика: учебное пособие. Минск : Беларусь.
- В.М. Блейхер, Л.Ф. Бурлачук Л. Ф. (1978) Психологічна діагностика інтелекту і особистості. Київ: Вища школа.
- Галян І.М. (2011) Психодіагностика: навч. посіб. Київ: Академвидав.
- В. М. Горленко (авт.-упор.), В. Д. Острова, Н. В. Сосновенко, І. І. Ткачук; В. Г. Панок (заг. ред.) (2018) Застосування діагностичних мінімумів в діяльності працівників психологічної служби : метод. рек. Київ : УНМЦ практичної психології і соціальної роботи. 7 -12
- Каменко І.С. (упоряд.) (2001) Методики психологічних досліджень особистості військовослужбовців та військового колективу. Київ: УДЦССМ.
- Луцьков В.Є. (заг.ред.), К. В. Аймедов, Д. М. Корошніченко (2015) Психодіагностичні моделі в практиці клінічного психолога : навч. посіб. для студ., магістрів психол. спец. і напрямів підгот. слухачів курсів підвищ. кваліфікації. Одеса : ОНМедУ. 1
- Мазяр О.В. (уклад.) (2023) Психодіагностика та скринінг психічного здоров'я з основами психометрики : методичні рекомендації для підготовки до навчальних занять здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки спеціальності 053 Психологія. Житомир : Вид-во ЖДУ.
- Медицина психологія: підручник. (за ред академіка С.Д.Максименка). 1. 3-е вид.додобл. і доповн. Київ: «Видавництво Людмила», 2023. с. 40-116
- Моргун В.Ф., Тітов І.Г. (2009) Основи психологічної діагностики. Навч.посіб. для студ. вищ. навч. закл. Київ: Видавничий Дім «Слово».
- Мушевич М. І. (2006) Клінічна психодіагностика: Методичні рекомендації для студентів ф-ту психол. Луцьк: РВВ «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки.
- Нуллер Ю.Л. (2008) Структура психічних розладів. Київ: Сфера.
- Співак Л.М., Османова А.М (2023) Психодіагностика в клінічній психології : навч.посіб. Київ, Університет «Україна». 146 с.

Семінарсько-практичне заняття №7.

ТЕМА: ОСОБЛИВОСТІ КЛІНІЧНОЇ ДІАГНОСТИКИ ДІТЕЙ Й ПІДЛІТКІВ З ООП.

4 години

Форма поточного контролю: доповідь, усне опитування

Навчальні цілі: мати уявлення про проведення клінічного дослідження серед дитячого населення, умови його проведення та вміти проводити клінічне діагностування дітей, опрацювати отримані дані та розвинути здібності в процесі психодіагностики.

Опорні поняття: діти з ООП, діагностика дітей з ООП, висновки.

Теоретична частина:

Питання для обговорення:

1. Методологічні принципи клінічної психодіагностики серед дітей з вадами психофізичного розвитку: комплексне вивчення; системний підхід; виявлення та облік потенційних можливостей дитини; якісний аналіз результатів; необхідність раннього діагностування.
2. Етапи психодіагностики дітей з ОПФМ: скринінг-діагностика, диференціальна діагностика; поглиблене психолого-педагогічне вивчення дитини.
3. Загальні вимоги до організації та проведення клінічного психологічного обстеження дитини з ОПФМ.
4. Технологія проведення клінічного психологічного обстеження.
5. Заключення та висновки за результатами проведеного обстеження.

Практична частина:

ТЕСТИ ДЛЯ ВИКОНАННЯ НА ЛАБОРАТОРНОМУ ЗАНЯТТІ

АНКЕТА СКРИНІНГОВОЇ ДІАГНОСТИКИ РОЗВИТКУ ДИТИНИ
(за Г.С. Никифоровим, адаптовано та розширено В.Г. Кириленко)

Дата обстеження „ _____ ” _____ 200 ____ .
ПІБ дитини _____
Дата народження _____ Років на момент обстеження _____

1 Відомості про сім'ю

Склад сім'ї _____ (розширена: старше покоління, інші родичі), повна, неповна) кількість дітей _____
Житлові умови: (квартира, гуртожиток, комунальна квартира, кімната у родичів, інше _____

Основні відомості про батьків

ПІБ батька _____
Освіта _____, місце роботи _____
Спадкові хвороби _____
Спадкові хвороби у родичів _____
Загальні хвороби _____
Вживання наркотичних речовин _____
ПІБ матері _____
Освіта _____, місце роботи _____
Спадкові хвороби _____
Спадкові хвороби у родичів _____
Загальні хвороби _____
Вживання наркотичних речовин _____

Умови проживання дитини: кімната, куточок, місце для підготовки дом. завдань _____

Відносини у сім'ї (позитивні, конфліктні, з афектами) _____
Хто виховував дитину до року _____
Хто виховує зараз _____
Хто проводить з дитиною більше часу _____
Хто: допомагає у подоланні труднощів _____
Доглядає за дитиною під час хвороби _____
Гуляє з дитиною _____
Займається чимось іншим _____
Матеріальний стан сім'ї _____
Хто є основним джерелом доходів _____

1. Розвиток дитини у ранньому віці

Відхилення у режимі харчування _____
Прийняття дитини до сну _____
Коли почала дитина тримати голову _____
Коли почала перевертатись на живіт _____, з живота на спину _____
Сидіти _____, стояти _____, повзати _____, промовляти перші слова _____, фрази _____
Чим хворіла дитина на першому році життя _____
Чим любила гратись дитина _____
З ким любила гратись _____
Чи розмовляла під час гри _____
Форма гри (сюжетна, маніпулятивна) _____
Настрій дитини під час гри _____
Контакт з іншими дітьми _____
Ставлення до знайомих та незнайомих _____
Улюблені заняття та час занять _____
Особливості поведінки у грі _____

2. Дошкільний розвиток дитини

Чи відвідувала дитина дитячий садочок _____

В садочок ходила з радість чи з неохотою _____
 Якщо не відвідувала садочок, то чому _____
 Коли навчилась самостійно їсти _____
 Коли навчилась самостійно одягатись _____
 Стан слуху _____
 Стан зору _____
 Знає вірші, які _____
 Як заучує вірші _____
 Чи активно користується мовою _____
 Скарги вихователя _____
 Як часто конфлікт _____, з ким _____
 Покарання та похвала з боку дорослих _____
 Яким іграм віддає перевагу _____
 Кого слухається дитина вдома _____
 Особливості ігрової діяльності _____
 Улюблені заняття та час занять _____
 Особливості поведінки у грі _____
 Особливості поведінки під час навчально-розвивальних занять _____
 Страхи, кошмари в дошкільний період _____
 Хвороби в дошкільний період _____
 Інтереси та схильності дитини _____
 Пізнавальні інтереси дитини _____
 Позитивні та негативні звички дитини _____

Висновки та рекомендації:

Опитувальник для діагностики емоційного неблагополуччя дітей (ОДЕН), автор Ю.М.Міланіч

1. Знижений настрій

1.1. Настрій знижений, часто плаче, дратується без причини	3
1.2. Настрій знижений, плаче, дратується з будь-якої причини	2
1.3. Настрій знижений, плаче, дратується, якщо є серйозна причина	1
1.4. Настрій рівний, не дратується, рідко плаче	0

2. Порушення сну

2.1. Засинає повільно та/або часто просинається і крутиться в ліжку та/або встає без бажання завжди	3
2.2. часто	2
2.3. іноді	1
2.4. Засинає швидко, сон тривалий, вночі не прокидається, встає бадьоро, з бажанням	0

3. Порушення апетиту

3.1. Апетит поганий та/або розбірливий у їжі завжди	3
3.2. часто	2
3.3. іноді	1
3.4. Апетит добрий, без надмірної розбірливості в їжі	0

4. Пітливість

4.1. Загальна пітливість підвищена вдень та/або вночі	3
4.2. Долоні та/або голова пітливі завжди	2
4.3. Долоні та/або голова пітливі іноді	1
4.4. Долоні та голова не пітливі	0

5. Нетримання сечі та калу

5.1. Буває нетримання сечі та/або калу вночі та вдень, майже щодня	3
5.2. часто	2
5.3. іноді	1
5.4. Не буває нетримання сечі та калу	0

6. Шкідливі звички

6.1. Гризе нігті та/або смочує палець, та/або грає з якоюсь частиною тіла дуже часто	3

7. Скарги на самопочуття

7.1. Скаржитися на біль у животі та/або в голові, та/або на нудоту, та/або на запаморочення дуже часто	3

7.2.часто	2
7.3.іноді	1
7.4.не частіше, ніж інші діти	0
8. Тривога і страхи	
8.1. Часто виражена тривога, страхи з руховим занепокоєнням або загальмованістю	3
8.2. Часто тривожиться, легко лякається без виражених зовнішніх проявів	2
8.3. Тривога, страх проявляються рідко, тільки під впливом неприємних факторів	1
8.4. Відсутні тривога і страхи	0
Зміст тривоги і страхів:	
- Темряви	
- висоти	
- шуму	
- тварин	
- казкових персонажів	
- чужих людей	
- самотності	
- хвороби, смерті своїх та/або батьків	
- інші	
9. Порушення рухової активності	
9.1. Метушливий, надмірно рухливий, погано концентрує увагу завжди	3
9.2.часто	2
9.3.іноді	1
9.4. Адекватно активний	0
або	
9.1. Млявий, загальмований, погано концентрує увагу завжди	3
9.2.часто	2
9.3.іноді	1
9.4. Адекватно активний	0
10. Труднощі спілкування з однолітками	
10.1. Не прагне до спілкування та/або відходить від нього внаслідок недостатньо доброзичливого ставлення дітей та/або відходить від спілкування, незважаючи на доброзичливе ставлення завжди	3
10.2.часто	2
10.3.іноді	1
10.4.ніколи	0
або	
10.1. Прагне до спілкування, але не приймається іншими та/або незважаючи на обопільне бажання, контакти супроводжуються конфліктами завжди	3
10.2.часто	2
10.3.іноді	1
10.4.ніколи	0
11. Невпевненість у собі	
11.1 Ухиляється від змістовних ігор, перевірки реальних можливостей, боїться невдачі завжди	3
11.2.часто	2
11.3.іноді	1
11.4.ніколи	0
12. Надмірна чутливість до зауважень і покарань	
12.1. Все бере близько до серця та/або відповідає словесною або фізичною агресією завжди	3
12.2.часто	2
12.3.іноді	1
12.4.ніколи	0
13. Заїкується	
13.1. Так	2-1
13.2. Ні	0
14. Тики	
14.1. Смикає рукою, плечем або часто моргає	2-1
14.2. Ні	0
Обробка результатів	
Підраховується загальна сума балів, яка вказує на загальний ступінь емоційного неблагополуччя дитини (СЕН), крім того окремо оцінюються:	

- фактор соматовегетативних порушень – пункти 3, 4, 5, 7
- фактор преневротичних порушень – пункти 1, 2, 6, 8, 11, 12, 13, 14
- фактор поведінкових порушень – пункти 9, 10.

ДИТЯЧИЙ ОПИТУВАЛЬНИК НЕВРОЗІВ (ДОН) В.В. СЕДНЄВА

Мета: виявлення рівня ризику невротичного симптомокомплексу.

Форма роботи: Індивідуальна чи групова

Обладнання: бланк опитувальника ДОН

Час проведення: 30-40 хвилин

Вік: від 7 до 13 років

Інструкція для досліджуваного

„Прочитай, будь ласка, запитання і вибери ту відповідь („Так" або „Ні"), яка найбільше до тебе підходить"

Текст опитувальника			
№п/п	Твердження	Так	ні
1	Тобі буває сумно		
2	Іноді тобі хочеться плакати просто так		
3	Тобі іноді буває страшно ні від чого		
4	Ти спиш добре і спокійно		
5	Діти не бажать з тобою грати		
6	Часто тобі зовсім не хочеться їсти		
7	Тобі буває зовсім не цікаво грати, дивитись телевізор		
8	Ти почуваш себе сильним		
9	Часто у тебе болить голова або живіт		
10	Ти втомлюєшся більше, ніж інші діти		
11	Іноді ти буваєш поганим		
12	У школі тебе не люблять		
13	Вчителі до тебе прискіпуються		
14	З дітьми тобі сумно і не цікаво		
15	Іноді тобі сняться страшні сни		
16	Ти веселий		
17	Ти боїшся школи і вчителів		
18	Тобі важко робити уроки		
19	Ти часто забуваєш те, що вчив		
20	Тобі часто хочеться спати		
21	Ти часто відвертаєш увагу на уроках на щось стороннє		
22	Ти не любиш чекати		
23	Ти не можеш довго бігати, боротися, грати		
24	Тобі говорять, що ти погано запам'ятовуєш		
25	Тобі важко довго дивитись телевізор або читати		
26	Ти став менше грати з дітьми, ніж раніше		

27	Ти погано розумієш те, що читаєш		
28	У тебе холодні руки і ноги, навіть у теплу погоду		
29	Тебе легко образити		
30	Іноді ти уранці почуваш втомленість, після сну болить голова		
31	Іноді у тебе паморочиться голова		
32	Ти часто просинаєшся вночі		
33	Ти втомлюєшся від гри з дітьми		
34	У тебе часто пітніють долоні		
35.	Тобі важко заснути від різних думок		
36.	У тебе бувають болі		
37.	Буває, що тебе „закачує„, в автобусі, автомобілі, тролейбусі або трамваї		
38.	Ти часто сваришся з батьками і друзями		
39.	Тобі часто говорять, що ти не слухаєшся		
40.	Ти став гірше вчитися, ніж раніше		
41.	Тебе іноді нудить		

Обробка результатів

Після заповнення дитиною опитувальника його відповіді порівнюють з „ключем“. Передовсім оцінюється шкапа ширості, яка містить негативні відповіді на питання № 1, 11, 36. Кожний збіг відповіді досліджуваного з ключем оцінюється в 1 бал. Після чого бали сумуються за шкалою. Якщо за шкалою ширості сума відповідей 2 бали, то дані -сумнівні, 3 бали - недостовірні.

Визначення основних понять

Твердження тесту-опитувальника систематизовані за шістьма основними шкалами: депресії, астенії, порушення поведінки, вегетативних розладів, порушення сну і тривоги. Зміст кожної шкали такий:

1. Шкала депресії включає основні прояви депресивних розладів з урахуванням їх вікової специфіки. Основні ознаки депресивного розладу дитини проявляються в зниженні життєвого тону, в низькій самооцінці, зменшенні рухливості, відчутті суму і пригніченості, безініціативності. У дітей часто буває порушення поведінки як наслідок депресивного розладу.

2. За допомогою **шкали астенії** можна виявити порушення працездатності дитини і пізнавальних процесів: уваги, мислення, пам'яті, а також підвищену емоційну чутливість, вразливість, загостреність емоційних реакцій.

3. Метою використання **шкали порушення поведінки** є виявлення найбільш типових форм порушення поведінки дитини, які частіше проявляються в агресивності й антидисциплінарних вчинках. В молодшому і середньому шкільному віці порушення поведінки частіше проявляється в зміні загального типу поведінки, яка раніше не була характерна для цієї дитини.

4. Шкала вегетативних розладів потрібна для діагностики у дітей молодшого і середнього шкільного віку порушення балансу вегетативної нервової системи. У дітей, які за цією шкалою набрали від 16 балів і більше, вегетативні розлади виходять на перший план. Вони можуть проявлятися в порушенні з боку дихальної, шлунково-кишкової та інших систем організму.

5. Шкала порушення сну. Слід зазначити, що порушення сну у дітей рідко буває як ізольований розлад. Частіше він може бути одним з ознак депресивного або астенічного стану. Так, для депресивного стану більш характерними є труднощі засинання і жахливі сни, а для астенічного симптомокомплексу - сонливість, почуття втомленості під час просинання.

6. Шкала тривоги оцінює загальний стан емоційного переживання очікування небезпеки, постійне передчуття погрози, реальної або частіше вигаданої самою дитиною.

Далі оцінюються дані за іншими шкалами. „Ключі“ до кожної шкали запропоновані у таблиці 1.

Таблиця 1

Ключі до шкал тесту - опитувальника ДОН

Шкала	Відповідь „так”	Відповідь „ні”
Депресії-Д	1, 2, 5, 6, 7, 9, 10, 11, 14, 15, 18, 19, 20, 23, 25, 26, 35, 40.	8, 16
Астенії -А	10, 18, 19, 20, 21, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 40.	
Порушення поведінки - П	21, 29, 38, 39, 40.	
Вегетативних розладів - В	2, 6, 9, 20, 28, 31, 34, 36, 37, 41.	
Порушення сну - С	15, 20, 30, 32.	4
Тривоги-Т	3, 12, 13, 17, 22, 29, 35, 38, 39.	4

Кожний збіг із ключем оцінюється в один бал, сума яких за кожною шкалою складає первинні дані. Показники шкал помножуються на коефіцієнт які запропоновані в таблиці 2.

Таблиця 2. **Коефіцієнти нормування за шкалами тесту-опитувальника ДОН**

Назва шкали	Коефіцієнт
Шкала депресії	1
Шкала астенії	1
Шкала порушення поведінки	4
Шкала вегетативних розладів	2
Шкала порушення сну	4
Шкала тривоги	2

Після переведення первинних даних шкал за допомогою коефіцієнтів нормування у результати їх можна перевести в графічний вигляд (малюнок 1)

Малюнок 1. Графічний вигляд кінцевих результатів

20-16						
15-11						
1 0-1						
	Д	А	П	В	С	Т

В наведеному малюнку:

- зона від 16 до 20 балів, характеризується як високий рівень ризику наявності певного невротичного симптомокомплексу
- зона від 12 до 15 балів, характеризується як середній рівень ризику або тенденція до підвищення виявлення певного невротичного симптомокомплексу
- зона від 11 балів включно характеризується низьким рівнем ризику формування певного невротичного симптомокомплексу.

Після отримання кінцевого варіанта індивідуального профілю досліджуваної дитини формується висновок про наявність невротичного стану і схильності до суїцидальної поведінки.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ПОЗААУДИТОРНОГО ВИКОНАННЯ**ПРАКТИЧНІ ПИСЬМОВІ ЗАВДАННЯ**

1. Проведіть діагностику дитини дошкільного чи молодшого шкільного віку за допомогою Тесту Тулуз-Перона та визначте наявність або відсутність ММД та тип порушень психічної діяльності, супутній ММД.

Література

В.М. Блейхер, Л.Ф. Бурлачук Л. Ф. (1978) Психологічна діагностика інтелекту і особистості. Київ: Вища

школа.

- Галян І.М. (2011) Психодіагностика: навч. посіб. Київ: Академвидав.
- Каменко І.С. (упоряд.) (2001) Методики психологічних досліджень особистості військовослужбовців та військового колективу. Київ: УДЦССМ.
- Корольчук М.С., Осьодло В.І. (2007) Психодіагностика: навч.посіб для студентів вищих навчальних закладів. К.: Ельга, Ніка-Центр.
- Луцьков В.Є. (заг.ред.), К. В. Аймедов, Д. М. Корошніченко (2015) Психодіагностичні моделі в практиці клінічного психолога : навч. посіб. для студ., магістрів психол. спец. і напрямів підгот. слухачів курсів підвищ. кваліфікації. Одеса : ОНМедУ. 1
- Моргун В.Ф., Тітов І.Г. (2009) Основи психологічної діагностики. Навч.посіб. для студ. вищ. навч. закл. Київ: Видавничий Дім «Слово».
- Мушевич М. І. (2006) Клінічна психодіагностика: Методичні рекомендації для студентів ф-ту психол. Луцьк: РВВ «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки.
- Нуллер Ю.Л. (2008) Структура психічних розладів. Київ: Сфера.
- Співак Л.М., Османова А.М (2023) Психодіагностика в клінічній психології : навч.посіб. Київ, Університет «Україна». 146 с.

**СИСТЕМА
МОДУЛЬНО-РЕЙТИНГОВОГО КОНТРОЛЮ З КУРСУ
“КЛІНІЧНА ПСИХОДІАГНОСТИКА”**

Вивчення курсу «Клінічна психодіагностика» передбачає контроль: виявлення, вимірювання і оцінювання знань, умінь студентів. Основною дидактичною функцією контролю знань є забезпечення зворотного зв'язку між викладачем і студентом, отримання педагогом об'єктивної інформації про ступінь засвоєння навчального матеріалу, своєчасне виявлення недоліків і прогалин в знаннях.

Контроль – це перевірка якості засвоєння навчального матеріалу, встановлення зворотного зв'язку між студентом та викладачем.

Контроль має на меті визначити не тільки рівень і якість навчованості студентів, але і об'єму його навчальної праці. Окрім того, виконання контрольних завдань формує у студентів уміння і навички використання теоретичних положень для аналізу і оцінювання психологічних явищ, педагогічних ситуацій, конкретних фактів управлінської діяльності.

Програма дисципліни включає основні види контролю знань студентів *контроль проміжних результатів* засвоєння дисципліни, яких здійснюється протягом семестру та *підсумкового контролю*.

Проміжний контроль не має формальних обмежень. Він здійснюється за задумом викладача. В якості форми такого контролю можна використовувати:

- оперативний контроль під час викладу лекційного матеріалу – за 5 хв. до закінчення лекції викладач задає студентам 2-3 питання. Зауваження до відповідей викладач робить на наступному занятті.

- Бліцконтроль – за 5 хв. до закінчення лекції пропонується на окремому папері записати слова, які студенти запам'ятали з теми. На наступному занятті проводиться аналіз отриманих результатів.

- Контрольні завдання з письмовим звітом – завдання на порівняння, перерахування, складання чи заповнення таблиць. Форма контролю – групова.

- Виконання творчих завдань;

- Реферування та конспектування першоджерел.

- Поточний контроль. Для поточного контролю використовуються результати практичних занять.

- Поточний контроль за темою (семінарські) припускає індивідуальний вибіркового контролю за рівнем знань. Метою поточного контролю за темою є відстеження рівня засвоєння знань окремої теми певним студентом, а також, окрім власне контролю, формування навичок творчого оперування засвоєним матеріалом.

- Поточний модульний контроль є обов'язковим структурним компонентом учбового процесу та здійснюється у формі модульної контрольної роботи.

Підсумковий контроль – перевірка кінцевого результату навчальної роботи студента. Проводиться у формі заліку чи екзамену після вивчення дисципліни. Проведення підсумкового контролю і отримання позитивної оцінки включає: а) оцінку проміжної атестації (результати модуля 1), б) оцінку відвідування занять і активність в аудиторії; а також в) оцінку виконання усіх лабораторних робіт.

Навчальною програмою вивчення дисципліни передбачено самостійне опрацювання студентами значної кількості учбового матеріалу, а тому урізноманітнено форми контролю за виконанням учбової програми. Окрім підсумкового контролю у вигляді заліку, протягом навчального періоду здійснюються форми поточного контролю, до яких належать: поточний модульний контроль, поточний контроль за темою та додаткові форми контролю: індивідуальні завдання, написання рефератів.

Поточний модульний контроль є обов'язковим структурним компонентом учбового процесу та здійснюється у формі модульної контрольної роботи.

Поточний контроль за темою (семінарські) припускає індивідуальний вибіркового контролю за рівнем знань. Метою поточного контролю за темою є відстеження рівня засвоєння знань окремої теми певним студентом, а також, окрім власне контролю, формування навичок творчого оперування засвоєним матеріалом.

Колоквіум передбачає контроль за певною темою (чи темами), що винесено на високий рівень самостійного опрацювання. Його метою є відстеження рівня засвоєння знань окремої теми (чи тем) кожним студентом.

Підготовка до семінарських та практичних занять, виконання дослідницьких завдань, самостійних і курсових робіт, складання іспиту з психології є етапами підготовки до успішного складання державного екзамену, оскільки у програму його проведення включені питання з курсу вікової психології.

Конспект першоджерел дає можливість перевірити поточну готовність студента протягом семестру.

Ключові питання теми є формою контролю, що дозволяє перевірити якість засвоєння студентом ключових термінів та понять дисципліни.

Індивідуальне творче завдання (схеми, таблиці, план роботи, словник термінів, бібліографія, реферат, апробація тренінгової програми) передбачає відстеження рівня засвоєння курсу загалом студентом, а також, окрім власне контролю, формування навичок творчого оперування засвоєним матеріалом. Метою цієї форми роботи є поглиблення знань та формування сфери наукової зацікавленості студентів.

Модульні контрольні роботи з курсу “Психологія аномального розвитку” можуть сприяти більш глибокому засвоєнню проблем, що підіймалися при вивченні дисципліни. Тематика і форми контрольних робіт розроблені відповідно до вимог Державного освітнього стандарту вищої професійної освіти до рівня підготовки майбутніх спеціалістів в галузі психології.

Мета контрольної роботи з дисципліни — виявити ступінь засвоєння студентами основних категорій, понять та міждисциплінарних зв'язків, загальних закономірностей роботи з дітьми з особливими психофізичними потребами, а також сформувані практичні навички, що їх потребує фах психолога-консультанта.

Контрольна робота виконується у вигляді письмових відповідей на теоретичні та практичні питання, рішення задач за варіантами. Підготовка до письмової контрольної роботи найбільш доступний спосіб розвитку навичок самостійної, пошуково-дослідницької діяльності. При виконанні завдань контрольної роботи відпрацьовуються та вдосконалюються навички аналізувати ситуацію, уміння використовувати теоретичні положення вікової психології для прикладних цілей.

Модульна контрольна робота виконується в аудиторії на останньому семінарському занятті та складається з декількох питань, два з яких носять теоретичний характер, а третє – практичний.

Третє завдання обирається студентом самостійно відповідно до усних рекомендацій викладача. Питання отримується студентом за 3-5 днів до дати написання МКР, готується студентом вдома та подається в день написання МКР. Тема питання вибирається студентом зі списку, запропонованим викладачем. Робота має мати титульну сторінку, план, вступ, основну частину, висновки, список літератури. У вступі слід показати актуальність питання для практики, необхідно відобразити психологічний зміст тих форм та аспектів роботи психолога, які аналізуються в роботі. Необхідно розкрити основні поняття, представити власну позицію та висновки з огляду різних підходів.

ЗРАЗОК МОДУЛЬНОЇ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ

Перший варіант

Перше завдання А

Які методики дослідження розладів мислення вам відомі, перерахуйте їх, дайте вичерпну характеристику та вкажіть доцільність, умови та можливі особливості застосування

Друге завдання В

Проінтерпретуйте наступний профіль тесту MMPI. ? 4; F 45; L 43; K 55; Hs 60; D 56; Hy 42; Pd 32; MF 59; Pa 45; Pt 67; Sc 40; Ma 32; Si 58.

Третє завдання С:

До вас на діагностику лікарем-проктологом направлено жінку 35 років, яка має діагноз «синдром подразненого кішківника», діагноз не піддається медикаментозному лікуванню. Які діагностичні методики ви будете використовувати в роботі? Дайте розгорнутий план роботи, які результати Ви очікуєте отримати?

Питання для контролю студентів з дисципліни «Клінічна психодіагностика»

Питання рівня А (репродуктивний рівень)

1. Які методи збору інформації вам відомі.
2. Перерахуйте методи дослідження уваги.
3. Перерахуйте методи дослідження мислення.
4. Перерахуйте методи дослідження пам'яті.
5. Які методи дослідження самооцінки вам відомі.
6. Перерахуйте відомі вам методи дослідження тривожності особистості.
7. Перерахуйте відомі вам особистісні опитувальники.
8. Які проєктивні методики вам відомі.
9. Яку інформацію про особистість можна отримати за допомогою тесту чорнильних плям Роршаха?
10. Яку інформацію про особистість можна отримати за допомогою тематичного апперцептивного тесту?

Питання рівня В (алгоритмічний рівень)

1. Які переваги використання проєктивних методик Вам відомі?
2. Які недоліки використання проєктивних методик може мати клінічний психолог?
3. За допомогою яких методів можна оцінити поведінки пацієнта під час бесіди або інтерв'ю?

4. Перерахуйте основні види позицій щодо тестування та охарактеризуйте їх.
5. Чому при аналізі результатів тесту ММПІ важливо звертати увагу на графік?
6. Дайте коротку характеристику кожній таблиці з тесту плям Роршаха.
7. Які версії тесту ТАТ Вам відомі і чим вони відрізняються?
8. В яких ситуаціях не варто на вашу думку використовувати функціональні проби.
9. Яку структуру та логіку повинно мати психодіагностичне заключення?
10. Опишіть можливі впливи фігури діагноста на результати тестування.

Питання рівня С (інноваційний рівень)

1. Які методи та методики можна використовувати при дослідженні та оцінці депресивних симптомів?
2. Які методи та методики можна використовувати при дослідженні та оцінці тривожних симптомів?
3. Які методи та методики можна використовувати при дослідженні та оцінці фобічних симптомів?
4. Які методи та методики можна використовувати при дослідженні та оцінці невротичних симптомів?
5. Які методи та методики можна використовувати при дослідженні та оцінці психотичних симптомів?
6. Які методи та методики можна використовувати при комплексному дослідженні особистості?
7. Чим відрізняється клінічна бесіда від стандартизованого інтерв'ю. В яких випадках доречніше їх застосовувати?
8. Які методи та методики можна використовувати для дослідження поведінки пацієнта.
9. Перерахуйте зовнішні та внутрішні фактори, які можуть вплинути на результат тестування.
10. Перерахуйте вимоги для особистості психодіагноста, що працює у клініці.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ОКРЕМИХ ВИДІВ НАВЧАЛЬНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Критерії оцінки виконання навчальних завдань є одним з основних способів перевірки знань, умінь і навичок студентів з дисципліни «Клінічна психодіагностика». При оцінці завдань за основу слід брати повноту і правильність їх виконання. Необхідно враховувати такі вміння і навички студентів:

- диференціювати, інтегрувати та уніфікувати отримані знання;
- застосовувати правила, методи, принципи юридичної психології та враховувати закономірності і особливості психічних явищ у конкретних ситуаціях;
- викладати матеріал логічно і послідовно;
- користуватися додатковою літературою.

Критерії оцінювання аудиторної роботи студентів.

Для засвоєння понять з вікової психології студентам пропонується на семінарських заняттях система різних завдань, задач та вправ. Задачі та вправи є нетиповими, але вкрай необхідними для сучасного психолога. Вони сприяють розвитку суджень, аналізу, узагальнення, активізують пошук фундаментальних знань для вирішення тієї чи іншої задачі.

Аудиторна робота студентів включає участь в семінарських та / або практичних заняттях.

«5»	<i>студент демонструє вичерпний виклад матеріалу за межами обов'язкового матеріалу та вільне володіння матеріалом теми семінару; доповідь представлено у вигляді презентації; вміє самостійно знайти відповідь на проблемні запитання, спираючись на лекційний матеріал, першоджерела, використання додаткових джерел та інформації, творче та осмислене оперування матеріалом з використанням теоретичних понять та термінів, уміє використовувати необхідну та достатню аргументацію, спираючись на наукову інформацію, вміє вводити та використовувати власні класифікації, аналізувати, робити власні висновки; здатен встановлювати тематичні та міжпредметні зв'язки, використовує презентацію засвоєного матеріалу.</i>
«4»	<i>студент демонструє задовільне володіння матеріалом теми семінару; відповідь на проблемні запитання знаходить за допомогою викладача, спираючись на лекційний матеріал та вивчення першоджерел; допускає несуттєві (які кардинально не міняють суть) помилки у визначенні понять та категорій та інше.</i>
«3»	<i>студент частково володіє матеріалом теми семінару; формулюючи відповідь на питання, репродуктивно відбиває зміст лекційного матеріалу та/або основного підручника; допускає помилки у визначенні понять та категорій та інше, нездатний знайти відповідь на проблемні запитання, чи вирішити проблемні завдання; несистематизований виклад матеріалу за межами поданого у лекції</i>
«2»	<i>студент демонструє нездатність розкрити питання семінару; допускає багато суттєвих помилок у визначенні понять та категорій та інше, часткове структуроване відтворення матеріалу у межах поданого на лекції Відпрацьований пропущений семінар оцінюється в 2 бали</i>
«1»	<i>уривчасте неструктуроване відтворення матеріалу у межах поданого на лекції</i>

Критерії оцінювання позааудиторної самостійної роботи студентів.

Різні види самостійної позааудиторної роботи студентів з дисципліни активізують їх розумову діяльність, націлюють на результат та забезпечують емоційний інтерес до інтелектуальної діяльності. Студент має свободу вибору практичних завдань, які відповідають рівню його інтелектуальної активності (репродуктивна або продуктивна чи творча), пізнавальним здібностям, інтересам, потребам. Завдання для самостійного опрацювання, наведені у посібнику, допоможуть студентам структурувати самостійне вивчення проблемних питань психології та більш цілеспрямовано перевірити свої знання. Особливе значення має розуміння, осмислення та трактування психологічних знань на практиці та теорії педагогічної діяльності. Пропоновані завдання для самостійного виконання мають декілька рівнів складності.

«5»	<i>Робота виконана правильно і самостійно, відбиває належний рівень знань, та сформованість практичних навичок; оформлена згідно вимог, які висуваються для даного типу завдань.</i>
«4»	<i>Робота виконана самостійно, містить несуттєві помилки, відбиває належний рівень знань та сформованість практичних навичок; оформлена згідно вимог, які висуваються для даного типу завдань; робота виконана правильно і самостійно, відбиває належний рівень знань, та сформованість практичних навичок; оформлена згідно вимог, які висуваються для даного типу завдань.</i>
«3»	<i>Робота виконана правильно і самостійно, відбиває належний рівень знань, та сформованість практичних навичок; оформлена згідно вимог, які висуваються для даного типу завдань. Робота містить помилки, відбиває недостатній рівень знань та недостатню сформованість практичних навичок; оформлення роботи не в повній мірі відповідає вимогам, що висуваються для даного типу завдань.</i>
«2»	<i>виконана робота всіх рівнів завдань не відповідає вимогам, які вказані вище як критерії для виставлення позитивної оцінки.</i>

Штраф за невчасно подану для перевірки роботу

– 1- 2 бали

Виконання поданих у посібнику завдань вимагає від студента попереднього самостійного опрацювання теоретичного матеріалу за рекомендованою літературою.

Критерії оцінювання індивідуальної творчої / дослідницької роботи студентів.

Індивідуальна творча / дослідницька робота студентів включає виконання завдань, які пропонуються викладачем

«5»	<i>при виконанні завдання студент показав широку обізнаність у змісті теоретичного матеріалу з обраної теми, розуміння принципів підходу до вивчення психологічних феноменів, вміння самостійно проводити аналіз психологічної проблеми або емпіричних даних та формулювати коректні і вірні коментарі та висновки. Виставляється за умови відповідності змісту виконаної роботи обраній темі. Дотримання визначеного обсягу, повноти, логічності, послідовності викладу, самостійності суджень, відсутності стилістичних та орфографічних помилок.</i>
«4»	<i>при виконанні завдання студент показав достатню обізнаність у змісті теоретичного матеріалу з обраної теми, розуміння принципів підходу до вивчення психологічних феноменів, але виявляє при цьому недостатнє вміння самостійно проводити аналіз психологічної ситуації або емпіричних даних та формулювати коментарі і висновки. Виставляється за умови, що тема розкрита повно, логічно. Послідовна за змістом, має достатній обсяг, але має незначні помилки у викладенні матеріалу, рівень самостійності суджень недостатній.</i>
«3»	<i>при виконанні завдання студент показав обмежену обізнаність у змісті теоретичного матеріалу обраної теми, низьке розуміння принципів підходу до вивчення психологічних феноменів, труднощі у проведенні аналізу психологічної ситуації або емпіричних даних та формулюванні коректних та вірних коментарів і висновків, тема розкрита неповно, є неточності і прогалини у висвітленні проблеми, недостатній рівень у самостійності суджень, є мовленнєві помилки</i>
«2»	<i>при виконанні завдання студент показав обмежену обізнаність у змісті теоретичного матеріалу з обраної теми, нерозуміння принципів підходу до вивчення психологічних феноменів, невміння проводити аналіз психологічної літератури або емпіричних даних та формулювати коректні і вірні коментарі та висновки. Виставляється за умови відсутності вичерпної відповіді з обраної теми, наявність прогалин у знаннях, грубих фактологічних помилок, що свідчать про поверховість знань студента. Відсутній творчий підхід до вирішення проблеми та самостійні висновки. Значна кількість мовленнєвих помилок.</i>

Критерії оцінювання практичної роботи студентів.

Упродовж семестру студенти виконують практичну роботу. Вона полягає в ознайомленні з психологічними методиками обстеження дітей, підлітків і юнацтва; їхньому проведенні, опрацюванні даних і інтерпретації результатів; написанні трьох психологічних характеристик (на дитину, підлітка і юнака/дівчину). Кожна методика і характеристика оцінюються окремо. Максимально за лабораторну роботу упродовж семестру можна отримати **5 балів**.

Вимоги	Бали
Методика проведена за правилами, бланк заповнений за інструкцією, дані опрацьовані безпомилково і проінтерпретовані правильно, методика оформлена акуратно	5
Два-три недоліки з нижче перелічених: <ul style="list-style-type: none"> ✓ методика проведена з частковим порушенням правил, ✓ бланк заповнений з порушенням інструкції, ✓ помилки при опрацьованні даних, ✓ помилки при інтерпретації результатів, ✓ методика оформлена неакуратно 	3
Чотири-п'ять недоліків з нижче перелічених: <ul style="list-style-type: none"> ✓ методика проведена з порушенням правил, ✓ бланк заповнений з порушенням інструкції, ✓ помилки при опрацьованні даних, ✓ помилки при інтерпретації результатів, ✓ методика оформлена неакуратно. 	0
Методика відсутня	0
Характеристика відображає результати дослідження, дані узагальнені, є рекомендації, оформлена за правилами і акуратно	1
Два-три недоліки з нижче перелічених: <ul style="list-style-type: none"> ✓ психологічна характеристика неповно відображає результати дослідження, ✓ дані не є узагальнені, ✓ відсутні рекомендації, ✓ характеристика оформлена з порушенням правил, ✓ характеристика оформлена неакуратно. 	0,5
Чотири-п'ять недоліків з нижче перелічених: <ul style="list-style-type: none"> ✓ психологічна характеристика неповно відображає результати дослідження, ✓ дані не є узагальнені, ✓ відсутні рекомендації, ✓ характеристика оформлена з порушенням правил, ✓ характеристика оформлена неакуратно. 	0
Психологічна характеристика відсутня	0

Критерії оцінювання модульної контрольної роботи

Питання для модульної контрольної роботи представлені трьома рівнями: рівень А – репродуктивний, рівень Б – аналітично-пошуковий, рівень В – творчий.

Студенти під час МКР мають виконати всі запропоновані завдання.

«20-17»	<i>при виконанні завдання студент показав широку обізнаність у змісті теоретичного матеріалу з дисципліни, розуміння принципів підходу до емпіричного вивчення психологічних феноменів, вміння самостійно проводити аналіз психологічної ситуації або емпіричних даних та формулювати коректні і вірні коментарі та висновки. Виставляється за умови відповідності змісту виконаної роботи обраній темі. Дотримання визначеного обсягу, повноти, логічності, послідовності викладу, самостійності суджень, відсутності стилістичних та орфографічних помилок.</i>
«16-13»	<i>при виконанні завдання студент показав достатню обізнаність у змісті теоретичного матеріалу з дисципліни, розуміння принципів підходу до емпіричного вивчення психологічних феноменів, але виявляє при цьому недостатнє вміння самостійно проводити аналіз психологічної ситуації або емпіричних даних та формулювати коментарі і висновки. Виставляється за умови, що відповідь повна, логічна. Послідовна за змістом, має достатній обсяг, але має незначні помилки у викладенні матеріалу, рівень самостійності суджень недостатній.</i>
«12-9»	<i>при виконанні завдання студент показав обмежену обізнаність у змісті теоретичного матеріалу з дисципліни, низьке розуміння принципів підходу до емпіричного вивчення психологічних феноменів, труднощі у проведенні аналізу психологічної ситуації або</i>

	<i>емпіричних даних та формулюванні коректних та вірних коментарів і висновків, відповідь неповна, є неточності і прогалини у висвітленні проблеми, недостатній рівень у самостійності суджень, є мовленнєві помилки</i>
«8-2»	<i>при виконанні завдання студент показав обмежену обізнаність у змісті теоретичного матеріалу з дисципліни, незрозуміння принципів підходу до емпіричного вивчення психологічних феноменів, невміння проводити аналіз психологічної ситуації або емпіричних даних та формулювати коректні і вірні коментарі та висновки. Виставляється за умови відсутності вичерпної відповіді з обраної теми, наявність прогалин у знаннях, грубих фактологічних помилок, що свідчать про поверховість знань студента. Відсутній творчий підхід до вирішення проблеми та самостійні висновки. Значна кількість мовленнєвих помилок.</i>

ВИМОГИ ДО УСНОГО ІСПИТУ

Питання до іспиту з курсу включають основні програмні положення дисципліни «Клінічна психодіагностика»

Метою іспиту є перевірка рівня засвоєння студентами навчального матеріалу з дисципліни «Клінічна психодіагностика».

Форму іспиту визначає викладач.

При висвітленні окремих питань, студент має унаочнити «відкритість» знань, умінь, навичок відповідно до тематики даного курсу.

Студент має проявити:

- знання з курсу;
- цілісно уявляти значення клінічної психологічної діагностики,
- вміння застосовувати термінологічний апарат у процесі роботи;
- вміння застосовувати теоретичні знання з загальних психологічних дисциплін при складанні психологічних заключень та психологічних висновків;
- вміння створювати творчу діагностичну атмосферу в процесі навчальної діяльності;
- вміння аналізувати власну діяльність та шукати шляхи щодо її удосконалення;
- вміння прогнозувати поведінку учнів та адекватно реагувати на будь-які перешкоди;
- володіння стратегіями і способами діагностики осіб різних вікових груп;
- вміння створювати і використовувати нестандартні форми організації роботи;

Студенти, які систематично відвідували лекційні заняття, виконали всі письмові завдання, атестовані на практичних заняттях на «добре» та «відмінно», мають право на одержання екзамену без опитування.

Зміст іспиту з курсу «Клінічна психодіагностика»

Іспит передбачає перевірку рівня знань та вмінь з курсу. Унаочнюється вміння чітко висловлювати і формулювати своє особисте концептуальне бачення щодо розв'язання певної проблеми в рамках зазначеного питання. Демонструється вміння інтерпретувати різноманітні психологічні задачі та проблемні ситуації.

Структура усного іспиту.

1. Теоретичне питання.
2. Практична задача
3. Моделювання (інтерпретація) діагностичної ситуації.

Критерії оцінювання іспиту

Основними етапами формування указаних компетенцій при вивченні студентами дисципліни «Клінічна психодіагностика» є послідовне вивчення змістовно пов'язаних між собою десяти тем навчальних занять. Вивчення кожної теми передбачає оволодіння студентами необхідними елементами компетенцій на рівні знань, навичок та умінь. Підсумкова екзаменаційна оцінка, отримана з урахуванням оцінювання компетенцій на різних етапах їх формування, показує успішність засвоєння знань студентами.

Іспит є засобом підсумкового контролю. Завдання екзаменаційного білету складається з трьох типів питань різної складності, відповідно до трьох типів засвоєння навчального матеріалу: А –

репродуктивного; В – алгоритмічного; С – інноваційного (творчого) – самостійне виконання операцій, окремих дій та діяльності в цілому, в умовах відсутності готового алгоритму.

Викладач може оцінювати відповідь студента на кожне з питань екзаменаційного білету за 10-бальною шкалою.

10 балів	Виставляється за повну, ґрунтовну, безпомилкову відповідь з елементами творчості, вияв власного ставлення, здатність практичного застосування знань, високий рівень узагальнення
9 балів	Виставляється за повну, ґрунтовну, безпомилкову відповідь з елементами творчості, вияв власного ставлення, здатність практичного застосування знань, однак студент припускається незначних і несуттєвих помилок або не може узагальнити результати відповіді
8 балів	Виставляється за наявності переважно повної і ґрунтовної відповіді, допущені неточності не мають суттєвого значення, демонструються переважно репродуктивні знання, а не узагальнення, власні судження тощо
7 балів	Студент знає істотні ознаки понять, явищ, закономірностей, зв'язків між ними, самостійно застосовує знання в стандартних ситуаціях, володіє розумовими операціями, вміє роботи висновки, однак припускається помилок у визначеннях, характеристиках, класифікаціях, або логічний виклад матеріалу у межах обов'язкового матеріалу та обов'язкової літератури
6 балів	Студент дає неповну, неточну відповідь, яка є здебільшого фрагментарною, не містить елементів самостійності, творчості
5 балів	Виставляється за фрагментарну відповідь, за уміння розв'язувати завдання виключно за зразком, за підказкою викладача
4 бали	Виставляється за схематичну відповідь з грубими помилками, наявними прогалинами у знаннях, несистематизований виклад матеріалу за межами поданого у лекції
3-2 бали	Виставляється за відповідь, що демонструє початкові уявлення студента про предмет, часткове структуроване відтворення матеріалу у межах поданого на лекції
0 балів	Виставляється за відсутності відповіді або за відповідь, що не відповідає змісту завдання

Студенти, які не набрали необхідної кількості балів – **менше 42 балів**, можуть до дня екзамену індивідуально відпрацювати невиконані завдання з викладачем у години, призначені для консультацій.

Студентам, які мають семестровий рейтинговий бал з дисципліни 63 – 70 за рішенням кафедри **може бути** виставлена підсумкова оцінка за дисципліну за національною шкалою «**відмінно**», за шкалою ЄКТС – **А. Підсумковий рейтинговий бал** виставляється шляхом додавання до семестрового рейтингового балу студента **30 балів**.

Екзамен (диференційований залік) може відбуватися в усній формі, письмовій формі або складатися з письмової та усної частин. Максимальний екзаменаційний бал становить **30**. Викладач може оцінювати відповідь студента на екзамені у 4-бальній шкалі. Ця оцінка трансформується в **екзаменаційний рейтинговий бал** у такий спосіб:

« відмінно »	– 30 балів;
« добре »	– 23 бали;
« задовільно »	– 18 балів;
« незадовільно »	– 0- балів.

Усі бали, які були набрані студентом під час засвоєння дисципліни та екзамену сумуються. Підсумкова оцінка за дисципліну виставляється як сума семестрового рейтингового балу та балу за екзамен за таблицею:

Підсумковий рейтинговий бал (кількість балів за 100-бальною шкалою)	Оцінка за шкалою ЄКТС	Підсумкова оцінка за дисципліну за національною шкалою
90 – 100	А	відмінно
82 – 89	В	добре
75 – 81	С	
66 – 74	Д	задовільно
60 – 65	Е	

1 – 59	FX	незадовільно

Максимальний рейтинговий бал за роботу протягом семестру становить 100 балів.

Результати контролю заносяться у рейтингову картку студента.

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ ДО ІСПИТУ

1. Історія розвитку клінічної психодіагностики
2. Клінічна психодіагностика як предмет і окрема галузь психологічної науки
3. Використання тестових методик в клінічній діагностиці та психологічному консультуванні
4. Види клінічних психодіагностичних методик
5. Поняття клінічного діагнозу.
6. Розуміння особистості в клінічному підході.
7. Вимоги до особистості психодіагноста.
8. Характеристика процедури тестування в клінічній психодіагностиці
9. Діагноз, види, особливості постановки
10. Структура психологічного висновку.
11. Характеристика ставлення до дослідження.
12. Ознаки адекватного ставлення до дослідження.
13. Ознаки неадекватного ставлення до дослідження.
14. Ознаки формального ставлення до дослідження.
15. Характеристика контакту з досліджуваним.
16. Особистість в клінічній психодіагностиці.
17. Етика проведення психодіагностики у клініці.
18. Принципи проведення діагностичної бесіди.
19. Можливі впливи фігури діагноста на результати тестування.
20. Зовнішні та внутрішні фактори, які можуть вплинути на результат тестування.
21. Поведінкова діагностика в процесі бесіди.
22. Клінічне інтерв'ю як діагностичний метод.
23. Загальна стратегія інтерв'ювання у клініці.
24. Види діагностичних питань в діагностичному інтерв'ю.
25. Тематичні галузі загального клінічного інтерв'ювання.
26. Тактичні прийоми клінічного інтерв'ювання.
27. Оцінка психічного стану в процесі інтерв'ювання.
28. Перелік пунктів оцінки поведінки та ставлення (Саттлер).
29. Шкала оцінки тривоги Гамільтона (HARS).
30. Структуроване інтерв'ю для шкали оцінки депресії Гамільтона (HRSD).
31. Шкала оцінки депресії Монтгомері-Асберг (MADRS).
32. Методи дослідження уваги та сенсомоторних реакцій: коректурна проба Бурдона, рахунок за Крепеліним, чергування антонімів та синонімів, додавання та віднімання з почергово змінюваними числами, модифіковані таблиці Шульте, коректурна проба з переключенням, переплутанні лінії, методика Мюстенберга.
33. Методики дослідження пам'яті: тест на зорову та слухову пам'яті, проби на запам'ятовування, проби на асоціативну пам'ять, опосередковане запам'ятовування, 10 слів, 30 малюнків, дослідження пам'яті за допомогою шкали Векслера, тест Бентона.
34. Методики дослідження мислення: складання картинок з відрізків, розуміння оповідань, розуміння сюжетів картин, встановлення послідовності подій, класифікації, виключення зайвого, розуміння приказок, 50 слів, піктограми, асоціативний експеримент, підбір слів-антонімів.
35. Модель «Великої п'ятірки»
36. Історія створення Мінесотського багатофакторного опитувальника.
37. ММРІ: інструкція, аналіз та інтерпретація результатів.
38. ММРІ: аналіз графіку.
39. Шкали валідності та клінічні шкали ММРІ.
40. Модифікація ММРІ Л.М. Собчик (СМИЛ).

41. Модифікація тесту ММРІ Міні-Мульт.
42. Сучасні форми опитувальника ММРІ-2, ММРІ-А, ММРІ-RF.
43. ММРІ-2: особливі відмінності від першої версії тесту. ММРІ-2: шкали валідності та основні клінічні шкали. ММРІ-2: субшкали Харріса-Лінгоса. ММРІ-2: змістові шкали. ММРІ-2: додаткові шкали. ММРІ-2: шкали Psy-5. ММРІ-2: реструктуровані клінічні шкали.
44. Шістнадцять особистісних факторів Кеттела: історія розробки методики.
45. Шістнадцять особистісних факторів Кеттела: цілі застосування, інструкція, хід проведення, аналіз та інтерпретація.
46. Проективні методики як метод вивчення внутрішнього світу особистості. Поняття проєкції
47. Переваги та недоліки використання проєктивних методик.
48. Проективний підхід у клінічній психодіагностиці.
49. Проективний тест плям Роршаха: історія розробки тесту.
50. Проективний тест плям Роршаха: опис методики та техніка дослідження, особливості таблиць.
51. Проективний тест плям Роршаха: інтерпретаційне значення таблиць.
52. Проективний тест плям Роршаха: локалізація відповідей, її значення та кодування.
53. Проективний тест плям Роршаха: детермінанти відповідей, їх значення та кодування.
54. Проективний тест плям Роршаха: характеристика змісту проєкцій, їх значення та кодування.
55. Проективний тест плям Роршаха: особливі феномени, їх значення та кодування.
56. Структура особистості за Роршахом та аналіз психограми.
57. Методика малюнкової фрустрації С. Розенцвейга
58. Тест вибору кольору М.Люшера.
59. Тематичний апперцептивний тест: історія розробки, задачі використання
60. Стимулювання проєктивних ситуацій кожною окремою картою тесту ТАТ.
61. Тест ТАТ: хід та процедура дослідження, підготовка суб'єкта.
62. Тест ТАТ: аналіз змісту, герой, мотиви тенденції та почуття героїв.
63. Тест ТАТ: основні потреби, внутрішні стани, сили, що діють в оточенні героя та тиски.
64. Тест ТАТ: основні інтереси та стосунки.
65. Діагностика за тестом Зонді: проведення.
66. Діагностика за тестом Зонді: інтерпретація основних показників.
67. Історія створення методики Дембо-Рубінштейн, її задачі та особливості.
68. Методика Дембо-Рубінштейн: основні показники.
69. Інші тести дослідження самооцінки: шкала самооцінки депресії Зунга (SDS), шкали «задоволеність собою» та оптимізм.
70. Методики дослідження рівня тривожності: шкала ситуаційної та особистісної тривоги Спілбергера, інтегративний тест тривожності (ІТТ),
71. Опитувальники депресивної симптоматики: опитувальник депресивної симптоматики (IDS–SR16), опитувальник депресії Бека (BDI), госпітальна шкала тривоги та депресії (HADS), опитувальник депресивних станів (ОДС), шкала «рівень невротичної астенії (УНА) шкала «Індекс біпорлярності».
72. Методики дослідження рівня невротизації: шкала психологічної експрес-діагностики рівня невротизації, тест нервово-психічної адаптації, опитувальник «Визначення нервово-психічного напруження», шкала зневіри.
73. Опитувальники психосоматичного спектру: методика «Тип поведінкової активності» ТПА, Торонтська алекситимічна шкала, Гісенський опитувальник соматичних скарг, опитувальник Коллер для вивчення міри задоволеності пацієнта своїм функціонуванням в різних сферах.

СИСТЕМА МОДУЛЬНО-РЕЙТИНГОВОГО КОНТРОЛЮ З КУРСУ “КЛІНІЧНА ПСИХОДІАГНОСТИКА” ДЛЯ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ЗАОЧНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ СТУДЕНТАМ З ПІДГОТОВКИ ДО СЕМІНАРСЬКО-ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Рекомендації до підготовки до семінарсько-практичного заняття: основною формою підготовки є самостійна робота студента над навчальним матеріалом, яка передбачає засвоєння основних понять та категорій теми, ознайомлення з дискусійними питаннями, розвиток у студентів уміння виражати та обґрунтовувати свою позицію з актуальних питань теми.

Перед семінарсько-практичним заняттям необхідно опрацювати теоретичний матеріал, бути готовим до проміжного контролю та відповідей на занятті на питання викладача. При підготовці до відповідей слід скласти короткий план відповідей на кожне питання, які подані до семінарського заняття, при цьому слід уміти співставляти думки різних авторів, добре володіти навчальним матеріалом та уміти його представити.

Самостійна навчальна робота

Для успішного засвоєння навчального матеріалу з курсу протягом семестру студенту необхідно виконати ряд теоретичних та практичних завдань, поданої до кожної теми, тобто самостійно опрацювати подані в посібнику завдання, які спрямовані на з'ясування глибини розуміння і ступеня засвоєння студентами теоретичного матеріалу, психологічних термінів і понять; завдання дослідницького характеру; психологічні задачі, розв'язування яких потребує психологічного мислення.

Ефективність цієї роботи буде залежати від правильної організації праці студента, від самостійності студента при її виконанні, мотивації до її виконання, виконання завдання не за шаблоном, а з проявом оригінальності судження, логічного умовиводу.

Самостійна робота студентів передбачає, у першу чергу, більш детальне ознайомлення із змістом знань, що не можуть бути детально розкриті під час лекцій з огляду на обмеження академічної години фактичним її обсягом. При цьому самостійна робота означає, по-перше, опрацювання першоджерел. По-друге, самостійна робота передбачає роботу з підручниками та хрестоматіями, науковими статтями, психодіагностичними матеріалами. І, по-третє, самостійна робота відкриває практичну можливість тренування за допомогою самоконтролю засвоєння вивченого матеріалу. Функція самоконтролю є чи не найважливішою в царині самостійної роботи. Для її здійснення студенти можуть використовувати пакет контрольних завдань із дисципліни, що, безперечно, підвищує якість засвоєння поточного матеріалу.

Для підготовки до семінарських занять слід розглянути всі запропоновані питання. Підготовка до семінарських занять здійснюється у відповідності до плану заняття, в якому подається список літератури для складання доповідей, відповідей. Для успішної здачі заліку необхідно вивчити теоретичну частину, оволодіти практичними навичками планування та проведення психологічного дослідження та вміти їх продемонструвати.

Практична (лабораторна) робота передбачає вивчення індивідуальних особливостей, формування практичних вмінь та професійної компетенції і сприяє більш глибокому, усвідомленому оволодінню психологічними знаннями. Метою цієї форми роботи є поглиблення знань та формування сфери наукової зацікавленості студентів.

В результаті виконання практичної роботи студент має показати володіння основними вміннями вести навчально-дослідницьку діяльність та продемонструвати вміння:

- користуватись бібліографічними показниками з клінічної психодіагностики, вікової психології та інші;
- здійснювати самостійний підбір та критичний аналіз наукової літератури, статистичного та фактичного матеріалу;
- грамотно здійснювати виклад питання, яке досліджується;
- виконувати дослідно-емпіричну роботу, фіксувати результати завдання, аналізувати, інтерпретувати його;
- розробляти інструментарій психолого-педагогічного дослідження (анкету, програму, робочий план);
- грамотно оформити завдання.

Практична (лабораторна) робота представляють собою аналіз діагностичної сесії, тематика визначається темою семінарсько-практичного заняття і учбовим запитом «учбового клієнта». Студент має при виконанні творчого завдання приділити увагу описанню використаних прийомів та стадій

діагностичного процесу, представити рефлексивний опис власного стану під час психодіагностики, дати суб'єктивну оцінку проведеній психодіагностиці та визначити коротко перспективу розвитку власних психодіагностичних навичок, стан «клієнта» на всіх етапах проведення психодіагностики.

Оволодіння студентами практичними психологічними знаннями є важливим чинником розвитку у них професійної компетенції, ініціативи та творчого ставлення до праці, навчання та самовиховання. Практична робота сприяє більш глибокому, усвідомленому оволодінню психологічними знаннями. Студент вчиться творчо використовувати на практиці набуті під час лекційних занять знання, вчиться виявляти та враховувати в професійній діяльності вікові та індивідуальні особливості людини.

Опанування діагностичними матеріалами відбувається в лабораторному зошиті. В Робочому зошиті подані діагностичні матеріали, їх інтерпретація та аналіз отриманих результатів.

Здобувачі освіти заочної форми навчання мають опанувати усі методиками, але окремі будуть розглядатись на семінарсько-практичних заняттях під час екзаменаційної сесії.

Діагностичні завдання представлені в Робочому зошиті.

Для допуску до іспиту студенти мають виконати 3-5 тестів на самостійний вибір. Психологічні висновки та рекомендації за опрацьованими тестовими методиками слід оформити відповідно до рекомендацій (див. лекція 2 в посібнику). Оформлені в Робочому зошиті діагностичні матеріали і контрольна робота подаються викладачеві за **20 днів до початку сесії**.

Контрольні роботи з курсу “Клінічної психодіагностики” можуть сприяти більш глибокому засвоєнню проблем, що підіймались при вивченні дисципліни. Тематика і форми контрольних робіт розроблені відповідно до вимог Державного освітнього стандарту вищої професійної освіти до рівня підготовки майбутніх спеціалістів в галузі психології.

Мета контрольної роботи з дисципліни — виявити ступінь засвоєння студентами основних категорій, понять та міждисциплінарних зв'язків, загальних закономірностей роботи з дітьми з особливими психофізичними потребами, а також сформувані практичні навички, що їх потребує фах психолога-консультанта.

Контрольна робота виконується у вигляді письмових відповідей на теоретичні та практичні питання, рішення задач за варіантами. Підготовка до письмової контрольної роботи найбільш доступний спосіб розвитку навичок самостійної, пошуково-дослідницької діяльності. При виконанні завдань контрольної роботи відпрацьовуються та вдосконалюються навички аналізувати ситуацію, уміння використовувати теоретичні положення вікової психології для прикладних цілей.

Алгоритм підготовки контрольної роботи:

1. Уважно прочитати обраний варіант та зрозуміти загальну сутність питання,
2. Виокремити основні поняття, сутність явища і/чи процесу, структуру й зміст, зв'язки між ними та зафіксувати це у вигляді конспекту,
3. Дати письмові відповіді на контрольні питання у вигляді зв'язаного тексту і в ситуації постановки відповідної задачі створити схему або таблицю.
4. Оформити контрольну роботу наступним чином:

Обсяг 7-15 сторінок. Графічні матеріали, таблиці подаються на окремому аркуші, мають обов'язкову нумерацію, підпис. Текст набирається на комп'ютері в редакторі Microsoft Word для Windows, гарнітурою Times New Roman, міжстрочний інтервал 1.5, розмір шрифту – 14. Робота оформлюється з обох сторінок листку паперу розміром 210x297 мм (формат А-4). На кожній сторінці роботи поля мають бути: зліва – 30 мм, справа – 10-15 мм, зверху – 20 мм, знизу – 25 мм. Абзаційний відступ дорівнює п'яти знакам чи 15-17 мм. Порядковий номер сторінки ставиться в правому нижньому куті сторінки. На першій сторінці номер не ставиться. Цитована література оформлюється у вигляді списку в кінці роботи. Посилання приводяться в порядку маршруту по тексту в квадратних дужках. Графічні матеріали, таблиці подаються на окремому аркуші, мають обов'язкову нумерацію, підпис. Список літератури подається в кінці. Електронний варіант матеріалів представляється на CD-RW чи DVD-RW дисках. В окремих файлах представляються рисунки. Список літератури подається в кінці

ТЕМАТИКА КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ ДЛЯ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗАОЧНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ

Варіант контрольної роботи обирається за номером здобувача освіти в журналі, наприклад: в журналі ви записані під номером 10, то ваша КР буде під варіантом 10, а коли ваш номер 11, то варіант – 1 і наступний варіант 2 обирає студент чий номер в журналі – 12 і так далі.

1. Методи та методики можна використовувати при дослідженні та оцінці депресивних симптомів
2. Методи та методики можна використовувати при дослідженні та оцінці тривожних симптомів
3. Методи та методики можна використовувати при дослідженні та оцінці фобічних симптомів

4. Методи та методики можна використовувати при дослідженні та оцінці невротичних симптомів
5. Методи та методики можна використовувати при дослідженні та оцінці психотичних симптомів
6. Методи та методики можна використовувати при комплексному дослідженні особистості
7. Спільне та відмінне клінічної бесіди та стандартизованого інтерв'ю. В яких випадках доречніше їх застосовувати?
8. Методи та методики можна використовувати для дослідження поведінки пацієнта.
9. Зовнішні та внутрішні фактори, які можуть вплинути на результат тестування.
10. Вимоги для особистості психодіагноста, що працює у клініці.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Основна

- Д.О.Александров, О.В.Давидова та ін.. Психологічне забезпечення оперативно-службової діяльності працівників міліції. *Част.8. Діагностика особистості працівника ОВС в системі психологічного супроводження. Навч.-метод. посібн.* Київ: Національна академія внутрішніх справ
- В.М. Блейхер, Л.Ф. Бурлачук Л. Ф. (1978) Психологічна діагностика інтелекту і особистості. Київ: Вища школа.
- Бурлачук Л.Ф.(1978) Исследования личности в клинической психологии (на основе метода Роршаха). Киев: Вища школа.
- Бурлачук Л.Ф. (2008) Методика Роршаха. Короткий посібник. К.: Видавництво «ОС Україна».
- Л. Бурлачук (ред) (2009) Мюррей Генрі О. Тематичної апперцепції тест / під редакцією. ОС Україна, Київ.
- Галецька І. (2015) Клініко-психологічне дослідження: навч. посібник. Львів : ЛНУ імені Івана Франка.
- Галян І.М. (2011) Психодіагностика: навч. посіб. Київ: Академвидав.
- В. М. Горленко (авт.-упор.), В. Д. Острова, Н. В. Сосновенко, І. І. Ткачук; В. Г. Панок (заг. ред.) (2018) Застосування діагностичних мінімумів в діяльності працівників психологічної служби : метод. рек. Київ : УНМЦ практичної психології і соціальної роботи. 7 -12
- С. В. Діденко (2012) Клінічна психологія: словник-довідник. Київ: Академвидав.
- Зливков В.Л., Лукомська С.О., Федан О.В. (2016) Психодіагностика особистості у кризових життєвих ситуаціях. Київ: Педагогічна думка.
- Каменко І.С. (упоряд.) (2001) Методики психологічних досліджень особистості військовоослужбовців та військового колективу. Київ: УДЦССМ.
- Колесніченко О. С., І. І. Приходько (заг. ред) та інш. (2020). Прикладна психодіагностика в Національній гвардії України: метод. посіб. Харків : НАНГУ.
- Корольчук М.С, Осьодло В.І. (2007) Психодіагностика: навч.посіб для студентів вищих навчальних закладів. К.: Ельга, Ніка-Центр.
- І.О. Корнієнко, О.Ю. Воронова (2019) Психодіагностика: курс лекцій з дисципліни для студентів заочної форми навчання спеціальності 053 Психологія Мукачєво: МДУ.
- Луцьков В.Є. (заг.ред.), К. В. Аймедов, Д. М. Корошніченко (2015) Психодіагностичні моделі в практиці клінічного психолога : навч. посіб. для студ., магістрів психол. спец. і напрямів підгот. слухачів курсів підвищ. кваліфікації. Одеса : ОНМедУ. 1
- Мазяр О.В. (уклад.) (2023) Психодіагностика та скринінг психічного здоров'я з основами психометрики : методичні рекомендації для підготовки до навчальних занять здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки спеціальності 053 Психологія. Житомир : Вид-во ЖДУ.
- Медична психологія: підручник. (за ред академіка С.Д.Максименка). 1. 3-е вид.доробл. і доповн. Київ: «Видавництво Людмила», 2023. с. 40-116
- М.В.Миколайський (ред.-упоряд) (2006) Клінічна психодіагностика: практикум. Івано-Франківськ: Місто НВ.
- Моргун В.Ф., Тітов І.Г. (2009) Основи психологічної діагностики. Навч.посіб. для студ. вищ. навч. закл. Київ: Видавничий Дім «Слово».
- Мушевич М. І. (2006) Клінічна психодіагностика: Методичні рекомендації для студентів ф-ту психол. Луцьк: РВВ «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки.
- Нуллер Ю.Л. (2008) Структура психічних розладів. Київ: Сфера.
- Співак Л.М., Османова А.М (2023) Психодіагностика в клінічній психології : навч.посіб. Київ, Університет «Україна». 146 с.
- Butcher, J. N. (1989) Manual for the restandardized Minnesota Multiphasic Personality Inventory: MMPI-2 / Butcher, J. N., Graham, J. R., Tellegen, A., Kaemmer, B. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Hathaway, S. R. (1940) Manual for the Minnesota Multiphasic Personality Inventory. Minneapolis. Hathaway, S. R., McKinley J. C. University of Minnesota Press.
- Rosenzweig S. (1945) An Outline of Frustration Theory / ed. by J. MeV. Hunt. *Personality and the Behavior Disorders. A handbook based on experimental and clinical research.* Vol. 1. N. Y.: Ronald Press Company. 379 P.

Додаткові ресурси (за наявності):

1. Опорні матеріали з курсу розміщено на сайті психології та педагогіки КНЛУ
<http://psy.knlu.edu.ua/klinichna-psyhodiagnostika/>
http://stud.com.ua/28948/psihologiya/klinichna_psihologiya

http://culonline.com.ua/Books/klinvchna_psvhologia.pdf

<http://ulit.inf.ua/klinicheskava-psihologiva-2.html>

2. Бурлачук Л.Ф. *Клиническая психодиагностика*

http://www.ulera.net/textbooks_author/3951/textbook/11499/burlachuk_lf/klinicheskaya_psihodiagnostika

Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. <http://vpa.org.ua/> Сайт Всеукраїнської психодіагностичної асоціації

2. <http://www.eun.org> - The European Schoolnet is a framework organization for collaboration between European Ministries of Education, bringing together national and other education networks.

3. <http://www.educause.edu> - Асоціація EDUCAUSE, діяльність якої спрямована на керування і використання комп'ютерних систем в освіті.

Додаток

Стимульні матеріали до ТАТ

Навчальне видання

КИРИЛЕНКО В.Г.

РОБОЧИЙ ЗОШИТ З КУРСУ «КЛІНІЧНА ПСИХОДІАГНОСТИКА»

Підписано до друку 24.12.2025 р. Формат 60×84 1/16
Умовн. друк. арк. 16,33. Умовн. фарбо-відб. 16,46
Зам. № 26-007

Видавничий центр КНЛУ
Свідоцтво: серія ДК 1596 від 18.12.2003 р.
